

”Ihania kuvia”

- taidekortit vuorovaikutuksen välineenä ja mielenterveyden edistäjänä

Susanna Kosonen

Pro gradu –tutkielma
Taidekasvatus/maisteriohjelma

Taidekasvatuksen laitos
Jyväskylän yliopisto

kevät 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taidekasvatuksen laitos
Tekijä – Author Susanna Kosonen	
Työn nimi – Title ”Ihania kuvia” - taidekortit vuorovaikutuksen välineenä ja mielenterveyden edistäjänä	
Oppiaine – Subject Taidekasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesäkuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 73+ 8 liitettä
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Olen kehittänyt lasten mielenterveyden edistämisen välineeksi taidekorttipakan sekä Koskettava taide®-menetelmän taidekorttityöskentelyyn. Hankeyhteistyössä Suomen Mielenterveysseuran ja Järvenpään taide-museon kanssa toteutettiin Vennyn ja Eeron ihania kuvia! –taidekorttipakka varhaiskasvatuksen ammattilaisille lapsen mielenterveyden edistämisen taidelähtöiseksi menetelmäksi ja välineeksi.</p> <p>Tässä tutkielmassani tutkin, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttävät Vennyn ja Eeron ihania kuvia! – taidekorttipakkaa lasten kanssa sekä sitä, mitä lapsen mielenterveyden osa-alueita taidekorttityöskentely edistää ammattilaisten kokemusten perusteella.</p> <p>Tutkielman aineiston keräsin kyselytutkimuksena. Aineistona tutkielmassani on 121 varhaiskasvatuksen ammattilaisen vastaukset.</p> <p>Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertovat käyttäneensä taidekortteja lasten kanssa seuraavien luokkien mukaisesti: 1) tunteet, 2) yhdessä toimiminen ja keskustelu, 3) ihastelu, kuvittelu ja oppiminen, 4) myötätunto, 5) kriisit ja kriisien purku, 6) toiminnan orientointi ja 7) moniaistisuus ja sanataide. Lisäksi vastauksista kävi ilmi, että taidekortteja oli käytetty myös työyhteisön kesken sekä lasten huoltajien kanssa.</p> <p>Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan taidekorttityöskentely vaikuttaa edistävästi seuraaviin lapsen mielen-terveyden osa-alueisiin: 1) tunteet, 2) itsetunto ja kuulluksi tuleminen, 3) sosiaaliset taidot ja yhdessäolo, 4) empatian tunteminen ja myötätunto, 5) pysähtyminen, rauhoittuminen ja lepo, 6) ihastelu, mielikuvitus ja taide ja 7) kohtaaminen, läsnäolo ja vuorovaikutus.</p> <p>Tutkielman osoittaa, että taidekortteja työssään käyttävät varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttävät niitä monipuolisesti ja he näkevät taidekorttien käytön edistävän useita lapsen mielenterveyden elementtejä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat taidekorttityöskentelyn mahdollistavan ja edistävän ennen kaikkea kohtaamista, läsnäoloa ja vuorovaikutuksellisia tilanteita sekä aikuisen ja lapsen välillä, että lasten ja aikuisten kesken.</p> <p>Taidekorttien tuomat elämykset ja yhteiset hetket tuottavat mielen hyvinvointia niin lapsille kuin taidekortteja käyttäville aikuisillekin. Kokemusten perusteella taidekortit tuovat varhaiskasvatuksen arkeen mielenterveyttä edistäviä elementtejä, onnistumisen kokemuksen tuottamaa iloa ja matalalla kynnyksellä taiteen läsnäoloa.</p>	
Asiasanat – Keywords Taidekortit, taidekorttimenetelmä, mielenterveys, taidekasvatus, mielenterveyden edistäminen, varhaiskasvatus, Eero Järnefelt, Venny Soldan-Brofeldt	
Säilytyspaikka – Depository	
<p>Muita tietoja – Additional information</p> <p>Läpi tutkielman marginaalissa kulkee ajatuksia ja pohdintoja viestien muodossa Venny Soldan-Brofeldtille.</p>	

Sisältö

1.	Johdanto	7		
1.1.	Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan monialainen ja lapsilähtöinen kehittämisprosessi	10		
1.2.	Tutkimuksen motivointi lapsen mielenterveyden näkökulmasta	14		
1.2.1.	Tutkielman keskeiset käsitteet ja tutkimuskysymykset	15		
2.	Tutkimusmenetelmäni	18		
2.1.	Aineistonkeruumenetelmä	19		
2.2.	Tutkimusstrategia	21		
2.3.	Tutkimuksen luotettavuus	21		
3.	Havaintoja kehittämisprosessista ja menetelmän esittely	23		
3.1.	Lapsen mielenterveys	23		
3.2.	Koskettava taide®-menetelmä ja taidekorttityöskentely	26		
4.	Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertovat taidekorttien vaikutuksista lapsen mielenterveyden edistämiseen ja hetkistä taidekorttien äärellä	33		
4.1.	Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksessa -kyselytutkimuksen aineisto	33		
4.2.	Miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat käyttäneet lasten kanssa Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa	34		
4.2.1.	Tunteet	36		
4.2.2.	Yhdessä toimiminen ja keskustelu	37		
4.2.3.	Ihastelu, kuvittelu ja oppiminen	38		
4.2.4.	Myötätunto	40		
4.2.5.	Kriisit ja kriisien purku	40		
4.2.6.	Toiminnan orientointi	41		
4.2.7.	Moniaistisuus ja sanataide	42		
4.2.8.	Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksen työyhteisössä	44		
4.2.9.	Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa	45		
4.2.10.	Yhteenveto taidekorttien käytöstä	45		
4.3.	Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemukset taidekorttien vaikutuksista lasten mielenterveyden edistäjänä	46		
4.3.1.	Tunteet	47		
4.3.2.	Itsetunto ja kuulluksi tuleminen	48		
4.3.3.	Sosiaaliset taidot ja yhdessäolo	50		
4.3.4.	Empatian tunteminen ja myötätunto	51		
4.3.5.	Pysähtyminen, rauhoittuminen ja lepo	52		
4.3.6.	Ihastelu, mielikuvitus ja taide	53		
4.3.7.	Kohtaaminen, läsnäolo ja vuorovaikutus	56		
4.4.	Taidekorttityöskentelyn vaikutuksista varhaiskasvatuksen ammattilaisille	60		
5.	Johtopäätökset ja pohdintaa	66		
	Lähteet:	74		
	Venny Soldan-Brofeldtiin liittyvät lähteet (marginaalin tekstit):	76		
	Liite 1. Hyvinvoinnin hyrrä	77		
	Liite 2. Mielenterveyden käsi	78		
	Liite 3. Yhdessäoloa	79		
	Liite 4. Tunteiden maailmanpyörä	80		
	Liite 5. Selviytyjän purjeet	81		
	Liite 6. Turvalliset aikuiset	82		
	Liite 7. Taidekorttipakan ideavihko teosluettelointeen	83		
	Liite 8. Webropol-kyselykaavake	96		

1. Johdanto

Kehitin *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* myötä menetelmän, jossa yhdistyvät työkokemukseni ja aikaisemmat kokeiluni sekä kehittämistyössä saadut oivallukset. Taidekorttien kehitystyö tapahtui Suomen Mielenterveysseuran *Turvallisin mielin -hankkeessa* (2012–2015) yhteistyössä Järvenpään taidemuseon, lasten ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Pitämiäni Taide lapsen mielenterveyden edistäjänä -lentojen, Lapsen mieli -koulutusten toiminnallisten taidekorttipajojen ja lukuisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa käytyjen taidekortteja koskevien keskustelujen kautta taidekorttimenetelmäni on kiteytynyt nykyiseen muotoonsa.

Koskettava taide®-menetelmä on kehittämäni soveltavan taiteen menetelmä. Menetelmä on muotoutunut nykyiseen muotoonsa vuosien opetus- ja ohjaustyöni kautta. Se on syntynyt tarpeestani luoda kohtaamisen ja vuorovaikutuksen välineitä opetus- ja ohjaustyöhön niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Olen käyttänyt monia erilaisia taidekuvia ja kortteja työvuosieni varrella. Erityisen kiehtovaa ja antoisaa taidekorttityöskentely on ollut kokeilujeni ja työvuosieni aikana pienten lasten kanssa.

Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakka on 40:n taidekuvan korttipakka sisältäen taidekuvia Venny Soldan-Brofeldtin ja Eero Järnefeltin teoksista. Taide teokset on valittu yhdessä päiväkotikäisten lasten kanssa. Jokaisessa taidekortissa on teostiedot ja kortin taustalla on eri väri.

Tuon tällä palstalla näkyväksi taidekorttipakkaprosessiin liittyviä ajatuksiani, kokemuksiani ja pohdintojani.

Taidekortteja kehittäessäni ja pysähtyessäni lasten kanssa Venny Soldan-Brofeldtin ja Eero Järnefeltin teoksien äärelle Venny alkoi kiehtoa minua henkilönä ja taiteilijana.

Annoin Vennylle tilaa.

Jälleen yksi niistä hetkistä, kun pysähdyn ihmettelemään elämäsi kulkua ja rohkeita valintojasi.

#vennysoldanbrofeldt #taide
#taiteilija #elämä #etsiminen
#tutkiminen #hämmästyminen
#kirjallisuus #tutkimukset
#elämäkerta #kummastelu
#taidekasvatus #ihmisoikeudet

Lähes koko pro gradu -tutkielmani ajan Venny on kulkenut rinnallani tavalla tai toisella, välillä jopa ajatuksia riivaavana ja voimia vievänä.

Siellä missä minä, siellä myös sinun tarinasi mukana. Kiitos jälleen matkaseurasta Venny.

#vennysoldanbrofeldt #taiteilija
#elämäkertta #kirja #mukana
#matkassa #matkalla #matkaseura

Tutkin *Vennyn ja Eeron ihania kuvia -taidekorttipakan* käyttöä ja vaikutuksia varhaiskasvatuksessa 0–6-vuotiaiden lasten mielenterveyden edistämiseen. Tutkin miten taidekorttipakan käyttöön saaneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttävät taidekortteja arjessa lasten kanssa ja kokevatko varhaiskasvatuksen ammattilaiset taidekorttien vaikuttavan lasten mielenterveyden edistämiseen. Aineiston analyysissä nousee käytettävyyden ja vaikutuksen lisäksi ymmärrystä muun muassa siitä, mitä tämänkaltaisen materiaalin käyttö vaatii varhaiskasvatuksen ammattilaisilta ja miten taidekorttien kaltaista materiaalia on mahdollista juurruttaa varhaiskasvatuksen arkeen. Tutkimusaineisto on kerätty kyselytutkimuksena taidekortit käyttöön saaneilta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta.

Taidekorttien käyttöä ja vaikutuksia koskeva tutkimus tuottaa hankkeen toteuttajalle Suomen Mielenterveysseuralle ja taidekorttien toteutuksen teosten osalta mahdollistaneelle Järvenpään taidemuseolle tietoa taidekorttien ja myös yhteistyön vaikuttavuudesta. Henkilökohtaisesti korttipakan toteuttajana ja tutkijana minua kiinnostaa tuoda näkyväksi korttipakan synty kokonaisena prosessina ja pysähtyä selvittämään, mitä korteille tapahtuu ja miten ne jatkavat elämäänsä korttien valmistumisen jälkeen. Onko taidekorteilla, visio- ni mukaisesti, mahdollisuus toimia lasten mielenterveyttä edistävästi?

Lapsen mielenterveyden edistäminen ja Suomen Mielenterveysseuran *Turvallisin mielin -hanke* sekä hankkeessa tuotetut materiaalit ovat herättäneet kiinnostusta erityisesti ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tekijöiden parissa. Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen lapsen mielenterveyden edistämisen teemoihin liittyviä opinnäytetöitä on tehty yhteensä viisi, joiden teemoina on ollut muun muassa lapsen itsetunto ja kiusaamisen ehkäisy päiväkotiympäristössä. Yksi *Turvallisin mielin -hankkeeseen* tehdyistä opinnäytetöistä kartoitti hankkeen aktiivisena pilotti-kaupunkina toimineen Järvenpään kaupungin osalta,

miten lasten mielenterveyttä tukeva työ koetaan ja miten hankkeessa toteutetut koulutukset ovat juurtuneet osaksi kaupungin varhaiskasvatustoimintaa (Wahlsten, 2017). Tässä opinnäytetyössä tuli esille yhtenä osana Järvenpään kaupungin osalta se, että taidekortteja oli kokeiltu ja käytetty aktiivisesti ja niiden käyttöä aiottiin jatkaa.

Pro gradu -tutkielmani on ensimmäinen pelkästään *Turvallisin mielin- hankkeen Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* taidekortteihin, niiden käyttöön ja lapsen mielenterveyden edistämiseen vaikutuksiin liittyvä tutkimus. Taidekorttien ja muiden kuvakorttien kuten valokuvakorttien ja piirrettyjen kuvakorttien käyttöön liittyviä opinnäytetöitä tai tutkimusta on löydettävissä vähän. Taidekorttien käyttöön ja niiden vaikutukseen liittyvää tutkimusta en löytänyt yhtään. Pääsääntöisesti tutkimuksissa ja opinnäytetöissä kuvakorttien käyttö on osa isompaa kokonaisuutta ja ikään kuin sivujuonen roolissa tutkimusaiheissa tai välineenä päästä tutkittavaan tulokseen tai tuottaa tietoa.

Ensimmäisessä luvussa esittelen tutkimukseni tavoitteet, taustat, tutkimuskysymykset ja tutkimusaineiston keräämisen prosessia. Toisessa luvussa avaan käyttämiäni tutkimusmenetelmiä. Tutkielman kolmannessa ja neljännessä luvussa avaan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ja aineiston teemoittelua sekä analyysiä. Luvussa 5. esittelen tutkimukseni johtopäätöksiä ja pohdintaa. Tämä tutkielma tuo yhden äänen taiteen käytön keskusteluun nostoen esille lapsen mielenterveyden tukemisen mahdollisuudet taiteen ja taidekasvatuksen keinoin varhaiskasvatuksessa.

Yhdistin Instagram-tiliksi valokuvan ja ajatukseni, jotka halusin Vennyille kertoa (@viesteja_vennylle).

Vaikka kuvaaminen ja kuvan jakaminen on minulle mieluisaa, Viestejä Vennyille -tilin kuvat ja tekstit eivät syntyneet helposti.

Kohtasin taidottomuutta ja kamppailin ajatuksen kanssa, olenko läpeensä outo ajatuksineni.

Kyyneliltäkään en välttynyt.

Silti, jokin sai minut jatkamaan Vennyille viestien luomista. Tunsin olevani jonkin sellaisen äärellä, mihin minun piti tarttua.

Tässä Tutkielmani marginaalissa kulkee viestini Vennyille kudelman Instagram-päivityksistäni, päiväkirja-pohdinnoistani sekä tunteeni ja kokemukseni taiteen voimasta. Siitä, miten taide voi koskettaa, puhutella, liikuttaa ja laittaa tekemään tekoja. Taide voi myös saada uskomaan ja ylittämään itsensä.

@viesteja_vennylle

#taide #taidekortit

#vennysoldanbrofeldt

#susannakosonen #gradu #tutkielma

#lapsenmielenterveys #taiteenvoima

#taidekasvatus

#vennyjaeeronihaniakuvia

#taidekorttipakka #matka

#eiooainahelpoo

#jyväskylänyliopisto

#taidekasvatuksenlaitos

1.1. Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan monialainen ja lapsilähtöinen kehittämisprosessi

0–8 -vuotiaiden lasten mielenterveyden edistämiseen ja tukemiseen tuotettiin Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa *Turvallisin mielin -hankkeessa* materiaali ja koulutuskokonaisuus. Materiaalikonaisuuden yhtenä osana tuotettiin Venny Soldan-Brofeldtin ja Eero Järnefeltin teoksiin pohjautuvaa taidekasvatusmateriaalia yhteistyössä Järvenpään taidemuseon kanssa. Yhteistyössä olivat mukana myös hankkeen pilottipäiväkotien henkilökuntaa ja lapsia.

Hanke alkoi vuonna 2012. Hankkeen tavoitteena oli kehittää materiaalia 0–8-vuotiaiden lasten mielenterveyden tukemiseen ja edistämiseen varhaiskasvatuksen - ja neuvolatyön ammattilaisille. Työskentelin päätoimisesti hankkeessa vuosina 2013–2014, ja tuona aikana kirjoitimme *Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan -kirjan* (Marjamäki, Kosonen, Törrönen, Hannukkala. 2015) ja toteutimme lapsen mielenterveyden julistepaketin, mikä toimii myös lapsen mielenterveyden teemojen puheeksiottamisen välineenä (kts. liite 1.-6.). Tuotimme Suomen Mielenterveysseuran alakoulun hankkeen kanssa yhteistyössä *Eläinlasten elämää -pöytäteatterimateriaalin*. Samaan aikaan ideoin sekä kokosin *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan*. Vuodesta 2014 eteenpäin yhteistyö Suomen Mielenterveysseuran kanssa on jatkunut osaltani lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisen parissa.

Syksyllä 2013 toteutimme Suomen Mielenterveysseuran *Turvallisin mielin -hankkeen* ja Järvenpään taidemuseon kanssa yhteistyössä järvenpäläisille esikoulu-
laisille taidepajoja. Olin havainnoimassa ja avustamassa taidepajoissa. Haaveeni pienten lasten omista taidekor-
teista heräsi henkiin. Suomen Mielenterveysseura ja Järvenpään taidemuseo innostuivat asiasta ja aloitin lasten taidekorttipakan suunnittelun.

Järvenpään taidemuseo hoiti yhteistyön Venny Sol-

dan-Brofeldtin ja Eero Järnefeltin perikuntien kanssa. Molempien taiteilijoiden perikunnat antoivat suostumuksen teosten painamiseen taidekorttipakkaan ja *Lapsen mieli -kirjan* taideaukeamiin.

Syksyn 2013 ja kevään 2014 aikana kiersin päiväkoteja Järvenpään taidemuseon taidekokoelma -kirjan kanssa lapsia teoksista jututtaen ja erilaisia taidekortti-
hetkiä ja tuokioita pitäen. Sain lapsilta tietoa ja näkö-
kulmia taidekortteihin. Loppujen lopuksi teoskuvien joukosta valikoitui n. 50 lapsia eniten puhuttavaa teoskuvaa. Näistä kuvista valitsin 20 Venny Soldan-Brofeldtin teosta ja 20 Eero Järnefeltin teosta. Lopullisten kuvien valintaan vaikutti se, että mukaan tulivat lapsia eniten puhuttaneet teokset sekä se, että molemmilta taiteilijoilta haluttiin sama määrä teoksia. Muutamien teosten kohdalla valintaan vaikuttivat teosten käyttöoikeudet. Lisäksi halusin kortteihin mahdollisimman laajasti eri tekniikoilla tehdyistä teoksista kuvia, koska lapsia kiinnosti se, miten kuvien teokset oli tehty. Näin ollen taidekor-teissa tuli näkyväksi öljyväritöiden lisäksi myös grafiikkaa, piirustuksia ja gaussitöitä.

Ylpeys lasten kanssa valikoiduista taidekor-teista oli suuri ja yhteinen ajatus oli kaikilla osapuolilla se, että kortit tarvitsevat arvoisensa ulkoasun. Koska kor-teista oli tavoitteena tehdä monipuolisesti lasten mielen hyvinvointia ja taidekasvatusta tukevaa materiaali, kaikkien korttien toiselle puolelle painettiin eri väri. Ajatuksenani oli, että 40 erivärisen kortin avulla voidaan havainnoida, tunnustella ja opetella eri sävyjä, harmonioita ja tunnelmia väreihin liittyen. Taidekortit ovat A5-kokoisia ja korttien kuvapuolella on teoskuvan lisäksi teoksen tekijän nimi, teoksen nimi ja teoksen valmistumisen vuosiluku. Taidekorttipakan saatteeksi kirjoitin ideavihkon (Liite 7.), jonka avulla pyrin laskemaan taidekorttien käyttöönoton riman mahdollisimman matalaksi. Taidekortit ja korttien laatikon sekä *Lapsen mieli -kirjan* kuvitti ja taittoi Sanna-Reeta Meilahti.

Taidekorttipakan vieminen kohti painettua tuotetta

Sinä olit Venny pienestä asti jo kiinnostunut piirtämisestä ja taide taisi vetää sinua puoleensa. Itse löysin pienenä tyttönä taidekuvien vangitsevan voiman. Muistan, miten pötköttelin pienenä lettipäisenä tyttönä pehmeällä matolla ison, matalan olohuoneen pöydän alla.

Pöydän alla oli täydellinen paikka kadota kuviin. Leijua geishana ohuiden pilvien ja vuorenhuippujen ympäröimänä huilua soittaen ja eri ajoissa liikkuen.

Erityisesti piirtäminen oli sinulle voimavara ja vahvuus läpi elämäsi. Itse olen vasta viime vuosina osannut sanoittaa sen, että taide ja taidekuvat ovat voimavarani, vaikka niiden voimaa olekin osannut hyödyntää pienestä saakka.

Tyynen aikana ei aina havaitse tällaisia juttuja. Sillä hetkellä, kun on neuvoton ja tuntee avuttomuutta, sitä tarttuu voimavaroja tuottaviin asioihin tavallista tiukemmin.

Opettaja ja opinto-ohjaaja työvuosiensa aikana olen kohdannut monenlaista tukea ja läsnäoloa tarvitsevia lapsia ja nuoria. Erityisiä kohtaamisia ovat olleet ne, joissa yhteistä kieltä, tai tapaa kommunikoida ei ole ollut. Joskus kommunikation tai yhteyden esteenä on ollut kulttuurierot, kieli, rikkoutunut mieli tai tapa kommunikoida. Sydäntä riipaisevimpia ovat olleet kuitenkin kohtaamiset, missä vuorovaikutuksen esteeksi on noussut lapsen tai nuoren luottamuspuula aikuisen.

Ollessani se aikuinen johon lapsi tai nuori yritti rakentaa jälleen kerran kipuillen luottamustaan ovat olleet amatillisesti ja ihmisenä kaikkein herkimpiä ja vaativimpia. Näissä tilanteissa olen, neuvottomuuden hetkillä, tukeutunut kuvataiteeseen ja taidekuviiin. Tuodakseni voimavaroja itselleni, löytääkseni tapoja kohdata ja antaakseni toiselle osapuolelle mahdollisuuksia kertoa ja olla yhteydessä ilman sanoja ja odotuksia oikeista vastauksista.

oli mielenkiintoinen ja opettavainen prosessi. Erityisen mielenkiintoista oli saada toimia prosessissa moniammatillisen yhteistyön ”tulkin” roolissa. Sain toimia erilaisten ammattilaisten, ammattiroolien ja tavoitteiden tulkkinä korttien valmistumisprosessissa. Sain olla lasten äänen esiin tuoja, pedagogisten ajatusten avaaja ja taiteen voiman puolesta liputtaja. Prosessiin arvokkaat näkökulmansa ja ääneensä toivat lapset, varhaiskasvatuksen ammattilaiset, neuvola-terveydenhuollon ammattilaiset, museon henkilöstö, Vennyn ja Eeron perikunnat ja Suomen Mielenterveysseuran erilaisia koulutus- ja työnkuvataustoja omaavat projektityöntekijät, graafisen suunnittelun edustajat ja painotalojen ammattilaiset. Yhteinen visio löytyi jokaisen eri äänen edustajan kanssa eri keinoin ja ”eri kielillä”. Eri alojen ammattilaisten käyttämä ammattikieli ja tulokulmat erosivat toisistaan. Tehtävänäni oli saada kaikki tahot näkemään yhteinen lopputulos näiden eri ammattiroolien ja tehtävien näkökulmasta. Sain käyttää monipuolisesti luovuuttani ja viestintätaitojani, jotta tämä onnistui. Tekemisen ilo ja yhteinen tahto mahdollistivat ratkaisujen löytymisen yllättävänkin helposti.

Taidekorttien teokset ja niihin liittyneet lasten tarinat puhututtivat kaikkia prosessissa olleita tahoja ja kymmenen Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan teoskuvista valittiin ja painettiin myös Lapsen mieli -kirjaan teosaukeamiksi taidekasvatuksellisine teksteineen. Teokset valikoituivat kirjaan lasten kertoman mukaisiin teemoihin liittyen. Esimerkiksi Pojat luodolla -teoksen kohdalla lapset kertoivat paljon seikkailutarinoita ja siitä, mitä kaikkea mahdollistuu, kun kasvaa ja oppii erilaisia asioita. Tämä teoskuva teostarinoineen, keskusteluapuineen ja ideoineen sijoitettiin kirjaan kohdalle, jossa käsitellään kehittyvän lapsen teemoja lapsen mielenterveyden näkökulmasta.

Turvallisin mielin -hankkeen materiaalikokonaisuutta kommentoivat muun muassa lastenpsykiatrit Jukka Mäkelä ja Jari Sinkkonen. Lisäksi taideosuuksien ja taidekorttien osalta saimme kommentteja Järvenpään

taidemuseolta ja Ateneumin taidemuseolta.

Taidekorttipakan ensimmäinen painos oli vuosina 2015–2016 osana Suomen Mielenterveysseuran tarjoamia varhaiskasvatuksen koulutuksia. Näihin koulutuksiin kuului luento-osuuden lisäksi kolme toiminnallista pajaa, joista yhtenä pöytäteatteri- ja julistepajan lisäksi oli taidekorttityöskentelypaja. Koulutuksissa jokainen osallistuja sai itselleen Lapsen mieli -kirjan, Eläinlasten elämää -pöytäteatterimateriaalin ja jokainen päiväkotikoti sai käyttöönsä julisteiden lisäksi yhden Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan.

Turvallisin mielin -hanke päättyi vuonna 2015. Lapsen mielenterveyden edistämisen koulutukset ja materiaalien levitys on jatkunut sen jälkeen keskeytymättömänä Opetushallituksen rahoittamana. Lapsen mieli -kirjasta on otettu kesään 2018 mennessä kolme painosta (yhtensä 13 000 kpl) ja Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakasta kolme painosta (yhteensä 5000 kpl). Taidekorttipakasta on julkaistu myös käännökset ruotsiksi (Vennys och Eeros Underbara Bilder! -Konstkortlek för Barn) ja englanniksi (Lovely Art by Venny and Eero! -Pack of Art Cards for Children).

Hankkeen päättymisen jälkeen lapsen mielenterveyden edistämisen materiaaleihin on tullut mukaan Lapsen mieli -kirjan ruotsinkielinen käännös Barnets Sinne – Färdigheter inom psykisk hälsa för småbarnspedagogiken och rådgivningen (2017) ja Taran tarina -animaatio (2018) lasten tietoisuustaitoihin liittyen. Tammikuussa 2019 julkaistaan Lapsen mieli -kirjasta englanninkielinen käännös Child’s Mind – Mental health promotion in early childhood education and child health clinics.

Taiteen äärellä on mahdollistunut symbolisesti ja konkreettisesti katsominen samaan suuntaan. Konkreettisimmillaan samaan suuntaan katsominen on ollut sitä, että olemme puhumattomuuden, ja joskus lisäksi kiukun ja raivonkin, läsnäollessa herätelleet luottamuksen alkuja näyttelytilassa käyskennellen, yhdessä rinnakkain muovailten tai taidekuvien äärelle pyssähtyen.

Hiljaisuuden vallitessa lapsen tai nuoren pysähtyessä häntä puhutelleen teoksen äärelle olen siirtynyt hienovaraisesti tilaa ja aikaa antaen katsomaan samaa teosta. Toisinaan olemme hiljaa jakaneet näkemämme etäisyyksien päästä ja joskus puhe on tullut lähemmäksi katsoen luoksemme ihan kuin vahingossa. Katsoen samaa kohdetta molemmat tietävät näkevänsä oman tarinansa. Ei kysymyksiä – ei oikeita vastauksia. Jaettu kokemus ja mahdollisuus viestiä toiselle, että arvostan valintaasi ja haluan yrittää nähdä, niin kuin sinäkin näet. Olen aikuisena voinut osoittaa, että tässä olen vierellä, en katoa mihinkään ja yritän nähdä maailmaa kuin sinä.

Näistä jaetuista hetkistä on mieleen veistynyt vahvat muistot. Muistoja, mitkä tuntuvat iholla. Näiden kokemusten vuoksi uskon taiteeseen, kuvaan ja kuvan voimaan.

Nämä kokemukset johtivat kohti oivaluksia, kohti sinua Venny ja taidekorttien syntyyn.

Lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisen työ avasi yllättäen mahdollisuuden yhdistää aikaisemmin työssäni oivaltamani taiteen voiman lasten mielenterveyden edistämiseen.

1.2. Tutkimuksen motivointi lapsen mielenterveyden näkökulmasta

Tämän Pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkimuskysymysten lisäksi tehdä näkyväksi esteettisten kokemusten ja taidekasvatuksen merkitystä, arvoja ja mahdollisuuksia olla osana lasten mielenterveyden jatkapäiväistä tukemista ja edistämistä varhaiskasvatuksessa. Keskeinen osa esteettistä, taidekasvatuksellista ja mielenterveyttä tukevaa varhaiskasvatustoimintaa ovat lapsen oikeudet taiteen läsnäoloon ja saavutettavuuteen sekä aikuisten vastuu siitä, että tämä oikeus toteutuu. Lasten kanssa toimivilla aikuisilla on vastuu ja velvoite mahdollistaa monimuotoisen hyvinvointia ja kehitystä edistävän taiteen läsnäolo lasten elämässä ja arjessa. Alle kouluikäiselläkin lapsella tulee olla oikeus siihen, että taide ja luovuus ovat osa hänen jatkapäiväistä arkeaan ja kasvuaan inhimilliseen kulttuuriin (Karppinen, Ruokonen & Uusikylä 2005, 7).

Aikuisilla on vastuu ja valta läpileikkaavasti kaikkiin lapsen hyvinvointia, kehitystä ja mielenterveyttä koskeviin elementteihin. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset, päättäjät ja jokainen aikuinen lasten ympäröivässä maailmassa tekevät valintoja ja tekoja, jotka joko lisäävät lapsen mielenterveyttä edistäviä ja tukevia elementtejä tai luovat lisää riskitekijöitä ja jopa vaarantavat lapsen mielenterveyden myönteistä kehitystä.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat merkittävässä asemassa yhteiskunnassa vaikuttamassa lasten, ja tulevaisuuden aikuisten, mielen hyvinvointiin. Aikuisten vastuulla, vallalla ja valinnoilla on kauaskantoiset vaikutukset erityisesti lasten näkökulmasta. Mielenterveyden edistäminen ja sen arvon ymmärtäminen samoin, kuin taiteen läsnäolon turvaaminenkin lasten arjessa ovat osa ammattilaisten työtettä ja arvoja. Nämä velvoitteet eivät ole kuitenkaan pelkästään arvokysymyksiä tai valintoja, vaan ne koskevat kaikkia yhteiskunnan aikuisia ja niitä suojelee myös lait ja asetukset. Kansainvälisesti vaikuttavina velvoitteiden

tuojina on Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948) ja Suomessa vuonna 1991 ratifioitu Lapsen oikeuksien sopimus. (Kosonen 2017, 147–148; Marjamäki ym. 2015, 7; Toivio & Norling 2013, 60; Finlex, 1948, Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus; Finlex, 1989, Lapsen oikeuksien sopimus).

Tutkielmani taustalla olevia arvokysymyksiä ovat muun muassa: annetaanko arjessamme ja lasten kanssa työskenteleville aikaa pysähtymiselle, ihastelulle, toistemme kuuntelulle ja kuulemiselle, läsnäololle ja kaukeudelle. Nämä ovat teemoja, jotka sisältävät valintoja. Valintoja, jotka vaikuttavat laajasti hyvinvointiimme. Tutkielmani kohteena ovat varhaiskasvatuksen ammattilaiset, mutta tämä tutkimus ja esitetyt arvokysymykset koskettavat kaikkia aikuisia ihmisiä.

1.2.1. Tutkielman keskeiset käsitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani koskee lapsia ja mielenterveyttä lapsuudessa, mutta tutkimukseni kohteena ovat aikuiset. Tämä rajaus on täytynyt tehdä tutkielman suppeuden vuoksi. Lapsen ääni ja lasten kokemukset olisivat voineet olla päätutkimusaihe, mutta tein rajauksen taidekortteja lasten kanssa käyttäviin aikuisiin. Sain aikuisille toteutetun kyselytutkimuksen kautta tutkielmani laajuuden rajoissa tehokkaasti valtakunnallisesti laajemman ymmärryksen ja enemmän näkökulmia tutkimuksen kohteesta. Laadukas lapsilta kerätty aineisto olisi vaatinut omaa läsnäoloani ja näin ollen tutkielman rajoissa aineiston keruu olisi rajoittunut pieneen otokseen.

Tutkielmassani lapsen mielenterveyden käsite kuvaa positiivista mielenterveyttä ja mielenterveyttä edistävän toiminnan näen ennaltaehkäisevänä toimintana. Mielenterveys ja mielenterveyden edistäminen pitää sisällään ajatuksen, että mielenterveyteen kuuluu tietoa, taitoa ja kykyä, joita voidaan opettaa ja joiden äärelle voidaan ohjata. Lapsen mielenterveyden erityi-

Lapsen mielenterveyden edistämisen työn myötä päädyin Järvenpään taidemuseolle eskareiden taidepajaan mukaan. Taidepajapäivä oli huikea ja lapset olivat innoissaan. Tuolloin sydämessäni läikähti ajatus siitä, että olisiko Vennyn sinun ja Eeron teokset nyt niitä teoksia, mistä saataisiin unelmani koottua. Pitkään olin jo haaveillut taidekorteista, mitkä olisi lapsille lasten kanssa tehty. Työ alkoi tästä pajapäivästä kohti taidekorttipakkaa.

Tuolloin en vielä tiennyt, mitä kaikkea on tulossa. Intuitio oli vahva hyvästä.

#taidepaja #eskari #taide
#taidekasvatus #oivallus #idea
#lapsenmielenterveys
#järvenpääntaidemuseo
#suomenmielenterveysseura

Ajatus taidekorttipakasta eteni teoksi ja ensimmäisiä kertoja lasten kanssa kuvia katsellessani odotin jännittyneenä lasten reaktioita.

Minua alkoi jännittää, että miten 2010-luvun lapset reagoivat 1800–1900 lukujen taideteoksiin.

Oman innostukseni, ja taidemuseolla toteutettujen onnistuneiden taidepajojen, sumentamana havahduin siihen, jos teokset eivät toimikaan kortteina tai lässähtääkö teosten taika lapsien silmissä, kun teos onkin ”vain” kortti?

Hikiset hetkeni osoittautuivat kuitenkin turhiksi, kun jututin eri-ikäisiä lapsia taideteoksista.

Jo ensimmäisellä kerralla, kun katsoimme pienen ryhmän kanssa hipihilljaa kuvia teoksista, yksi lapsista huokaisi ääneen: ”ihania kuvia”.

Lapsien innostus ja ihailu oli vilpitöntä ja sydämen sulattavaa. Sain vahvistuksen ajatukselleni, että teokset kestävät lastenkin silmissä korteiksi siirtämisen.

syys kiteytyy kasvavan lapsen kehitykseen ja sen tuomiin muutoksiin. Toiminnan ja vaikuttamisen kautta tämä kytkeytyy aikuisten vastuuseen ja valtaan suojella lapsen mielenterveyttä sisäisten ja ulkoisten suoja- ja riskitekijöiden näkökulmasta.

Taidekortit tässä tutkielmassa ovat *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* taidekortteja. Taidekorttityöskentelyllä tarkoitan varhaiskasvatuksen ammattilaisten käyttämiä toimintoja ja tapoja, joita he ovat toteuttaneet lasten kanssa. Taidekorttityöskentely on yksi tapa toteuttaa Koskettava taide®-menetelmää. Menetelmän tavoitteena on edistää lapsen mielenterveyttä, mahdollistaa kohtaamista ja vuorovaikutusta sekä lisätä lapsen kuulluksi tulemistä.

Selvitän, miten *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa* on käytetty sekä sitä, kokevatko varhaiskasvatuksen ammattilaiset taidekorttipakan käytön edistävän lasten mielenterveyttä.

Tutkimuksen motiivina on oman ammatillisuuden kehittämisen lisäksi uteliaisuus saada tietää, millaista elämää taidekortit ovat jatkaneet. Lisäksi yhteistyötoimien eli Suomen Mielenterveysseuran ja Järvenpään taidemuseon toiveet ja pyynnöt tutkia taidekorttien käyttöä ja vaikuttavuutta toimivat tutkimuksen motivaattoreina. Toiveenani on saada selville sellaista tietoa ja käytänteitä, jotka voisivat jalkautua jatkossa varhaiskasvatuksen ammattilaisten käyttöön ja lasten mielenterveyden edistämisen välineeksi.

Ennakko-oletukseni on, että taidekortteja ei ole käytetty niin laajasti, kuin mitä odotukset ovat olleet sekä Suomen Mielenterveysseuran, Järvenpään taidemuseon että omalta osaltani. Uskon arjen haasteiden, ajan käytön, resurssien, korttien saatavuuden ja lapsiryhmien koon osaltaan vaikuttavan tähän. Oletan, että kuitenkin ne varhaiskasvatuksen ammattilaiset, jotka ovat taidekortteja lasten kanssa käyttäneet, ovat havainneet taidekorttien mahdollisuudet edistää lasten mielenterveyttä niiden avulla. Ennakko-oletukseeni perustuen mielenkiintoisimmat tutkielmassani selvi-

tettävät kysymykset ovat, millä tavoin taidekortteja on käytetty ja mitä mielenterveyden osa-alueita varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat taidekorttien edistävän.

Pro gradu -tutkielmani kohteeksi olen rajannut taidekortteja käyttävät varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja heidän näkemyksensä ja kokemuksensa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten *Vennyn ja Eeron ihania kuvia – taidekorttipakan* käyttöön saaneet ja koulutukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttävät taidekortteja työssään lasten kanssa?
2. Miten taidekorttityöskentely vaikuttaa lasten mielenterveyden edistämiseen varhaiskasvatuksen ammattilaisten mielestä?
3. Mitä lasten mielenterveyden osa-alueita taidekorttien käyttö edistää varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemusten perusteella?

Kiersin päiväkoteja mukanaani kuvia sinun ja Eeron teoksista. Kohtasin teoskuviene äärellä monen ikäisiä päiväkotilaisia. Minua jännitti, että miten tämän ajan lapset suhtautuvat teoksiinne -hyvin suhtautuivat!

Sain kuulla uskomattoman upeita tarinoita teoksistanne ja lähes joka tapauksella, joku lapsista huokaisi ajatuksissaan: ”ihania kuvia”.

Minut yllätti se, että suuren teosmäärän joukosta alkoi hyvin nopeasti nousta esiin ne teoskuvat, joiden äärellä lapset pysähtyivät. Aloin kuulla samoista teoskuvista erilaisia tarinoita.

Tehtäväkseni tuli tehdä ensimmäiset demokortit lapsille teoskuvista.

Lapsilla on paljon viisautta, niin kuin tiedät Venny. Liian vähän meillä aikuisilla on tahtoa ja aikaa kuulla heitä. Minulle ei vielä aukea se logiikka, millä lapset taidekuvat valitsivat. Ehkä tuo viisaus valkenee aikanaan tai sitten se jää meille aikuisille salaisuudeksi.

#vennysoldanbrofeldt #eerojärnefelt
#taiteilija #taide #teos #lapset
#taidekanta #taidekorttipakka
#taidekortit #taidekuva #ihaniakuvia
#yhteistyö #järvenpääntaidemuseo
#päiväkoti #mieli #2013 #2014

2. Tutkimusmenetelmäni

Pro gradu -tutkielmani kohde on muuttuva ja kehittyvä. Tutkielmani kohteena olevien taidekorttien käyttö on varhaiskasvatuksen ammattilaisilla kokemuksen ja kokeilujen kautta muuttuvaa ja kehittyvää. Kehittyvää on myös ymmärrys siitä, miten taidekorttimenetelmää voidaan käyttää mielenterveyden edistämiseen.

Olen ollut aktiivisesti osa tutkielmani kohdetta ja toiminnan kehittämistä. Näin ollen tutkielmassani on toimintatutkimuksellista otetta. Taidekortit ja taiteen läsnäolo on vaikuttanut minuun ja toimintamalleihini jo vuosia lasten ja nuorten kanssa toimiessani. Nyt tutkielmani on vaikuttanut ja vaikuttaa minuun tutkijana. Vaikutus ulottuu toimintaani ja ajatuksiini tutkimusprosessin aikana ja jatkossa toimiessani osana lapsen mielenterveyden edistämisen työtä. Tutkijana olen myös mukana ja osana yhteisössä, mitä tutkin. Olen ollut tutkimuksen kohteena taidekorttien kehittäjänä ja kouluttajuuden kautta. Olen ollut vaikuttamassa, ja tehnyt erilaisia aloitteita tutkielmassa mukana olevien varhaiskasvatuksen ammattilaisten parissa esimerkiksi taidekorttipajojen ja taide lapsen mielenterveyden edistäjänä -luentojen kautta (Vrt. Heikkinen 2007, 205; Kuula 1999, 194).

Pro gradu -tutkielmassani teoria ja käytäntö, toiminta ja tutkimus ovat kulkeneet rinnakkain. Keräsin tutkimusaineistoni kyselyllä. Erityisesti tutkimusaineiston keräämisen jälkeen vastauksista esiin tulleet varhaiskasvatuksen ammattilaisten ideat ja ajatukset ovat tulleet osaksi lapsen mielenterveyttä käsitteleviä luentoja ja vetämiäni taidekorttipajoja. Tutkielmani myötä saadulla tiedolla ja ymmärryksellä pyrin luomaan lisää edellytyksiä edistää taidekasvatuksellisin keinoin lapsen mielenterveyttä.

2.1. Aineistonkeruumenetelmä

Käytin aineistonkeruumenetelmänä kyselytutkimusta. Päädyin Webropol-järjestelmällä toteutettuun kyselytutkimukseen käytettävyyden, taloudellisuuden, vastaamisen helppouden ja järjestelmän tuttuuden sekä nopeuden vuoksi. Sähköinen Webropol-kysely oli helppo linkittää sähköpostitse ja näin saavuttaa laajalla maantieteellisellä alueella olevat varhaiskasvattajat ja heidän esimiehensä. Kasvotusten haastattelu tai kyselyn toteuttaminen ei ollut mahdollista vastaajien laajan maantieteellisen sijoittumisen ja kyselyyn vastanneiden arjen aikataulujen vuoksi. Sähköiseen kyselyyn vastaajat saivat vastata silloin, kun heidän työaikatauluhinsa parhaiten sopi. Jokaisen paikkakunnan kanssa sovin myös räätälöidysti kyselyn vastaamisajan ottaen huomioon eri alueiden arjen aikataulut (Vrt. Valli 2007, 106).

Kyselyt lähtivät vastaajille pääsääntöisesti koulutuksesta vastanneen henkilön jälkeen esimiehille ja sieltä varhaiskasvatuksen ammattilaisille henkilökohtaisiin työsähköposteihin. Muutamiin kaupunkeihin ja kuntiin piti tehdä tutkimuslupa ennen kyselyn toteuttamista. Tutkimusluvut hain ja sain sähköisesti.

Tiedostin kyselylomakkeen (Liite 8.) muotoilussa kysymysten vaatiman huolellisen pohdinnan, jotta vastaajat ymmärtävät kysymykseni ja vältän virheellisten tulosten riskit. Käytin kyselykaavakkeessani toimivaksi todettua kaavaa sijoittaen lomakkeen alkuun helpot lämmittelevät taustakysymykset, lomakkeen keskivaiheille pohdintaa ja toiminnan reflektointia vaativat kysymykset ja loppuun niin sanotut jäähdytelykysymykset. Otin kyselytutkimustani laatiessa huomioon luottamuksen merkityksen. Pyrin luomaan luottamusta selkeällä kysymystenasettelulla ja ohjeistuksella. Uskon luottamusta lisänneen myös vastaajien käymän koulutuksen myötä heille jo aikaisemmin tutuksi tulleet tutut teemat ja aiheet. Luottamusta saattoi vastaajissa herättää myös yhteistyö Suomen Mielen-

Tein havaintojeni ja lasten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta ensimmäisen nipun minikortteja. Minikortteja, joita hypistelin, ihastelin ja hämmästelin lasten kanssa.

Näiden testikorttien kanssa teimme lasten kanssa pienissä ryhmissä kuvakorttiharjoituksia ja käsitykseni lapsia puhuttelevista teoskuvista alkoi kirkastua.

Lapsia kiinnosti teosten teemojen ja värien ohella se, miten eri tavoilla teoksia voi tehdä ja miten joissakin teoksissa näkyy keskeneräisyys tai luonnostelun jäljet.

Samalla aloin kuulla ja havainnoida, miten lapset alkoivat muutamien teosten kohdalla kertoa hyvin samankaltaisia tarinoita.

Tässä ne Venny nyt sitten ovat: *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakka!* Useiden demokorttippujen, lukuisien lasten tarinoiden ja monien eri ammattilaisten kanssa tehdyn yhteistyön jälkeen päästiin maaliin. Kortteja on pakassa yhteensä 40. Puolet teoskuvista ovat Vennyn sinun teoksiasi ja puolet Eeron.

Kortit saivat seurakseen ideavihkosen korttien käyttöön sekä kauniin oman pahvilaatikon, minkä kannessa on sinun heleän ihanan teoksesi Rivera.

Olen niin iki-iloinen, että tästä haaveilemastani projektista tuli totta! Toivon sydämestäni, että nämä taidekortit, teoskuvat sinun ja Eeron teoksista, tekevät kunniaa taiteilijuudellenne ja tuovat iloa ja oivalluksia aikamme lapsille. On aika saatella taidekorttipakka matkaan.

#taidekorttipakka #taidekortti
#taidekuva #yhteistyö #lapset
#varhaiskasvatus

terveysseuran kanssa sekä koulutusten ja materiaalin kautta tutuksi tullut nimeni (Vrt. Valli 2007, 102-105, 107; Vastamäki 2007, 132).

Kyselytutkimukseni otannaksi valitsin kaikki ne kunnat ja kaupungit, jotka olivat saaneet käyttöönsä taidekorttien ensimmäisen painoksen. Kaikki kyselyn saaneet kunnat ja kaupungit eivät toimittaneet kyselyä eteenpäin eivätkä näin osallistuneet tutkimukseen. Oman haasteen otannan ”hallitsemiseen” toi myös henkilöstön vaihtuvuus ja liikkuvuus. Kaikkia koulutuksiin osallistuneita ja taidekortteja käyttäneitä en tavoittanut (Vrt. Valli 2007, 112).

Likertin asteikon mukaan kyselylomakkeessa vastausvaihtoehtoja on pariton määrä viidestä yhdeksään. Vastausvaihtoehtojen parittomuus antaa mahdollisuuden vastaajalle olla myös ottamatta kantaa asiaan ja valita keskelle jäänyt vastaus ”en osaa sanoa”- vaihtoehto. Kyselyssäni oli viisi vastausvaihtoehtoa. Keskimmäisenä vaihtoehtona oli: ”en saamaa enkä eri mieltä”. Pyrin luomaan kyselystä sellaisen, että vastaajalle löytyisi vaihtoehtoista yksi sopiva vaihtoehto. Tämä on usein tarkoituksenmukaista ja helpottaa aineiston analysointia ja tulkintaa (Valli 2007, 115, 123).

Kyselyssäni oli sekä valmiiden vaihtoehtojen kysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten avulla sain mahdollisuuden ymmärtää laajemmin vastaajien kokemuksia ja mielipiteitä. Avointen kysymysten riski on, että vastaajat jättävät niihin vastaamatta, vastaukset ovat ylimalkaisia tai vastaukset ovat kysytyn asian vierestä. Kyselyyni vastanneista suurin osa oli vastannut avoimiin kysymyksiin ja vastauksillaan he toivat merkittävästi lisätietoa erityisesti *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* käytön vaikuttavuuteen liittyen (Vrt. Valli 2007, 124).

2.2. Tutkimusstrategia

Tutkielmassani on toimintatutkimuksellinen ote. Toimintatutkimus on pikemmin tutkimusstrateginen lähestymistapa kuin varsinainen tutkimusmenetelmä. Toimintatutkimuksen määrittely tarkasti ja yksiselitteisesti on vaikeaa, koska se ei ole vain tutkimusmenetelmä vaan joukko tutkimusmenetelmiä. Tunnusomaista toimintatutkimukselle on se, että toimintaa ja tutkimusta tehdään samanaikaisesti. Toimintatutkimuksen pyrkimyksenä on saavuttaa välitöntä ja hyödyllistä tulosta tutkimuksella. Toimintatutkimuksen tavoitteena on pyrkimys muuttaa tutkittavaa todellisuutta, sosiaalisia käytäntöjä sekä ottaa tutkittavat ihmiset aktiiviseksi osaksi tutkimusta. Teoriaa ja käytäntöä ei nähdä erillisinä, vaan pikemminkin saman asian ja ilmiön eri puolina. Lähtöajatuksena on ajatus siitä, että teoria on sisällä käytännössä ja päinvastoin. Päämääränä ei siis ole vain tutkiminen vaan myös toiminnan kehittäminen samanaikaisesti reflektoivalla otteella. Tutkielmani niin kuin toimintatutkimuksenkin yksi tarkoitus on nostaa hiljainen tieto näkyväksi ja diskursiivisen harkinnan tasolle (Heikkinen 2007, 196-197; Kananen 2014, 13-14, 16; Kuula 1999, 9-10, 218).

2.3. Tutkimuksen luotettavuus

Tutkielmani aihe ja teemat ovat minua lähellä opintojeni, työhistoriani ja kiinnostukseni vuoksi. Ollessani osana tutkimuksen kohdetta minun tulee tutkijana huomioida erityisesti tutkimuksen läpinäkyvyys.

Luotettavuuden näkökulmasta on tärkeää tuoda tutkijan mahdolliset tunteet ja tunnekokemukset esille. Tunteet vaikuttavat tutkimukseen ja tunteet antavat värinsä tutkimuksen kohteena oleville kokemuksille ja asioille (Vrt. Hallamaa, Lauris, Lötjönen & Sorvali 2006, 188-189).

Eikä siinä vielä kaikki!

Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan 10 teosta päätyi myös *Lapsen mieli - Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan -kirjan* lukuihin mukaan.

Teokset valikoituivat kirjaan siten, että lapset kertoivat toistuvasti taidekorttiluonnosten äärellä samankaltaisia tarinoita näihin teoksiin liittyen.

Nämä 10 teosta puhututtivat lapsia syvästi ja paljon.

Useat näistä teoksista ovat, Venny, sinun teoksiasi. Sinulla tuntuu olevan taito puhutella lapsia teostesi välityksellä. Teoskuvien äärellä esiin tulleet lasten kertomat tarinat ja niiden sisältämä tieto ja ymmärrys oli mielestäni arvokasta tuoda esiin.

Lasten pohdinnat, havainnot ja ihmetelyt olivat inspiraationa teksteihin, joita kirjoitin kirjan teosaukeamien yhteyteen.

Toiveeni on, että ihan kuka vain aikuinen rohkaistuisi pysähtymään yhdessä lasten kanssa näiden teoskuvien äärelle.

#vennyjazeeraonihaniakuvia
#taideteosaukeama #lapsenmieli
#mieli #mielenterveys #kirja
#vennysoldanbrofeldt #eerojärnefelt

Olen materiaalin tekijän ja kouluttajan roolien kautta osa tutkittavaa ilmiötä ja minulla on väijäämättä myös tunteita tutkittavaan aiheeseen liittyen. Oma elämämme heijastuu jo tutkimuskohteen valinnassa ja näin ollen ikään kuin sulaudumme osaksi tutkimusta niin, että tutkimus myös muuttaa tutkijaa ja hänen tapansa suhtautua elämään. Tutkimuksen tekijä ei pysty koskaan pitämään täysin itseään ja tunteitaan erillään tutkimuksen kohteesta ja prosessista. Nämä ilmiöt on tutkijana tiedostettava ja on aika ajoitin pysähtyttävä refleктоimaan toimintaansa ja tekemiään valintoja. Näin tutkimus pysyy läpinäkyvänä.

Haaste luotettavuuden näkökulmasta on myös se, että olen aineistoni ja tutkimukseni kohteen kanssa monialaisuuden (mielenterveys, taide, taidekasvatus, varhaiskasvatus) ja useiden toimintakulttuurien välimaastossa (varhaiskasvatus, taidemuseo, mielenterveyttä edistävä kolmas sektori) ja useiden eri ammattikuntien ”tulkina” (lastentarhanopettajat, projektisuunnittelijat, projektipäälliköt, museopedagogit, museon muu henkilökunta). Tämä on itselleni kiehtova ja näkökulmiani laajentava asetelma, mutta samaan aikaan koen, että on vaarana että ”kuulen” ja ”ymmärrän” tutkimuksessani ja esimerkiksi tutkimuskysymysten asettelussa enemmän osaa toimijoita ja maailmoja kuin toisia. Tutkijana minulla on vastuu pohtia ja valita tietoisesti keinoja varmistaa se, että eri näkökulmat tulevat kuulluiksi ja näkyviksi tutkielman lopputuloksissa.

Tutkimukseni luotettavuuteen ja yleistettävyyteen vaikuttavat myös kyselyyni vastanneiden valikoituminen. Kyselyni ei tavoittanut kaikkia taidekorttien käyttäjiä, eivätkä kaikki kyselyn saaneet vastanneet. On otettava huomioon sekin mahdollisuus, että vastaajien valikoituminen tuottaa vääristymiä tuloksiin erityisesti taidekorttien käytön laajuuden osalta.

3. Havaintoja kehittämisprosessista ja menetelmän esittely

Tavoitteenani oli kehittää menetelmä ja materiaali, joka auttaa erityisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisia edistämään lapsen mielenterveyttä ja tuomaan taiteen osaksi mielenterveyden edistämistä varhaiskasvatuksessa.

Tässä luvussa avaan mielenterveyden käsitettä, Koskettava taide®-menetelmän kehittämisprosessia sekä taidekorttityöskentelyä.

3.1. Lapsen mielenterveys

Lapsen mielenterveydelle ovat merkityksellisiä perheen lisäksi muut lasta ympäröivät toimintaympäristöt ja erityisesti 0–6 -vuotiaiden lasten kohdalla varhaiskasvatus. Perheen ja kodin ulkopuolisten toimintaympäristöjen merkitys korostuu erityisesti niiden lasten kohdalla, joilla on elämässään mielenterveydelle riskitekijöitä tuovia elementtejä.

Mielenterveydellä on useita eri ulottuvuuksia ja sitä voidaan lähestyä useista eri näkökulmista. Mielenterveys ei ole absoluuttinen ilmiö, joka olisi helposti mitattavissa. Täydellisen mielenterveyden tai sen puuttumisen kuvaaminen ei ole tutkimusten valossa mahdollista. Yksilölle mielenterveys on kokemus hyvinvoinnista ja tasapainosta. Se on tietoa ja taitoa, joilla ihminen ohjaa elämäänsä. Nämä tiedot ja taidot ovat jatkuvasti uusiutuvia ja elämänkulussa kehittyviä ja kehitettäviä voimavaroja. Mielenterveys on ilon, elämän merkityksellisyyden ja hallinnan tunnetta sekä itseluottamusta, tunnetaitoja ja kykyä solmia ja ylläpitää ihmissuhteita. Näiden näkökulmien valossa mielenterveyttä lähestytään terveyslähtöisesti sairauskeskeisyyden sijaan (Marjamäki ym. 2015, 12; Toivio & Norling 2013, 60).

Yksi lapsia eniten puhuttelevista taidekorttipakan teoksista oli Venny sinun teoksesi Pojat luodolla (Porkkalasta). Lapset pohtivat teoksesi äärellä sitä, miten lapsesta voi tulla näkymätön. Mitä on tapahtunut lapselle, joka on joko peitetty tai hän on vain haihtunut näkymättömiin? Mikä tämän voi saada aikaiseksi?

Lapset pohtivat, että onkohan teoksesi poika kenties kuollut ja hän on enkelin hahmossa palannut takaisin rakkaalle leikkipaikalleen suojelemaan muita lapsia ja muistelemaan ihania leikkejä.

Vai onkohan poikaa kiusattu niin paljon, että hänestä on tullut näkymätön?

Mielenterveys ja mielen sairaus ovat kaksi eri asiaa. Mielenterveys on taitoa hakea apua ja puhua huolistaan ja murheistaan tarpeen vaatiessa. Ihminen tunnistaa omia selviytymiskeinojaan kriisitilanteissa ja osaa pitää huolta turvaverkostaan ja tukeutua siihen tarvittaessa. Mielenterveys elämäntaidollisena käsitteenä tarkoittaa mielenterveyden ymmärtämistä voimavarana, joka auttaa selviytymään arjessa, työskentelemään ja oppimaan uutta sekä voimaan hyvin. Mielenterveyden voimavaroja vahvistamalla ja lisäämällä pystymme hallitsemaan myös ajoittaista ahdistusta ja kohtaamaan uusia haasteita, joita elämä tuo eteemme. Mielenterveystaitoja on tärkeää ylläpitää, oppia niitä lisää ja opetella myös luopumaan vanhoista toimimattomista toimintamalleista. Mielenterveystaitoja voi oppia ja opettaa sekä kehittää ja vahvistaa läpi elämän (Kosonen 2017, 145; Marjamäki ym. 2015, 12).

Mielenterveyteen vaikuttavat yksilölliset tekijät ja sekä arjen valinnat (Mielenterveyden käsi, Liite 2.) ja se muodostuu yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Yksilön mahdollisuudet osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ympäröivässä yhteiskunnassa rakentavat osaltaan mielenterveyttä, niin aikuisilla kuin lapsillakin. Yksilöä ympäröivät kulttuuriset arvot ja asenteet osaltaan muokkaavat käsitystämme hyvästä elämästä ja näin ollen myös sitä, miten puhumme mielenterveydestä. Mielenterveyskäsite on monisyinen, suhteellinen ja myös normatiivinen. Yhteiskunnassa sosiaalisesti hyväksyttävän käyttäytymisen määrittelevät normit. Normit ovat kulttuurisidonnaisia ja vaihtelevat kulttuurien välillä (Marjamäki ym. 2015, 12; Toivio & Norling 2013, 61).

Lapsen mielenterveyden osa-alueita ovat lapsen kohdistuvan kohtaamisen, läsnäolon ja rakkauden lisäksi muun muassa leikki, turvalliset aikuiset, sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot, tunteet ja tunnetaidot, arjen rytmi, itsetunto ja itsetunnon kehittymisen tukeminen, kriiseistä selviytyminen, lepo ja lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukeminen (Hyvinvoinnin

hyrrä, Liite 1.). Lapsen mielenterveyden pohjana on lapsen oikeus perusturvaan ja mielenterveyttä tukevaan kehitykseen. Lapsen mielenterveyden läpileikkaavana teemana on oikeudenmukainen ja ikätason huomioon ottava kohtelu (Lahti 2003, 36; Marjamäki ym. 2015, 28.)

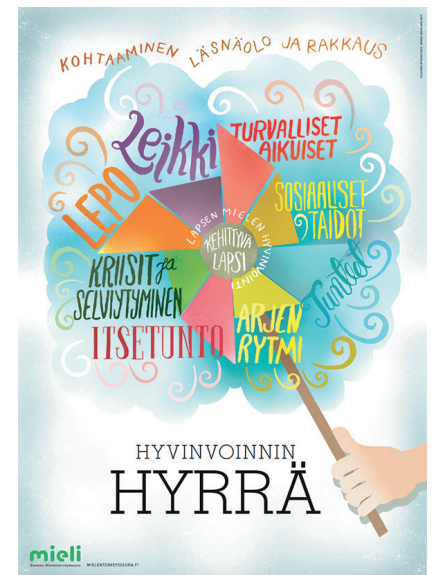
Mielenterveyden edistämällä tarkoitetaan kaikkea sellaista toimintaa, jolla pyritään tukemaan ja vahvistamaan optimaalisen mielenterveyden toteutumista. Tavoitteena mielenterveyden edistämässä on löytää erilaisia keinoja ja vaikuttamisen menetelmiä, joilla voidaan vahvistaa terveystekijöitä (Kosonen 2017, 146; Toivio & Norling 2013, 338).

Perheellä ja turvallisilla aikuisilla on merkittävä rooli lapsen mielenterveyden kehittymisen ja edistämisen mahdollistajina. Turvallinen kasvuympäristö ja perhe antavat lapselle mahdollisuuden tyydyttää psyykkisiä ja fyysisiä tarpeitaan. Perhe ja turvalliset aikuiset antavat mahdollisuuden kokea riippuvuutta sekä käydä aikanaan läpi itsenäistymisen vaiheet. Lapsen mielenterveyden näkökulmasta keskeistä on, että lapsi saa mahdollisuuden oppia turvallisesti uusia asioita ja oppia sietämään epävarmuutta, pettymyksiä ja turhautumista. Turvallisten aikuisten ja perheen parissa on hyvä harjoitella myös pitkäjänteisyyttä ja omaa tapaa säädellä tunnereaktioita. Varhaisessa vaiheessa saadut terveen itsetunnon kehittämisen ja ihmissuhteiden opettelemisen eväät kantavat elämässä pitkälle ja edistävät mielenterveyttä läpi elämän (Lahti 2003, 36).

Huoltajien tulee antaa lapselle tämän tarvitsemää huomiota ja positiivisia vuorovaikutussuhteita läpi lapsuuden ja nuoruuden. Aikuisilla on vastuu yhdessäolosta lasten kanssa ja oikeiden roolimallien antamisesta. Aikuisen tehtävä on valita lapselle asiat hyvän ja vahingollisen väliltä, toimia suojana ja tukena. Aikuisen on myös järjestettävä aikaa olemiseen lapsen kanssa ja hänen kuulemiselleen (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6–7).

Mielenterveyden käsi (liite 2.) on mielenterveyden keskeisistä teemoista ja mielenterveyteen vaikuttavista arjen valinnoista koottu juliste ja puheeksiottamisen väline. Juliste auttaa aikuisia oivaltamaan, ja ottamaan lasten kanssa puheeksi, miten rutiinit, arjen rytmi, uni, lepo, ravinto, ihmissuhteet, tunteet, liikunta ja leikki vaikuttavat kehittyvän lapsen mielenterveyteen.

Hyvinvoinnin hyrrä -juliste ja puheeksiottamisen väline kuvastaa lapsen mielenterveyden erityisyyttä ja kehittyvän lapsen hyvälle mielenterveyden kehitykselle välttämättömiä asioita, joiden toteutuminen ja mahdollistaminen lapsen elämässä on aikuisten vastuulla ja velvoitteina.

Näiden elämän ja kuoleman kysymysten lisäksi teoksesi puhututti lapsia myös seikkailun, kasvamisen ja elämän jännittävyuden teemoista -miten jännää onkaan saada kasvaa ja oppia lisää uusia taitoja!

”Sitten kun olen iso voin ihan itse lähteä retkelle seikkailemaan kaverin kanssa veden äärelle!” Ja samaan aikaan kun teoksen äärellä haaveiltiin isoksi kasvamisesta ja uusista taidoista läsnä oli myös ajoittainen haikeus ja huoli siitä, että haluankokaan kasvaa isoksi.

Mitä jos isona onkin ihan tyhmää? Ehkä sittenkin haluan olla vielä pieni ja pysyä lapsena.

3.2. Koskettava taide®-menetelmä ja taidekorttityöskentely

Olen asettanut seuraavat periaatteet ja tavoitteet taidekorttimenetelmälle: keskustellaan ja kohdataan kuvan avulla, kohtaaminen ja osallistuminen kuvien äärellä ei vaadi asioiden sanallistamista, kaikille osallistujille kerrotaan, että kuvien äärellä kaikki kuvista nähty ja kerrottu on oikein ja kaikkien osallistujien on sitouduuttava toisia kunnioittavaan toimintaan.

Keskeistä menetelmässä on, että keskustellaan kuvataiteen avulla. Se antaa niin lapsille kuin aikuisillekin mahdollisuuden tutkia ja tarkastella itseään, elämän monimuotoisuutta ja sen ilmiöitä eri näkökulmista. Taidekorttien äärellä voidaan pohtia sitä, kuka minä olen, ja antaa tilaa leikille, tunteille, ystävyydelle, levolle, rauhoittumiselle ja turvalliselle yhdessäololle. Taidekortit antavat mahdollisuuden tunnustella, tutkia ja ilmaista tunteita ja kokemuksia. Taidekortit toimivat toiminnan kirvoittajina, niiden avulla voidaan tuoda asioihin uusia näkökulmia tai niiden avulla voidaan oppia ja opettaa uutta. Taidekuvien äärellä ajatukset saavat tilaa lentää, mielikuviutus saa siivet ja keskustelua voidaan ohjata erilaisten teemojen pariin. Menetelmä mahdollistaa yhteiseen toimintaan ja keskusteluun osallistumisen omien kykyjensä ja taitojensa mukaisesti yksin tai yhdessä. Taidekorttityöskentely ei vaadi puhetta, yhteistä kieltä tai maailmankatsomusta. Taidekorttien avulla on mahdollista saavuttaa kohtauksia, oivalluksia ja oppimista. Aikuisten tuella ja rohkaisulla taidekorttien äärellä on mahdollista sytyttää lapselle hyvää mieltä ja oloa tuottava suhde taiteeseen ja kuviin. Hienoimmillaan taiteesta ja kuvista voi tulla lapselle yksi selviytymiskeino ja voimavara elämän polulle (Kosonen 2015, 23).

Taidekorttityöskentelyn etuna käytettävyyden kannalta on tarvittavien ennakkovalmisteluiden ja tarpeiston vähäisyys. Minimissään tarvitaan vain taidekortit. Ydinvarusteena on avoin ja salliva suhtautuminen

korttien äärellä pysähtyviin henkilöihin ja heidän ajatuksiinsa. Mielikuviutusmatkoja voi tehdä omassa mielessään kortteja katsellen tai kortteilla voidaan tehdä annettuja tehtäviä. Korttien äärellä yhdessä ollessa on keskeistä, että kaikki läsnäolijat antavat tilaa toisilleen, kunnioittavat toistensa läsnäoloa ja ajatuksia sekä mahdollistavat ilmapiirin, jossa kaikenlaiset ajatukset ovat oikein ja sallittuja.

Taidekortit voivat toimia kuvallisina lähtökohtina sadutukselle tai apuna kertojalle. Kuvien kautta on mahdollista peilata oman maailman tilaa, näkökulmia, koettuja tunteita tai tämän hetken kuulumisia. Ohjaaja voi ohjeistaa valitsemaan kortin johonkin tiettyyn teemaan liittyen tai kortit voivat olla esillä inspiraationa ja kertomisen tukena. Lapsille mahdollistuu oman itsensä ja elämänsä peilaaminen monin tavoin. Kuvien avulla voidaan keskustella, kertoa omista tunteista tai kuulumisista. Niiden avulla lapsia voi johdatella tietyn teeman äärelle tai kuvat voivat toimia kuvallisen työskentelyn lähtökohtana (Vrt. Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 31).

Taidekorttityöskentely prosessina:

- 1) Pysähdy(tään) ja rauhoitu(taan).
- 2) Katso (taan).
- 3) Kerrotaan, että kaikki on oikein mitä näet ja koet. Kerrotaan, että osallistuminen ei vaadi puhetta.
- 4) Annetaan teema tai ohjeet kuvien katsomiseen/ Annetaan aikaa, että osallistujia puhutteleva teema nousee osallistujilta.
- 5) Ihmettely ja ihastelu (rohkaistaan ja autetaan näkemään).
- 6) Pohdi(taan)/ mieti(tään)/ tunnustellaan.
- 7) Tehdään havaintoja (kuvassa ja itsessä).
- 8) Kuvat ja/tai sanat kertovat, mikä juuri nyt on tärkeää.

Lasten kanssa käydyt keskustelut ja pohdinnat mielessäni pääsin Järvenpään taidemuseolle istumaan Pojat luodolla (Porkkalasta) -teoksesi äärelle ja kirjoitin Lapsen mieli -kirjan taideaukeamaan lapsen kehitystä käsittelevän kappaleen yhteyteen seuraavan tekstin:

”Tässä näet Vennyn maalamaan teoksen, jonka nimi on Pojat luodolla. Vennylle meri oli tärkeä asia, ja hän vietti kesäisin paljon aikaa perheensä kanssa meren lähetyillä. Hän maalasi useita teoksia, joissa oli meri ja ihmisiä veden äärellä.

Tähän teokseen Venny on maalannut öljyväreillä kankaalle kaksi poikaa. Pojat ovat sytyttäneet nuotion kallioiselle luodolle meren ääreen. Pojat ovat tainneet lähteä seikkailemaan.

Mitenkähän pojat ovat päätyneet luodolle? Teoksessa olevat pojat touhuavat innokkaina. Taitaa olla lämmin päivä, kun toinen pojista on ilman paitaa ja molemmat pojat tarkenevat ilman kenkiä.

Teosta katsoessa tuntuu, kuin kuulisi sen, miten tuli rätisee ja vesi nousee aaltojen myötä kalliolle ja laskee taas jatkuvana virtana alas takaisin mereen. Kuuletko, miten vesi liplapptaa ja pitää pientä kohinaa?

Millaisia värejä sinä näet meressä? Meressä on nähtävissä paljon erilaisia sinisen sävyjä. Sininen on kylmä väri niin kuin vihreä, turkoosi ja violettikin. Teoksen etualalla vesi on melkein mustaa, ja kauempana näkyy heleän kirjasta sinistä.

Koskettava taide®-menetelmässä on hyödynnetty sadutuksen periaatteita. Sadutus on menetelmä, jossa sadun kertoja kertoo tarinan ja kuuntelija kirjaa sanasta sanaan kuullun tarinan. Tarinan kertomisen ja kirjaamisen jälkeen kirjaaja lukee tarinan ääneen ja kertoja saa mahdollisuuden tarkentaa tai muuttaa tarinaansa haluamansa kaltaiseksi. Tarinan kertominen voi olla sadutuksen tapaan toteutettuna tai se voi olla vapaita kerrontaa, pohtimista tai keskustelua, jossa kerrotut teemat ja valitut taidekortit vaihtuvat. Koskettava taide®-menetelmässä voidaan kirjoittaa tai muuten dokumentoida tarinoita tai valittuja taidekortteja, mutta se ei ole välttämätöntä (Vrt. Karlsson & Riihelä 2006, 19).

Koskettava taide®-menetelmästä ja sadutuksesta on löydettävissä yhteyksiä. Molempien menetelmien äärellä ihmiset voivat löytää keskinäisistä suhteistaan yllättävää syvyyttä. Molempien menetelmien voima piilee siinä, että kertoja ja kuuntelija asettuvat samalle aaltopituudelle. Ydin on vuorovaikutuksessa: kuuntelija pääsee kertojan sisäisen dialogin osapuoleksi. Tutun ja tiedetyn tiedon lisäksi jokaisella kertojalla on omia kokemuksia ja niihin perustuvaa erityistä tietoa, jollaista kellään muulla ei ole. Kun kohtaaminen ja vuorovaikutus on tarinan kerronnan äärellä arvioinnista vapaata antaa se tilaa ja mahdollisuuden kertojalle järjestää sanansa ja merkitykselliset tauot siten, että ne heijastavat aidosti hänen omia ajatuksiaan ja kokemusiaan (Vrt. Karlsson & Riihelä 2006, 19).

Lasten kanssa menetelmää käytettäessä on aikuisen rooli erityisen tärkeä. Aikuinen huolehtii hyvästä, turvallisesta ja sallivasta tunnelmasta. Taidekortteja tarkastellessa ei ole yhtä oikeaa tapaa katsoa, kokea tai nähdä. Kaikilla on oma oikea kokemus ja näkemys nähdystä ja koetusta kuvasta ja tarinasta (Kosonen 2015, 23).

Kuvien tarkastelu ja aikuisen kanssa kuvien äärelle pysähtyminen on lapsen taiteellisessa kasvatuksessa yhtä tärkeää kuin kuvien tekeminenkin. Alle koului-

käisillä lapsilla on olemassa hyvät valmiudet teosten ja kuvien tarkasteluun ja niistä keskusteluun aikuisen tuella. Lapset tuovat oman elämänsä ja kokemuksensa ennakkoluulottomasti mukaan keskusteluihin kuvien äärellä ja heidän havaintonsa ja assosiaationsa ovat rikkaita ja monikerroksisia (Vrt. Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 94).

Taidekorttien äärellä olo lasten kanssa voi haastaa aikuista näkemään omat toimintamallinsa ja roolinsa. Yhdessä voidaan olla vapaita tietämisen ja hallinnan pakosta ja voidaan iloita pohdiskelusta ja leikitellä heränneillä ajatuksilla ja mielikuville. Aikuinenkin voi luopua ”oikeassa olemisen roolistaan” ihmetellessään taidekortteja lasten kanssa. Aikuisen tulee myös tiedottaa esittämiensä kysymysten määrä. Lapsille tehdyissä tutkimuksissa on tullut esille, että mitä vähemmän aikuinen kysyy, sitä enemmän lapset ihmettelevät, pohtivat ja kyselevät. Aikuisten kysymysten tulvan nähdään jopa passivoivan lasta. Lasten äänen ja ajatusten kuulemiseen tarvitaan aikuisen herkkyyttä ja malttia antaa aikaa ja kuunnella (Karlsson 2006, 10; Kosonen 2015, 23).

Taidekorttien äärellä voi herätä sellaisia tuntemuksia ja ajatuksia, joiden kuvaamiseen ei löydy sanoja. Sanoja ei tarvitsekaan aina löytyä. Juuri siinä piilee yksi taidekorttien voima – kaikkea ei tarvitse sanoittaa ja puhua puhki. Taidekorttien avulla voidaan ohjata olemaan myös hiljaa ja ohjata keskittymään ihailuun ja omien ajatusten vapaaseen virtaan sallien kuitenkin mahdollisuus puhua, jos sille tarvetta on. Pysähtyminen ja hiljentyminen kuvan äärelle voi myös olla itsessään merkittävä ja mieleen painuva kokemus. Hetken hiljaa olo, itsekseen tai yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa jaettu hetki ja keskittyminen voivat tuottaa hyvää mieltä. Teoksen väreistä voi saada voimaa, tai rytmi voi rauhoittaa (Kosonen 2015, 23).

Kuvat voivat herättää monenlaisia, yllättäviäkin tunteita, ja nämä tunteet saattavat johtaa uusiin oivaluksiin, tekoihin ja valintoihin. Ennakkoon ei voi tie-

Tähän Vennyn teokseen kätkeytyy salaisuus. Katso teosta oikein tarkkaan. Montako lasta näet kalliolla? Etualalla on kaksi poikaa, mutta luodon kärjessä on nähtävissä kolmannen pojan hahmo. Näetkö hänet nyt? Poika näkyy haaleasti erottuvana hahmona.

Venny oli kenties teosta tehdessään maalannut ensin kalliolle kolme poikaa, mutta sitten hän muutti mielensä ja halusikin kuvaan vain kaksi poikaa. Venny peitti yhden pojista, mutta vain osittain. Hän olisi voinut peittää sen kokonaan piiloon, mutta jostain syystä hän halusi jättää tuon hahmon teokseen näkyväksi. Ehkä hän halusi kertoa tuolla lapsen hahmolla jonkin tarinan. Me emme tiedä, mikä se on, mutta mikä se voisi sinun mielestäsi olla?”

Järvi järven perään vilisee ikkunan takana helpottaen hetkeksi veden ikävää. Vesi ja meri olivat sinullekin merkittäviä. Useissa teoksissasi oli vettä tai meri. Mitä vesi ja meri merkitsevät sinulle Venny? Antoivatko meri ja meren voimat sinullekin tunteen maailman suuruudesta ja omasta pienuudesta vai symboloiko vesi sinulle mielen, elon ja tunteiden loputonta liikettä? Vai oliko sinunkin veden äärellä vain tyyni olla?

Tunsitko sinäkin sen, että meren äärellä voi huoletta huokaista vastatuuleen ja hukuttautua ajatuksineen horisonttiin, antautua veden syliin?

#juna #ikkuna #maisema #matka
#ikävä #vesi #järvi #meri #symboli
#taide #teos #aihe #tunne #mieli
#huokaisu #syli

tää, millaisia tunteita kuvat herättävät. Se on seikkailu, johon aikuiset yhdessä lasten kanssa voivat sukeltaa. Taidekorttia tai teosta katsoessa voi syntyä tunnejälki. Jälki joka jää mieleen, johon voi halutessaan palata. Kuvaa voidaan katsoa yhdessä, ja se voi herättää vaikeita tunteita. Joskus voi tulla tarve, palata johonkin tunteeseen ja tutkiskella sitä. Kuva voi auttaa tässä tunnetyöskentelyssä (Kosonen 2015, 23).

Taidekorttityöskentelyn erityispiirre on yhdessä samaan suuntaan katsominen. Kuvien äärellä harvoin asetumme vastakkain fyysisesti tai ajatuksissamme. Näin emme myöskään aiheuta katseilla tai eleillä muille korttien äärellä oleville paineita tai odotuksia. Samaa suuntaa katsoessa osoitamme hiljaista empatiaa ja myötätuntoa. Viereen asettuessamme ja samoihin kohteisiin keskittyessämme voimme osoittaa, että minulla on halu ja tahto nähdä, mitä toinenkin näkee ja pyrkimys ymmärtää. Pyrkimyksenä on yrittää ymmärtää ja nähdä sitä, mitä toinen näkee ja millaisessa maailmassa hän elää, mitä hän tarvitsee, mitä hän arvostaa ja miten voin kenties auttaa. Kertoja on vapaa sanoittamisesta tai kokonaisista tarinoista. Ajatus voi olla yksi sana tai yksi kuva, jonka avulla yhteys ja yhdessä tekeminen voi lähteä liikkeelle. Taidekorttien äärellä on luontevaa koskettaa ja olla lähekkäin. Pienten lasten kanssa korttien katselu sylikkään voi vahvistaa vuorovaikutusta ja kohtaamista. Sylissä ollessa myös samaan suuntaan katsominen on luontevaa.

Koskettava taide®-menetelmä on kuulluksi tulemisen väline. Se auttaa osapuolia pysähtymään ja kuuntelemaan toisiaan. Menetelmänä se tukee vuorovaikutusta, kohtaamista ja kuulemista.

Menetelmässä luotetaan siihen, että jokaisella on oma tarina kerrottavana. Tarina voidaan jakaa ääneen kertomalla tai tarina voi olla hiljainen mielen sisäinen kuiskaus, mikä voi tulla näkyväksi tarinan omistajan tahtomalla tavalla tai jäädä sisäiseksi oivallukseksi ja kokemukseksi. Taidekortit mahdollistavat pysähtymisen omien mietteiden, ajatusten ja tunteiden äärelle.

Ajatukset ja mahdolliset oivallukset ja tarinat voidaan pukea yhdessä jaettaviksi tai kertoja voi valita myös sen, että esimerkiksi valittu kuva puhuu puolestaan. Tunteita, ajatuksia ja kertomusta ei tarvitse välttämättä sanoittaa. Osallistua voi yhteiseen keskusteluun, kerontaan ja vuorovaikutukseen myös ilman sanoja (Vrt. Airaksinen ym. 2015, 26–27; Karlsson & Riihelä 2006, 18).

Lapsen mielenterveyden edistämisen koulutuksissa kohtaamieni lukuisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten reaktiot, kertomukset ja oivallukset ovat vahvistaneet käsitystäni taidekorttityöskentelyn vaikuttavuudesta. *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* äärellä olevat varhaiskasvatuksen ammattilaiset lähes poikkeuksetta huokaavat taidekorttipakan ensimmäistä kertaa avattuaan kuvien ihanuutta.

Ihastelun lisäksi kuulen lapsen mielenterveyden teemoihin pysähtyessämme myös, että taidekorttien äärellä olo ja niillä työskentely tuntuu ammattilaisista siltä, kuin olisi päässyt työnohjaukseen. Työnohjauskuvauksilla varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat yhteisissä keskusteluissa viitanneet siihen, miten korttien äärellä ajatus saa liikkua vapaana virtana, on aikaa pysähtyä hetkeksi kuuntelemaan omia tunteita ja ajatuksia, kuunnella muita ja tulla itse kuulluksi. Ammattilaiset ovat nähneet taidekorttityöskentelyssä myös elementtejä, joilla voisi vahvistaa ammattilaisten itsetuntemusta, ryhmyttää muuttuvia työyhteisöjä ja käyttää työyhteisön arvokeskustelujen ja työn suunnittelun välineenä. Ajoittain kuulen myös huokauksen siitä, miten lapsen mielenterveyden edistämistä miettiessä mieliin muistuu se, miksi on aikanaan varhaiskasvatuksen ammattilaiseksi ryhtynyt.

Taidekorteista innostumisen ja ihailun lisäksi kuulen koulutuksissa myös aikuisten epävarmuutta ja epäilyksiä menetelmää kohtaan. Tämä ilmenee siten, että aikuisella on tarve rajata ja valita kortteja valmiiksi lapsille tai he kokevat taidekorttityöskentelyn pienten lasten kanssa (0–3 -vuotiaat) vaikeaksi ja lähes mahdot-

Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan ja Lapsen mieli -kirjan valmistuttua, sinun ja Eeron teokset aloittivat lasten mielenterveyden edistämisen työn varhaiskasvatuksen parissa. Teosten äärellä lasten kanssa käydyt keskustelut jäivät pyörimään mieleeni. Kiinnostukseni sinun elämäsi ja työtäsi kohtaan kasvoi.

Uteliaisuuteni sinua kohtaan johti vinkkiin koskien Jyväskylän yliopiston arkistoja.

Arkistojen kätköistä löytyi sinua koskeva vanhan pro gradu -tutkielma.

En malta lähteä vielä seuraavalla junalla kotiin vaan jään kopioimaan mikrofилmeiltä vanhaa tutkielmaa.

Lukiessani Kondstverk till skolan -Taidetta kouluihin yhdistys taidekasvatusliikkeen aatteiden toteuttajana vuosina 1906–1920 -tutkielmaa (Siivola, A-M. 1988) mekkoni hihoja pitkin hiippi kylmää.

Tutkielma selvittää minulle Taidetta kouluihin -yhdistyksen historiaa ja toimintaa. Elämästäsi avautuu minulle ihan uusi puoli.

Olit perustamassa Suomeen Taidetta kouluihin -yhdistystä. Yhdistyksen toiminnan tavoitteena oli muun muassa tuottaa taidekuvista vedoksia koulujen taidekasvatuksen käyttöön ja tuottamaan lapsille esteettisiä kokemuksia ja elämyksiä. Sinulla on siis Venny ollut, mitä ilmeisemmin samankaltaisia ajatuksia ja arvoja toiminnassasi kuin minulla taidekorttien kanssa?

Olenko taidekortteineni ja menetelmieni osa jatkumoa, jonka sinä aloitit?

Ajatella, että juuri niin kävi, että sinun teokset päätyivät osaksi korttipakkaa, ja Eeronkin! Eero kun oli ollut sinun perustamasi Taidetta kouluihin - yhdistyksen toiminnassa alkumetreillä mukana.

Käsittämättömiä ovat joskus sattumat ja polut. Tämä löydös mykisti minut. Mikä oikein olit naisiasi? Mikä oli voimasi salaisuus?

tomaksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tuntuu heräävän epäily siitä, kenen kanssa ja miten taidekortteja voi käyttää. Tyypillistä on, että pohtiessamme koulutuksissa taidekorttien mahdollisuuksia eri tilanteissa ja eri-ikäisten kanssa, vaikeiksi ryhmiksi näyttäytyvät 0–3 -vuotiaat ja aikuiset. Eniten ideoita ja keskustelua syntyy esikouluikäisten kanssa työskentelystä.

4. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertovat taidekorttien vaikutuksista lapsen mielenterveyden edistämiseen ja hetkistä taidekorttien äärellä

4.1. Vennyn ja Eeron ihania kuvia! – taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksessa -kyselytutkimuksen aineisto

Keräsin aineiston kyselytutkimuksena touko- syyskuun 2016 välisenä aikana. Toteutin *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa* koskevan kyselyn yhteistyössä Suomen Mielenterveysseuran kanssa. Kysely lähetettiin Suomen Mielenterveysseuran toimesta Webropol-kyselynä koulutuksiin osallistuneille varhaiskasvattajille.

Kysely lähetettiin niiden kaupunkien ja kuntien varhaiskasvatuksen koulutuksista vastaaville henkilöille, jotka olivat tilanneet toukokuuhun 2016 mennessä *Turvallisin mielin-koulutuksen*. Koulutusten yhdyshenkilöt toimittivat kyselylinkkiä eteenpäin koulutuksiin osallistuneille. Kysely tavoitti noin 1315 henkilöä ja kyselyyn vastasi yhteensä 121 henkilöä. Tästä aineistoista poimin ne henkilöt, jotka toimivat varhaiskasvatuksen kentällä ja olivat osallistuneet *Turvallisin mielin-koulutukseen*. Vastaajista valikoituivat 111 henkilön vastaukset. Poisjätettyjen vastaajien joukossa oli neuvola-terveydenhuollon toimijoita, perusopetuksen parissa toimivia henkilöitä sekä henkilöitä, jotka eivät olleet osallistuneet *Turvallisin mielin-koulutukseen*.

Kyselyyn vastanneista kaikki olivat naisia ja toimivat eri tehtävissä varhaiskasvatuksen kentällä. Otoksessa on mukana päiväkodissa ja perhepäivähoidon piirissä toimivia ammattilaisia.

Noin puolet vastaajista ilmoitti osallistuneensa koulutuksiin, joissa oli luennon lisäksi toiminnallinen paja, jossa oli mahdollisuus päästä käytännössä kokeilemaan ja ideoimaan taidekorttien käyttöä. Yli puolet vastaan-

Kuva: Taidetta kouluihin –logo, Venny Soldan-Brofeldt

Sinun pontevalla innostuksellasi ja päättäväisyydelläsi Taidetta kouluihin -yhdistys sai alkunsa. Tavoitteenanne oli saada kouluihin tasapuolisesti kaikille lapsille taidetta tiedon ja taitojen rinnalle siten, että taide olisi lasten arjessa läsnä itsestään selvästi kuin ilma ikään.

Toiminnan ydinajatus oli, että kaunis kasvattaa ihmisessä hyvää. Tämä ajatus näkyy kauniisti myös yhdistykselle suunnittelemassasi logossa.

Sinä olit sitä mieltä, että aikanasi kouluista puuttui kokonaan kauneus ja halusitkin tavoitella yhdistyksen kautta taiteen leviämistä lähemmäs koko kansaa ja jokapäiväistä elämää. Näit, että kauneuden puute ei mahdollista kauneusaistin (Aaah! Mikä sana <3) kehittymistä.

Mitähän sinä sanoisit tämän päivän kouluarkkitehtuurista, koulujen esteettisyydestä ja taiteen läsnäolosta kouluissa?

#taidetakouluihin #taide #koulu
#lapsi #yhdistys #taidekasvatus #logo
#suunnittelija #perustaja #pontevea

neista oli osallistunut lisäksi *Taide lapsen mielenterveyden tukena-luennolle*.

Kyselyyn vastanneista varhaiskasvatuksen ammattilaisista alle puolet ilmoitti käyttäneensä taidekortteja työssään. Taidekortteja työssään käyttäneet olivat käyttäneet niitä eniten 3–5 -vuotiaiden lasten kanssa, seuraavaksi eniten 5–6 -vuotiaiden kanssa ja vähiten 0–3 -vuotiaiden lasten kanssa. Muutamat kertoivat käyttäneensä taidekortteja myös huoltajien ja työyhteisön kanssa.

Yleisin syys sille, että taidekortteja ei ole työssä käytetty, kerrottiin olevan se, että taidekortit eivät ole saatavilla. Ne olivat joko toisessa ryhmässä, hukassa, niitä ei ollut saatavilla ollenkaan tai ne oli saatu vasta kyselyyn vastaamispäivänä. Osa vastaajista kertoi myös arjen kiireiden ja perustyön vievän niin paljon aikaa, että korttien käytölle ei ole aikaa. Korttien käyttämättä jättämisen perusteluksi kerrottiin myös, että lapsiryhmän lapset ovat heidän mielestään liian pieniä korttien kanssa työskentelylle (alle 3-vuotiaat).

4.2. Miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat käyttäneet lasten kanssa Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa

Kyselytutkimukseen osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset osallistuivat *Lapsen mieli -koulutukseen*, missä he saivat käyttöönsä *Lapsen mieli -kirjan* sekä yksikkökohtaisesti *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* sekä *Eläinlasten elämää -pöytäteatterimateriaalin*. Koulutukseen kuului lapsen mielenterveyden luennon lisäksi kolme toiminnallista pajaa, joissa yhdessä tutustuttiin taidekortteihin ja harjoiteltiin niiden käyttöä. Ammattilaiset saivat koulutuksessa lyhyen perehdytyksen taidekorttityöskentelyyn ja rohkaisua niiden monipuoliseen käyttöön.

Avoimeen kysymykseen, jossa vastaajia pyydettiin kuvailemaan ja kertomaan, miten he käyttävät tai-

dekoritteja työssään, vastattiin kuvailevasti, ja niiden perusteella oli nähtävissä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat käyttäneet taidekortteja työssään monipuolisesti.

Vastauksista välittyi se, että taidekorttien käyttö oli aikuisen kanssa tapahtuvaa. Vastauksissa ei tullut ilmi, oliko aloitteentekijänä taidekorttityöskentelyssä ja keskusteluissa aina aikuinen vai lähtivätkö keskustelut ja työskentely myös lasten pyynnöstä tai aloitteesta.

Vastausten luokittelun ja aineiston analyysin pohjalta niistä on löydettävissä seitsemän luokkaa, joihin korttien eri käyttötavat ja korttien käytölle aikuisen asettamat tavoitteet voidaan jakaa. Luokat muodostuivat avoimen kysymyksen vastauksista aineistoa luokitellen. Useissa vastauksissa vastaajat kuvaavat yhdessä vastauksessa useita eri teemoja, tavoitteita ja syitä, miksi kortteja on lasten kanssa käytetty ja mitä niiden käytöllä on tavoiteltu.

Olen jakanut taidekorttien käytön varhaiskasvatuksessa lasten kanssa seuraaviin luokkiin: 1) **tunteet**, 2) **yhdessä toimiminen ja keskustelu**, 3) **ihastelu, kuvittelu ja oppiminen**, 4) **myötätunto**, 5) **kriisit ja kriisien purku**, 6) **toiminnan orientointi**, 7) **moniaistisuus ja sanataide**.

Lisäksi aineistosta oli löydettävissä kaksi luokkaa koskien taidekorttien käyttöä aikuisten kanssa. Niitä kerrottiin käytetyn sekä 1) **työyhteisön** että 2) **lasten huoltajien** kanssa.

Eniten vastauksissa tulivat esille tunteet, yhdessä toimiminen ja keskustelu sekä ihastelu kuvittelu ja oppiminen -luokkiin kuuluvat teemat. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat käyttäneensä lasten kanssa *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan* kuva- puolta ja väripuolta.

Kuva: Kevätuuli, Venny Soldan-Brofeldt, 1908, opetustaulu

Taidetta kouluihin -yhdistyksen toiminnalla tavoittelitte lapsille ihanteellista kasvuympäristöä, missä taide ja kauneus on läsnä kasvavan lapsen koko koulunkäyntinsä ajan. Tähän tavoiteltuun kasvuympäristöön sopi yhdistyksenne mukaan taidejäljennökset ja myös opetustaulut.

Mitä olet mieltä Venny – voisitko sinä nähdä, että Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakka voisi osaltaan edistää tätä samaa tehtävää kuin yhdistyksenne?

Te valloittitte koulut yhdistyksellänne, taidekortit ovat aloittaneet valloituksensa varhaiskasvatuksen kentältä.

Näen, että molempien tavoitteissa ja pyrkimyksissä on samoja asioita: tavoite taiteen tasa-arvoisesta tavoittamisesta, taiteen ja estetiikan tuominen osaksi jokapäiväistä elämää sekä usko siihen, että taide tekee erityisesti kasvavalle pienelle ihmiselle hyvää ja tuottaa kaunista.

4.2.1. Tunteet

Ammattilaiset kertovat käyttäneensä taidekortteja monipuolisesti tunteiden käsittelyyn ja tunnetaitojen harjoitteluun joko pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän kanssa. Taidekorttien äärellä oli keskusteltu kuvälähtöisesti tunteista etsimällä ja tunnistamalla teoksista tunteita. Teosten herättämiä tunteita oli lasten kanssa peilattu omiin tunteisiin ja pohdittu, onko joku joskus tuntenut elämässään samanlaisia tunteita kuin teos välittää. Myös taidekorttien tunnelmia ja tapahtumia oli peilattu tunteisiin.

Lapset olivat saaneet kertoa teosten herättämistä tunteista aikuisen ohjauksessa ja vapaasti. Lapset olivat saaneet esimerkiksi tehtäväkseen valita taidekortin, mikä oli kuvannut aikuisen antamaa tunnetta tai kortin joka herätti laveammin annetun tunnetilan kaltaisia tuntemuksia kuten esimerkiksi, mikä kuva rauhoittaa. Taidekorttien äärellä koettiin, että oli mahdollista yhdessä harjoitella erilaisten tunnetilojen tunnistamista.

Korteista heränneitä tunteita oli harjoiteltu tunnistamaan ja nimeämään keskusteluiden kautta ja tekemällä heränneen tunteen mukaisia ilmeitä. Tunnekeskusteluiden ohessa lasten kanssa oli keskusteltu myös unelmista ja toiveista.

”Keskustelimme kuvista, niiden tapahtumista, tunnelmistä ja tunteista. Mietimme, onko lapsilla ollut samanlainen tunne jossakin tilanteessa.”

”Pienryhmässä, ohjatussa tilanteessa, tunnetilojen kokeamiseen ja tunnistamiseen... Lapsi voi kertoa vapaasti kuvan hänelle tuomista ajatuksista ja tunteista. Kuvien avulla voidaan harjoitella erilaisten tunnetilojen tunnistamista.”

”Taidekortteja käytettiin tunteiden ilmaisemiseen usein tuokioilla.”

”Valitaan kuva joka rauhoittaa tai aiheuttaa negat. tunteita.”

”Olemme katsoneet yhdessä ja joko lapsi tai usein lapsi aikuisen inspiroimana on kommentoinut kuvia. Samalla olemme tehneet ilmeitä jotka kuvaavat tunteita ja nimenneet niitä.”

4.2.2. Yhdessä toimiminen ja keskustelu

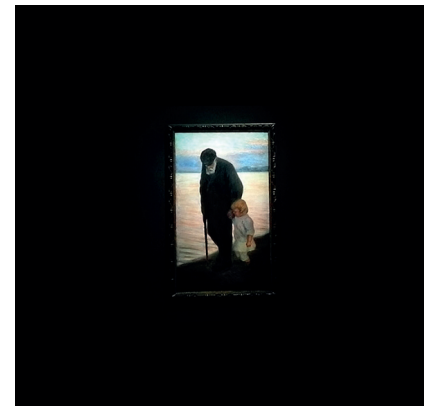
Vastausten perusteella varhaiskasvatuksen ammattilaiset käyttivät taidekortteja lasten kanssa usein keskusteluiden virittäjänä ja oman mielipiteen ja ajatusten kertomisen harjoitteluun.

Keskusteluiden kerrottiin liittyvän aikuisen antamiin teemoihin ja ”vapaisiin keskusteluihin.” Vapailla keskusteluilla ja korteista kertomisella vastaajat viittasivat tilanteisiin, joissa keskustelulle ja kertomiselle ei annettu tarkkoja ohjeita tai tavoitteita. Vapaaseen keskusteluun tuntui liittyvän usein myös vapaa kuvan valinta väljällä ohjeistuksella siten, että lapset saivat esimerkiksi valita taidekorteista oman suosikkinsa.

Taidekorttien äärellä oli harjoiteltu myös kysymysten tekemistä, toisen mielipiteen kuuntelua ja kunnioittamista.

”Esim. erilaisten mielipiteiden hyväksymiseen liittyvää harjoitusta. Lapset saavat valita korttipakasta oman suosikkinsa, jota sitten tulkitaan ja lapsi saa kertoa, mitä ajatuksia kortti herättää. Toiset saavat kysellä ja kommentoida, mutta jokaisen valintaa ”kunnioitamme”.”

”Pienryhmissä tutkien kortteja ja taideaukeamia. Lapset valitsevat mielikorttinsa tms. Nurjalta puolelta on pohdittu värejä ja jäsennetty ne ryhmiin sekä huomioitu, että joku väri on esim. toisen mielestä keltainen ja toisen mielestä vihreä. Keskusteltu tunnelmasta, tapahtumista, vuodenaajoista

Taidetta kouluihin -yhdistyksen perustamisen aikoihin pohdit muun muassa Hugo Simbergin kanssa sitä, että lasten taideaistia voitiin kohottaa eri tavoin taiteeseen tutustumisen kautta.

Jaoitte myös ajatuksen siitä, että taide-elämykset kohentavat elämänlaatua ja että lapsilla tulisi olla oikeus tasokkaaseen taideopetukseen jo kansakoulussa.

Nämä ajatukset olivat uusia aikanasi ja olitte edelläkävijöitä ajatuksinne. Uskomatonta oli, että myös poliitikot alkoivat herätä näihin ajatuksiin jo tuolloin. Mahtavaa Venny!! Hurraa!!

Kuvan teos: Iltaa kohti, 1913, Hugo Simberg

#taidetakouluhiinyhdistys
#iltaakohti #hugosimberg #koulu
#politiikka #taidekasvatus
#lapsenoikeus #lapsi #taideaisti
#elämänlaatu

Alan löytää yhä enemmän jälkiä siitä, että miten vahvan arvomaailman omaava rohkeasti erilainen nainen ja taitelija olitkaan. Olit heikompien puolelle, halusit rauhaa maailmaan, edistit teoillasi monin tavoin tasa-arvoa ja näit taiteen voiman näiden arvojen lisäksi hyvinvoinnin edistäjänä.

Ja uskalsit olla ”se nainen” joka kylillä liikuskelee huomiota herättävät hatut päässään, piippu huulella ja välillä jopa housuihin pukeutuneena.

Tunnet olevan kyllä erikoista tekoa Venny. Mikä sai sinut olemaan noin rohkeaa? Voisiko yksi voimasi ja rohkeutesi salaisuus olla siinä, että lukemani perusteella sinua rohkaistiin pienestä asti oppimaan, opiskelemaan ja sait rakkauden voimaan uskovien kasvatuksen lapsuudessasi?

Ainakin tämän päivän ymmärryksen ja tietämyksen mukaan noilla eväillä on hyvät mahdollisuudet saada hyvä itsetunto ja luottamus elämään. Rakkauden ja hyväksynnän voima on ihmeellinen <3

tms. Katselun lomassa keskustelemalla, kyselemällä, muistipelinä.”

Taidekorttien avulla varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat harjoitteleensa lasten kanssa sosiaalisia taitoja. Taidekorttityöskentely oli ollut mukana ryhmäytymistilanteissa, ystävyyden teemoista keskustellessa ja toisten huomioimiseen liittyen.

”Ryhmäytymistilanteen luomisessa, ystävyys, kaveruus ja toisten huomioiminen arjessa.”

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kuvauksissa siitä, miten he ovat taidekortteja lasten kanssa käyttäneet, kävi ilmi että sosiaalisten taitojen teemat ja sosiaalisten taitojen harjoittelu oli läpileikkaavana tavoitteena ja osana taidekorttityöskentelyä. Sosiaalisten taitojen teemat ja niiden harjoittelu olivat läsnä kaikissa luokissa, vaikka ne eivät päätavoitteena toiminnalle olleetkaan, eikä niitä mainittu tavoitteeksi.

4.2.3. Ihastelu, kuvittelu ja oppiminen

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat käyttäneensä taidekortteja kauneuden äärelle pysähtymiseen, ihailuun, katsomiseen ja mielikuvituksen ruokkimiseen. Vastauksista ei aukea suoraan, mitä mielikuvitukselle tilan antaminen on ollut tai mitä ihailun hetkillä on tapahtunut. Toiminnan kuvauksista aukeaa kuitenkin se, että näitä hetkiä on yhdistänyt vuorovaikutteinen rauha ja levollisuus, katselu ja tarkastelu. Ajattelua ja mielikuvitusta on siivitetty yhdessä kertoen, keskustellen ja miettien kuvien tilanteita, tunnelmia, tunteita luokitellen, vertaillen ja ihailen.

Kuvien äärellä on myös opeteltu tunnistamaan itselle kauniita asioita, omaa näkemistä ja rohkeutta valita juuri itselle sopivin kuva.

Ihasteluun liittyen vastauksista on löydettävissä mainintoja siitä, että taidekortteja on käytetty myös pienten lasten kanssa.

”Pienten lasten kanssa olemme vain ihailleet kuvia ja jutelleet mitä kuvassa näkyy, onko kesä? Onko lapsi/ lapset iloisia? ym.”

”Jokainen lapsi valitsee kauneimman kuvan ja kertoo siitä.”

”Yhdessä rauhassa katsellen ja keskustellen kuvista.”

”Keskustellen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Mielikuvitukselle annetaan tilaa.”

”Kuvia katsellen ja tarkastellen. Ajatuksia kertoen ja miettien kuvien tilanteita/ tunnelmia/ tunteita. Luokitte luun ja vertailuun.”

Taidekortteja oli käytetty ihastelun ja kuvittelun lisäksi monipuolisesti erilaisten opetustuokioiden yhteydessä. Taidekorttien avulla oli opeteltu värejä ja värien sekoittamista, kertomista ja oman mielipiteen ilmaisua, tunnetaitoja, vertailua, lajittelua, erottelua sekä mallista piirtämistä.

”Korttien takana olevia värejä olemme opetelleet.”

”Pienten lasten ryhmässä taidekorttien väripuolia värien nimeämiseen ja kuvapuolia kuvasta kertomiseen ja keskusteluun.”

”Yhdessä lasten kanssa ensin itsenäinen kuvien katselu. Lasten huomiot. Avoimet kysymykset. Mallista piirtäminen-vertaileminen. Pohdintaa.”

”Kuvien avulla on nimetty tunteita, harjoitettu kertovaa puhetta, tunnistettu värejä ym.”

Sinulla oli tiettävästi suuri lapsille sykkivä sydän. Rakkauttasi riitti niin omille kuin muidenkin lapsille.

Ihmisyys ja ihminen kiehtoi sinuakin kovasti. Ainakin näin kerrotaan, että sinullakin oli pohjaton kiinnostus kaikenlaisia ”tyyppisiä” kohtaan.

Teoksistasi ja kuvituksistasi välittyi se, miten sinulla oli kyky eläytyä lapsen maailmaan ja arvostit heitä.

#tyyppi #ihmisyys #sydän #rakkaus #lapsi #pienetkädetjasuuretteot

Minunkin aikani lapset näkevät rakkautesi teoksissasi.

Jutellessani lasten kanssa teoksistasi Kaarina Antin tytär -teoksesi äärellä lapset lähes poikkeuksetta sorauttivat rakkaus -sanan ja kertoivat liikuttavia ja herkkiä tarinoita läheisyydestä, lämmöstä, sylissä olemisesta, pörröisyydestä ja huolehtimisesta sekä siitä, miten tärkeää on saada olla lähellä toista ja hoivata.

Lasten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta kirjoitin Kaarina Antintytär -teoksesi liittyen seuraavan tekstin Lapsen mieli -kirjan teosaukeamiin:

"Tässä Vennyn maalaamassa teoksessa on kauniita lämpimiä sävyjä ja levollisen kiltti tunnelma. Teoksessa on kuvattuna tyttö istumassa kani sylissään. Tällaista teosta kutsutaan muotokuvaksi. Tämä muotokuva on erikoinen siksi, että siinä on mukana eläin, kani. Silloin kun Venny maalasi tämän teoksen, noin 80 vuotta sitten, eläimiä ei yleensä otettu mukaan muotokuvaan.

4.2.4. Myötätunto

Taidekortteja oli käytetty varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten mukaan kuvien kautta erilaisiin tilanteisiin ja tunteisiin samaistumisen harjoitteluun sekä toisten kertomusten, näkemysten ja mielipiteiden kunnioittamisen opetteluun. Erilaisia tapoja nähdä asioita oli harjoiteltu muun muassa keskustelemalla väreistä ja siitä, miltä ne eri ihmisten mielestä näyttävät. Myötätuntoa ja empatiaa taidekorttien äärellä harjoitella on yhdessä harjoiteltu myös joustavuutta, toisen kuuntelua ja pyrkimystä nähdä maailmaa toisen silmin.

"...Keskustelut siitä, mitä kuvassa näkyy. Puhuttu kuvan herättämistä tuntemuksista. Samaistumista kuvaan tms."

"Esim. erilaisten mielipiteiden hyväksymiseen liittyvää harjoitusta. Lapset saavat valita korttipakasta oman suosikkinsa, jota sitten tulkitaan ja lapsi saa kertoa, mitä ajatuksia kortti herättää. Toiset saavat kysellä ja kommentoida, mutta jokaisen valintaa "kunnioitamme"."

4.2.5. Kriisit ja kriisien purku

Kriiseihin ja kriisien purkuun liittyen varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat käyttäneet vastausten mukaan taidekortteja lasten kanssa surullisten ja vaikeiden mielentilojen purkuun, perheitä kohdanneiden kriisien apuna lapsen kanssa sekä kuoleman teeman käsittelyyn.

Kriisit ja kriisien purku -luokkaan jäsentyneissä vastauksissa oli kerrottu, mihin taidekortteja oli käytetty ja korttien käytön tavoite oli selvä. Tavoitteena oli purkaa ja helpottaa lapsen tilannetta, auttaa käsittelemään vaikeita tunteita, erityisesti surua. Taidekuvien avulla oli myös keskusteltu lasten kanssa pelottavista ja mieltä painavista asioista, joita jokainen elämässään

kohtaa, mutta mitkä eivät ole juuri nyt konkreettisesti akutteja.

Taidekorttien avulla menetyksiin ja vaikeisiin tunteisiin liittyvät keskustelut voidaan nähdä myös voimavarakeskusteluina. Lapset ovat saaneet mahdollisuuden puhua aikuisten kanssa pelottavistakin asioista ja kokemuksistaan ja pohtia myös keinoja selviytyä vaikeista tilanteista.

"Haasteellisissa tilanteissa mm. surullisten- ja vaikeiden mielentilojen purkamisen apuna. Perhettä kohdanneissa kriisitilanteissa lapsen mielen apuna."

"Esim. 3: käsiteltiin kuolema aihetta ryhmässä pojat kalliolla kortin avulla. "miksi yksi pojista on "pyyhitty pois"?"

"Esim. erilaisissa kiistatilanteissa ja kun käsiteltiin mielialoja lasten kanssa."

4.2.6. Toiminnan orientointi

Taidekortteja oli käytetty opetustilanteiden ja muun toiminnan virittäjänä ja ikään kuin sytytyslankana esimerkiksi keskusteluihin virittäytymiseen, varhaiskasvatuksen arjen rutiinien osana, opettamisen välineenä, saduttamisen tukena, laulujen lähteenä, kädentaitojen ja kuvataidetyöskentelyn innoittajana.

Taidekortteja oli myös käytetty museoretkiin viritäytymiseen ja projektien lähtökohtana. Niiden avulla oli muun muassa mielikuvissa harjoiteltu museoretelle lähtemistä ja museossa käyttäytymistä. Projekteissa taidekortteja oli käytetty monipuolisesti ja ne olivat johdatelleet monenlaiseen toimintaan. Eräs vastauksissa kuvattu projekti oli taidekorttien ihastelusta päätynyt teoksen innoittamalle kalareissulle ja pullopostin lähettämiseen.

Teoksessa kuvattu tyttö istuu kiireetömänä nojatuolissa kani sylissään. Hän pitää hellästi kiinni kanista. Kani taittaa olla tytön ystävä. Valkoinen kani näyttää todella pehmeältä. Tytöllä on kädessään vihreää evästä kanille. Ovatkohan tyttö ja kani leikkineet ja jutelleet yhdessä ennen tätä kuvattua hetkeä? Mitähän he ovat leikkineet? Osaakohan tyttö jutella "kanien kielellä"?

Tytön ja tuolin takana taitaa näkyä utuisesti kirjahylly. Näetkö sen? Onko han kirjahylly tytön oma? Vai kenen se on? Mitä kirjoja siellä mahtaa olla? Onko hyllyssä tytön lempisatukirja?

Vennyn maalaamassa teoksessa oleva tyttö on Vennyn lapsenlapsi. Tyttö taitaa olla hyvin rakas mummilleen, koska tämä on maalannut häntä esittävän teoksen. Teoksen nimi on Kaarina Antintytär. Kaarina Antintytär on myös teoksessa olevan tytön oikea nimi. Nykyisin käytetään enää harvoin nimeä, joka kertoo kenen tytär tai poika olet.

Teoksessa tytön nimi kertoo sen, että hänen isänsä nimi oli Antti. Mikä olisi sinun nimesi, jos sinut olisi nimetty äitisi tai isäsi mukaan tyttäreksi tai pojaksi? Tunnetko jonkun henkilön, jolla on tällainen nimi?

Olit, Venny taidekasvatustyölläsi, valinnoillasi ja asenteillasi yksi niistä edelläkävijöistä, jotka edistivät ja puhuivat lapsen oikeuksista, lapsen hyvinvoinnin ja lasten tasa-arvoisuuden puolesta.

Pidit näitä asioita esillä ja edistit niitä, vaikka elinaikanasi olisi ollut monta muutakin asiaa, minkä ajamiseen olisit voinut tarttua.

Elämäsi aikana ehdit kokea monen sodan vaikutukset ja maailman mullistukset. Sinä sydämeltäsi pasifisti, koit sotia ja jouduit maanpakoonkin lastesi kanssa.

Kukaan ei selviä sodista lommoitta, eikä ne voi olla ihmiseen vaikuttamatta.

”Kausi päätettiin hienosti retkeen... museoon, jossa saimme ihailta muutamia taidekuvista tuttuja kuvia aitoina tauluina.... Lapset olivat iloisesti yllättyneitä nähdessään tutut kuvat tauluina.”

”Keskusteluun, aiheeseen virittäytymiseen Kortteja niin, että lattialla on ollut ihmisiä esittäviä kortteja. Jokainen on valinnut mieleisensä ja sitten kuvista on keskusteltu ryhmässä. Mitä on tapahtunut, mitä nyt tapahtuu, miltä ihminen näyttää, mitä hän tekee ym. Kuvien avulla on nimetty tunteita, harjoiteltu kertovaa puhetta, tunnistettu värejä ym.”

”... projektissa tutkittiin yhtä... ja sen pohjalta sadutettiin ja lähetettiin onkiretkellä pullopostia kuvan pojalle.” (Lainauksesta jätetty pois paikkakuntaan/päiväkotiin viitattavat osat.)

”Aamupiirit ja pienryhmät osa kuvista oli katseltavina ennen kuin teimme retken Ateneumiin, keskusteltiin ja katseltiin niitä.”

”Esim. 2: Otetaan tutkittavaksi yksi kortti, esim. Eero Järnefeltin Suviranta: Jutellaan minkälainen koti maalauksessa on? Ihmetellään vanhanaikaista kelloa. Lopuksi lapset maalavat oman taidemaalauksen aiheena koti tai mitä minun kotini ikkunasta näkyy.”

”Keskustelun avaajina ja olemme työstäneet asioita kuvien pohjalta mm. laulaen ja askarrella.”

4.2.7. Moniaistisuus ja sanataide

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat yhdistäneet taidekorttityöskentelyyn myös muita taidelähtöisiä menetelmiä ja elementtejä. Taidekorttien teoskuvia oli käytetty teemoihin moniaistisesti ”sukeltamiseen” liittäen taidekorttien rinnalle muun muassa musiikkia, ääntä, valoa ja kertomuksia. Taidekuvien teemoista oli

yhdessä laulettu ja oli pohdittu mikä kuultu musiikki sopisi teokseen.

”Pk:lla keväällä yhtenä teemana oli vesi/veden elämä, yhtä kuvaa käytin osana teemaamme. Yhdistin myös vedenalaisen musiikin kun katselimme kuvaa.”

”Tunnelmien luomisessa (kertomukset yhdistettyinä musiikkiin ja valaistukseen).”

”Katsellaan ja kuunnellaan samalla taidemusiikkia, ollaan ihan hiljaa omien ajatusten kanssa. Puretaan kuvista nousseita ajatuksia keskustelemalla tai piirtämällä/maalamalla. Puhutaan etukäteen tunteista ja kokemuksista ja koristeista etsitään samoja tunteita tai tunnetiloja (kaikki tunteet käytössä).”

”Kokonaisvaltaisina elämyksinä mm. yhdessä musiikin ja kertomusten kanssa.”

Vastaajat kertoivat käyttäneensä taidekortteja lasten saduttamiseen ja apuna lasten ja aikuisten tarinankerontaan. Taidekortit olivat päässeet osaksi lasten satu- ja juttupöytä ja kuvat ovat toimineet itsessään ”mukavina ja jännittävinä tarinoina” ja taidekorttien pohjalta lapset olivat maallaneet omia taidekuvia ja tehneet niihin liittyviä tarinoita. Tarinoiden ja pohdintojen äärellä oli myös mietitty yhdessä värien merkityksiä.

”Lapset kuvailevat tunteitaan, mielipaikkojaan, unelmiaan, toiveitaan. Olemme maallaneet omia taidekuvia ja tehneet omia tarinoita kuvien pohjalta. Olemme pohtineet värien merkitystä ja tehneet itse värejä. Olemme etsineet samankaltaisia ja erilaisia kuvia, kertoneet kuvista tarinoita, kuunnelleet musiikkia ja laulaneet lauluja, jotka sopisivat kuviin...”

Voiko ollakin niin, että juuri sotakokemusten vuoksi halusit edistää hyvyyden ja kauneuden arvoja?

Sinä kun et uskonut vihan ja aseiden voimaan. Edistit kauneuden ja hyvyyden kasvupohjaa tuleville sukupolville.

Itse olen rauhan ajan lapsi, mutta sota ja sodan hinta eivät ole olleet minustakaan kuin käden ojennuksen päässä. Voin vain kuvitella sydänelästä kuristavaa kylmää tuntien, mitä sota saakaan aikaan rauhaa tahtovassa sydämessä.

Itsenäinen Suomi täytti 100 vuotta viime vuonna. Juhlavuodesta käynnistyi aktiivinen keskustelu sodistamme, historiastamme ja sodan vaikutuksista.

Olet ollut paljon mielessäni sotakeskusteluihin liittyen. Olen pohtinut, missä sinä olit sodan tapahtumien keskellä? Mitä ajattelit ja mitä tunsit?

Rauhan aikana Suomi on ratifioinut lapsen oikeuksien sopimuksen.

Olemme kansainvälisellä sopimuksella sitoutuneet siihen, että lapsilla on oikeus muun muassa taiteeseen ja kulttuuriin.

Nämä asiat ovat nyt lapsille lainvoimalla oikeuksia. Sinä olit yksi uranuurtajista näiden oikeuksien edistäjänä.

Lasten oikeudet ja niiden toteutuminen ovat olleet pitkään kiinnostuksen kohteeni. Muistan kun olin yliopistolla ensimmäisissä pääsykokeissani ja näin seinällä Lapsen oikeuksien julistuksen.

Vuosia ja aika monta opintoviikkoa myöhemmin päädyin tekemään ensimmäisen graduni lapsen oikeuksiin liittyen. Lapsen oikeudet kiinnostavat edelleen minua erityisesti taiteen mahdollistamien voimavarojen ja lapsen kuulluksi tulemisen näkökulmasta.

Olisitpa Venny nyt tässä, että voisin keskustella näistä asioista kanssasi!

Luulen, että juuri nyt ei ole vielä se hetki, mutta pysähdytään joskus tulevaisuudessa näiden teemojen äärelle syvemmin. Sopiihan se?

4.2.8. Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksen työyhteisössä

Kortteja oli varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten mukaan käytetty työyhteisössä tiimitapaamisissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa esimerkiksi työhyvinvointiin, työn kehittämiseen ja työhön liittyvien tunteiden purkamiseen. Taidekorttien avulla työyhteisöissä oli unelmoitu ja opeteltu oman tunnetilan jakamista.

Taidekortteja oli käytetty työyhteisöissä koko työyhteisön yhteisissä, tiimien sisäisissä että kahdenkeskisissä keskusteluissa. Työyhteisöissä taidekortteja oli käytetty kehittämispäivien pedagogisten kysymysten äärellä kuin kahvituksen mittaisilla omien tunteiden tunnustelun hetkissäkin.

”Työyhteisön kehittämispäivissä virittäytymiseen ja keskustelun tueksi olen käyttänyt taidekortteja. Työyhteisön pedagogisen palaverin avauksessa taidekorttien väripuolia virittäytymiseen ja oman tunnetilan jakamisen avuksi.”

”Niiden avulla tiimit ja yksittäiset työntekijät ovat keroneet työhyvinvoinnista, unelmista, tiimin toimivuudesta tms. tiimitapaamisissa ja kahdenkeskisissä keskusteluissa.”

”Niitä on myös käytetty kuvaamaan tunnelmaa yksittäisessä työpäivässä kahvihetken aikaan. Kunkin valitsemasta kortista koostuu kollaasi, joka kertoo millaisella mielellä tänään teemme työtä.”

4.2.9. Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan käyttö varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa

Päiväkodeissa oli käytetty taidekortteja myös huoltajien kanssa. Yksi vastaajista kertoi, miten taidekortteja oli käytetty muun muassa päiväkodin perheillassa siten, että vanhemmat ja lapset olivat saaneet yhdessä valita kuvan, joka sopi heidän perheeseensä ja valitusta taidekuvasta perhe oli yhdessä piirtänyt, tarinoinut ja unelmoinut.

”Perheillassa vanhemmat ja lapset yhdessä valitsivat kuvan, joka sopii heidän perheeseensä; sitten piirrettiin, tarinoitiin ja unelmoitiin.”

4.2.10 Yhteenveto taidekorttien käytöstä

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat käyttäneet taidekortteja monipuolisesti ja luovasti. Kaikki kappaleessa 4.2. esitellyt luokat ja tavat, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat taidekortteja lasten kanssa käyttäneet tukevat lapsen mielenterveyden osa-alueita. Erityisesti vastauksissa nousi esille, että taidekorttien äärellä pysähdytään, kohdataan, kuunnellaan, jutellaan ja ollaan yhdessä ja ihailaan ihania kuvia. Taidekorttien käyttö varhaiskasvatuksessa näyttää tukevan ennen kaikkea aikuisen ja lapsen kohtaamista, vuorovaikutusta ja aitoa läsnäoloa sekä elementtejä jotka tukevat lapsen itsetunnon kehittymistä ja näin myös lapsen mielenterveyttä. Kaikkien varhaiskasvatuksen ammattilaisten kertomat käyttötavat ja taidekortti-työskentelylle aikuisten asettamat tavoitteet ovat lapsen mielenterveyden edistämisen peruselementtejä. Taidekorttimenetelmän käyttö varhaiskasvatuksessa näyttää tämän otoksen myötä olevan kehittyvän lapsen mielenterveyden edistämisen ytimessä.

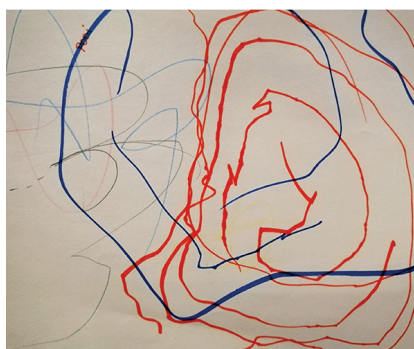

Arvostit ja kunnioitit lapsen leikkiä. ”Nerokin leikkii” oli perustelusi leikin arvostukseen. Pidet myös mielikuvitusta ja vapaata luovuutta arvossa. Koit, että leikki oli avain mielikuvituksen kehittymiseen ja luovuuden ruokkiminen tuottaa vastaanottokykyä kauneudelle.

Nostit aikanasi rohkeasti esille myös sen, että lapset tarvitsevat iloa ja hauskuutta! Nämä ajatuksesi on niin helppo allekirjoittaa ja olla samaa mieltä kanssasi. Näiden asioiden puolesta tulee liittää aktiivisesti vielä tänäkin päivänä. Nämä eivät ole itsestänselvyyksiä vieläkään.

Sinä elit päättäväisesti näitä ajatuksiasi todeksi omassa arjessasi omien ja naapuruston lasten kanssa sekä oman elämäntyösi kautta. Sait paljon aikaan ja jätit jälkesi taidekasvatushistoriaamme.

#leikki #nero #mielikuvitus #luovuus #arvostus

Vapaa piirtäminen. Sitä tulee lasten saada tehdä leikin lisäksi, eikö niin Venny? Muistelen sinun puhuneen lasten vapaan piirtämisen puolesta jo ihan senkin vuoksi, että se ”huvittaa lapsia kaikkein eniten.”

#taidekasvatus #taidekasvatusfilosofia
#lapsi #piirtäminen #piirustus
#vapaapiirtäminen #huvittaa
#innostaa #mahdollistaa #ilo

4.3. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemukset taidekorttien vaikutuksista lasten mielenterveyden edistäjänä

Kyselyyn vastanneista suurin osa oli väittämistä ”taidekortit auttavat edistämään lapsen mielenterveyttä” joko täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista 20 henkilöä vastasi ”en samaa enkä eri mieltä” ja kaksi ilmoitti olevansa ”jokseenkin eri mieltä”. Kukaan ei kertonut olevansa väitteen kanssa täysin eri mieltä. Tämän kysymyksen jatkokysymyksenä esitin kysymyksen, koskien varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia taidekorttien vaikutuksista lapsen mielenterveyden edistäjänä.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta kysyttäessä, mitä lapsen mielenterveyden teemoja he kokevat taidekorttityöskentelyn edistävän sain vastaukseksi 7 eri teemaa. Nämä vastaukset olivat linjassa sen kanssa, miten ammattilaiset kertoivat käyttäneensä taidekortteja ja mitä taidekorttien äärellä oli tapahtunut.

Kappaleen 4.3. vastauksista jäi uupumaan muutamia lapsen mielenterveyttä edistäviä teemoja, joita varhaiskasvatuksen ammattilaiset mainitsivat kappaleen 4.2. vastauksissa. Kriisit ja kriisien purku sekä oppiminen mainittiin taidekorteilla tehtynä toimintana, mutta sitä ei mainittu vastauksissa koskien sitä, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät taidekorttityöskentelyn edistävän lapsen mielenterveyttä. Vastauksista on nähtävissä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset edistävät taidekorttityöskentelyn avulla laajemmin ja useampia lapsen mielenterveyden elementtiä kuin mitä he nimeävät vastauksissaan.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat taidekorttien käytön edistävän lapsen mielenterveyttä seuraavien osa-alueiden osalta: 1) tunteet, 2) itsetunto ja kuulluksi tuleminen, 3) sosiaaliset taidot ja yhdessäolo, 4) empatian tunteminen ja myötätunto, 5) pysähtyminen, rauhoittuminen ja lepo, 6) ihastelu, mielikuvitus ja taide sekä 7) kohtaaminen, läsnäolo ja vuorovaikutus.

4.3.1. Tunteet

Taidekortteja käyttäneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat, että taidekorttien käyttö lasten kanssa edisti lapsen mielenterveyden tunnetaitoja. Taidekortit mahdollistivat tunteiden tunnistamisen, tunteiden nimeämisen ja erilaisten tunteiden sallimisen ja niiden kanssa pärjäämiseen sai taidekorttimenetelmällä tukea ja apua. Tunteiden käsittelyyn taidekortit olivat tuoneet vastausten mukaan syvyyttä sekä ymmärrystä myös toisten kokemuksiin tunteisiin.

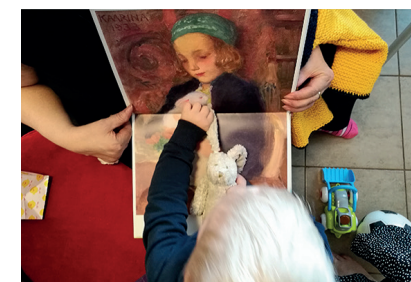
”Kuvat liitettyinä tunnekasvatukseen auttavat lasta tunnistamaan muiden sekä omia tunteita. Ne tuovat lapselle ymmärrystä tunteiden olemassaolosta ja siitä, että tunteet ovat sallittuja.”

”Kuvien avulla pystyy sanoittamaan tuntemuksia ehkä paremmin, kuin ilman. Kuvien avulla syntyy syvällisempiä keskusteluja ja tunteiden kirjo avautuu lapselle paremmin. Sekä lapsi ymmärtää, että kaikenlaisia tunteita on muillakin ihmisillä.”

”Kuvat kaiken kaikkiaan helpottavat lasta nimeämään tunteita ja antavat mielikuvitukselle siivet. Samalla lapsen taito sanoittaa/ kielentää tunteitaan ja tuntemuksiaan tai toisen tunteita, kokemuksia (asettua toisen asemaan) harjaantuu.”

Taiteella on suora yhteys tunteisiin, se avaa ikään kuin näyttämön tunteisiin, ja siksi taiteen keinoin tunteiden tutkiminen, nimeäminen ja tunnistaminen on luontevaa. Taide myös antaa kielen ja mahdollistaa keinoilmaista tunteita, asioita ja alueita joihin ei sanoja ole tai sanat eivät riitä. Ihmisellä on perustarve tulla kuulluksi ja näkyväksi. Parhaimmillaan taide antaa tilan jossa nähdä ja kuulla tuleminen tapahtuu (Vrt. Pusa 2009, 74; Voimaa taiteesta 2013, 10).

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat vahvistaa lasten tunnetaitoja ja kykyä kokea iloa ja onnea. Mie-

Toivon, niin kovasti, että sinäkin ilahdut tämän näkemisestä.

Pieni ihminen ja turvallinen aikuinen. Yhteinen hetki teoksesi äärellä. Ihastelua, pupun ominaisuuksista keskustelua, lähellä oloa, silittämistä ja empatian harjoittelua.

Oi, leikki! Oi, mielikuvitus! Lapsen oikeus turvallisen aikuisen läsnäoloon! <3

#vennysoldanbrofeldt
#kaarinaantintytär #teos #taidekortit
#lapsenmieli #pupu #lapsi #aikuinen
#turva #turvallisuus

Olit kyllä rautainen nainen monella tavalla. Luulen, että minun ajassani ei oikein vielä tajuta, miten paljon raivasit uusille asioille ja arvoille näkyvyyttä erityisesti lapsuuteen ja taidekasvatukseen liittyen. Teit Suomen kärkijoukoissa kulttuuritekoja!

Olit kuvataiteilija, mutta myös kuvittaja ja jopa intohimoinen lastenteatterin edistäjä.

Kuvitit lasten kirjoja, lastenlehtiä, joululehtiä, satukirjoja, aapisia, lukukirjoja, opetustauluja ja tuotit myös taidekasvatuksellista pedagogista materiaalia.

Olet ollut Suomessa uranuurtaja värityskirjojenkin kanssa!

Olit se tyyppi jonka jalanjälkiä kuvittajina myöhemmin talsivat niin Martta Wendelin kuin Rudolf Koivukin.

Ihaninta kuvitustöissäsi on se, että niistä näkee niin lapsi kuin aikuinenkin, että sinulla on ollut halu ymmärtää lasta sekä tuoda lasten ulottuville kauneutta ja arvostusta heidän olemassaololleen. Sinulla oli kadehdittava taito nähdä maailmaa lasten näkökulmasta, taito seurata lasten ajatuksenjuoksua ja kiinnostua lasten kanssa siitä, mikä heitä kiinnosti.

Kuvituksissasi näkyy arvostuksesi lasten omaa maailmaa ja arkisia touhuja kohtaan. Lasten esteettinen kasvatus ei ollut sinulle vain opetettava asia vaan elit sitä todeksi monista eri tulokulmista. Yksi ihanimpia lukemiani lausahduksiasi on: ”kaikki lapsethan ovat taitelijoita”.

lenterveyden ongelmien ehkäisyn ja kasvun kipujen ja paineiden selviämiseen paras tapa vahvistaa lasta on jakaa hyviä tunteita hänen kanssaan. Lapsen tunnetaitojen, ilon ja onnen kokemisen vahvistaminen ei vaa-di erityistä koulutusta aikuisille. Riittää, että aikuinen tiedostaa nämä mahdollisuudet ja varhaiskasvatuksen tehtävissä ottaa tämän tiedon osaksi työtottaan ja taapaansa kohdata lapset (Vrt. Mäkelä 2011).

Kun aikuiset toiminnallaan mahdollistavat lapsille tunteen siitä, että hän kelpaa kaikkine tunteineen ja aikuinen auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteitaan annetaan lapselle väkevä eväs elämää varten. Taiteen keinoin tunteiden tutkiminen ja saadut tunnetaidot auttavat lasta luottamaan itseensä, muihin ja maailmaan (Vrt. Pusa 2009, 77).

4.3.2. Itsetunto ja kuulluksi tuleminen

Taidekortteja käyttäneet varhaiskasvattajat kokivat, että taidekorttien käyttö lasten kanssa edistää lapsen mielenterveyttä vahvistaen itsetuntoa, osallisuuden kokemusta ja tukee sekä mahdollistaa lapsen kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemusta. Taidekorttihetkien koettiin tuovan turvan tunnetta yhteisiin tilanteisiin, joissa keskusteltiin omista ajatuksista ja tunteista.

”Lapsille tulee hyvä mieli/olo kun saavat vaikuttaa omiin valintoihin, heitä kuunnellaan kun kuvista kerrotaan, hyväksytyksi tuleminen (ei ole juuri oikeaa kuvaa, ei voi valita väärin), huomioiduksi tuleminen.”

”Lapset saavat osallisuuden kokemuksiä. He saavat tunteen siitä, että heidät on nähty ja kuultu.”

”Niiden avulla voi turvallisesti käydä läpi erilaisia tunteita ja ajatuksia. Myöskin kohottavat lapsen itsetuntemusta ja itsetuntoa.”

Lapsen kokonaisvaltaisesti huomioon ottava kasvu-ympäristö ja taidekasvatuksellinen oppimisympäristö tukevat lapsen tunne-elämän ja itsetunnon kehitystä. Taiteellinen työskentely kehittää lapsen itsenäisyyttä ja yhteistyötaitoja sekä antavat mahdollisuuden kokeilla ja soveltaa luovaa keksimistä. Taiteellisen työskentelyn äärellä on mahdollista tukea, oivaltaa ja löytää jokaisen lapsen vahvuusalueet ja näin myös tukea lapsen itsetuntoa. Taiteellinen ja taidollinen työskentely mahdollistaa aikuiselle antaa luontevasti välitöntä myönteistä ja rohkaisevaa palautetta ja eväitä lapsen omaan reflektointiin (Vrt. Karppinen ym. 2001, 6–7; Karppinen 2005, 7–8).

Taidekasvatuksen yksi merkittävä päämäärä on lisätä tietoisuutta elämän ilmiöistä kokemusten ja elämysten kautta sekä mahdollistaa oivallusten tekemisen. Taide mahdollistaa erilaisten ilmiöiden ja toisten ihmisten kauempaa katsomisen sekä etäisyyden ja perspektiivien vaihtelut. Nämä mahdollisuudet auttavat tiedon rakentamisessa ja päätelmien teossa (Kärkkäinen 2005, 58).

Taiteen avulla ja taidekasvatuksellisin menetelmin lasta tukien lapselle mahdollistuu tunteiden, kehon tuntemusten ja kokemusten, unelmien ja pelkojen tutkiminen, kohtaaminen ja kanavoiminen. Taiteen tuomien onnistumisen kokemusten kautta lapsen itsetunto ja itseilmaisu saa voimaa ja vahvuutta. Yhdessä taiteen äärellä ollessa lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät, lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus paranee ja kiintymyssuhde lujittuu. Taide mahdollistaa läsnäolollaan lapselle uusia tapoja ilmaista itseään ja antaa aikuiselle uusia näkökulmia kuulla ja nähdä lapsi (Hurme 2011, 15).

Olisin niin halunnut olla yleisössä istumassa lattiatyynyillä Aholan huoneteatterissa odottamassa, kun pienen näyttämön esiriput aukeavat ja valot syttyvät.

Teatteri ja erityisesti lastenteatteri oli yksi rakastamasi taiteenlaji. Toimit ohjaajana, maskeeraajana ja lavastajan roolissa ja sait asuinalueenne lapset mukaan lavalle. Olisikohan minulla ollut mitään mahdollisuuksia päästä edes pieneen rooliin näytelmääsi?

#teatteri #taidekasvatus
#lastenteatteri #näyttelijä #ohjaaja
#maskeeraaja #lavastaja #ahola
#huoneteatteri #naapurinlapset
#aikuiset #yhdessä #yhdessätekeminen
#apina

Olet edistänyt lasten hyvinvointia ja oikeuksia hämmästyttävän monin tavoin. Lasten lisäksi olet kuitenkin tuottanut hyvinvointia myös meille aikuisille.

Taiteesi ja elämäntarinasasi kiehtoo ja puhuttelee aikuisia ja on sinulla vahva jälkesi myös Suomen tasa-arvokeskustelussa naisten aseman näkökulmasta.

Kun Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakka lähti maailmalle, olen kuullut ihastuttavia ja liikuttavia tarinoita siitä, miten lapset ja aikuiset ovat kohdanneet toisiaan taidekorttien äärellä. Erityisen ilahduttavaa itselleni on kuulla niistä kohtaamisista, missä kuulen aikuisen kertovan hämmästyneenä siitä, miten lapsi tai nuori on päässyt yllättämään ajatustensa syvyydellä ja rikkauksella aikuiset. Että lapsi tai nuori on saanut äänensä kuuluviin sinun ja Eeron teosten välityksellä.

4.3.3. Sosiaaliset taidot ja yhdessäolo

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat, että taidekorttien avulla on mahdollista oppia ja opetella toisen kuuntelua, omaa kertomista ja yhdessäolon taitoja. Näin ollen taidekorttityöskentelyn koettiin tukevan lapsen mielenterveyden yhtä keskeistä osa-alueita sosiaalisia taitoja, yhdessäolontaitoja sekä kaveritaitoja.

”Lapsi rohkaistuu puhumaan vaikeistakin asioista. Niitä voi käsitellä yhdessä kavereiden kanssa ja kavereilta kuulee taas erilaisia ajatuksia. Jo pienenä lapsia kiinnostaa kavereiden ajatukset ja he kuuntelevat mielenkiinnolla.”

”Lasten läsnäolossa ja innostuksessa leikeissä, ryhmäytymisessä, lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa.”

Yhteydessä toisiinsa lapset kehittyvät ja oppivat. Omana itsenä yhteydessä toisiin olemien ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa olo on ihmisenä olemisen ydintaitoja. Yhdessä uusien asioiden etsiminen ja oivaltaminen vahvistaa keskinäistä uteliaisuutta ja yhteinen nauru sitoo hetkeen osallistuneet yhteen. Hyvinvoinnin perustunne on ilo. Sosiaaliset tilanteet ja yhdessäolo ovat keskeisimpiä ja syvimpiä ilon lähteitä (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 37, 41; Sajaniemi & Mäkelä 2014, 138, 141).

Jatkuvassa muutoksen ja monimutkaistumisen maailmassamme on ensiarvoisen tärkeää vahvistaa joukkoon kuulumisen kokemuksia. Joukkoon kuulumisen kokemuksella on sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevä voima. Ulkopuolisuuden kokemus on mielenterveyden riskitekijä ja ulkopuolelle jääminen tuottaa konkreettista kipua. Aikuisten, ja erityisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisten, velvollisuus on huolehtia siitä, että yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan ja kukaan ei jää ulkopuoliseksi (Sajaniemi & Mäkelä 2014, 137, 142, 152).

Taiteellinen toiminta antaa lapselle mahdollisuuden ilmaista omaa sisäistä maailmaansa ja jakaa monimuotoisin keinoin ajatuksiaan ja kokemuksiaan toisten kanssa. Lasten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistaa yhteisiin taiteellisiin tavoitteisiin pyrkiminen. Aikuisen rooli on mahdollistaa nämä hetket lapsille ja olla läsnä arvioimatta ja tuomitsematta (Pääjoki 2017, 112, 115).

4.3.4. Empatian tunteminen ja myötätunto

Taidekorttien nähtiin vaikuttavan tunnetaitojen ohella lasten myötätunnon harjoitteluun ja kuvien koettiin antavan mahdollisuuden peilata tunteita ja ajatuksia myös toisten näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset nostivat empatian ja myötätunnon lapsen mielenterveyden elementeiksi ja näiden elementtien edistämisen merkitykselliseksi. Taidekorttien äärellä mahdollistuu varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan myötätunnon ja toisen asemaan asettumisen harjoittelu.

”Omien ja toisten tunteiden huomioimisessa ja tunnistamisessa.”

”Tunteiden ja kokemusten sanoittaminen tukee lapsen tunnetaitojen kehittymistä ja empatiakykyä: taitoa tunnistaa toisen tunnetiloja.”

Avuliaisuus, hyväntahtoisuus ja myös empatia ja myötätunto tarvitsevat tilaisuuksia päästäkseen vahvistumaan. Ryhmässä toimiminen antaa mahdollisuuden harjoitella näitä. Yhdessä muiden kanssa koettu ja jaettu ilo muuttuu yksilölle kyvyksi tuntea hyviä tunteita. Tämä ruokkii uusiin yhteyden hetkiin hakeutumista ja niistä vahvistuvaa iloa. Tämä on empatian perusta. Samantahtisesti tunteminen ja myönteinen yhteys toiseen ihmiseen synnyttää kiinnostusta toista

Hiljalleen minulle on alkanut myös valjeta lasten viisautta korttien teosvalinnoista.

Voi olla, että olen ihan hakoteillä oivallukseni kanssa, mutta lukuisten aikuisten kanssa viime vuosina lapsen mielenterveyden edistämisen koulutuksissa keskustellessani kuulen usein liikuttuneita ääniä ja kertomuksia siitä, että meille aikuisille muistuu korttien välityksellä jotain aitoa ja unohtettua, mitä olimme lapsena.

Korttien teokset herättelevät uinuvaa viisasta pientä ihmistä sisällämme.

*Ne nostavat pintaan eletyn ja koetun lapsuuden muistot iloineen ja suri-
neen.*

Kuulin kerran kokemuksia siitä, mitä oli tapahtunut, kun taidekorttipakkaa oli käytetty vastaanottokeskuksessa kodeistaan paenneitten ja kotimaansa taakseen jättäneiden aikuisten kanssa.

Kuulemastani jäi erityisesti mieleen tarina kortista, missä oli teoksesi Tyttö tuulijärveltä. Kuva oli puhututtanut yli kieli ja kulttuurirajojen symboloiden kotoa lähtöä, kaaosta, tuhoa ja kipua.

Näissä keskusteluissa oli yhteisesti oivallettu taidekorttien äärellä se, mikä meitä kaikkia yhdistää taustastamme, elämäntilanteestamme, kansalaisuudestamme, statuksestamme, kielitaidostamme tai varallisuudestamme huolimatta.

Meitä yhdistää se, että jaamme kokemuksen lapsuudesta. Kokemuksen pienuudesta, kasvusta, oppimisesta, pettymyksistä ja leikistä.

Olemme kaikki olleet joskus lapsia, eikä sitä kokemusta saa meistä pois.

ihmistä kohtaan ja antaa taidon ottaa toisen tunteet ja näkökulmat huomioon (Mäkelä 2011, Sajaniemi & Mäkelä 2014, 146, 148).

4.3.5. Pysähtyminen, rauhoittuminen ja lepo

Lasten kyky rauhoittua ja pysähtyä taidekorttien äärelle oli tehnyt useaan vastaajaan vaikutuksen. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat, että taidekorttien äärellä lapsille mahdollistui levollinen ja rauhallinen hetki, missä oli mahdollista opetella pysähtymään hetkeen ja keskittymään. Kortteja oli käytetty rauhallisiin yhteisiin hetkiin, mutta myös tietoisesti ryhmän lasten ”kierrosten” ja hälyn laskuun esimerkiksi saavuttaakseen ryhmän kanssa keskittymistä vaativiin tehtäviin sopivan tunnetilan. Taidekorttityöskentelyn nähtiin mahdollistavan lapsille lapsen mielenterveyttä edistävän rauhoittumisen ja lepäämisen hetkiä ja mahdollistavan näiden taitojen opettelua.

”Lapsi opettelee pysähtymään hetkeen ja huomaamaan/katsomaan ympäristöön/kuviin. Mielen virkistäytymistä.”

”Taidekuvan avulla pyrkimyksenä on myös rauhoittuminen, esimerkiksi kuvan avulla rauhallisen tunnetilan saavuttaminen ennen keskittymistä vaativia asioista ja siirtyvät tilanteita.”

Lapset tarvitsevat rauhallisia hetkiä ja joutilaisuutta, jota aivot voivat kehittyä. Joutenolo ja rentoutuminen virkistää mieltä ja kehoa, vahvistaa stressinsietokykyä, vähentää ahdistuneisuutta ja vahvistaa luovuutta. Levolliset hetket rauhoittavat mieltä, tasapainottavat oloa, parantavat keskittymis- ja suorituskykyä ja vähentävät ärtyneisyyttä. Yhteiset taidekortti- ja satuhetket mahdollistavat lasten rentoutumisen ja lisäävät aikuisten ja lasten välistä läheisyyttä. Lepo, rentoutuminen ja rauhoittumisen hetket vahvistavat lapsen mielenterveyttä

Rentoutumisen hetkissä lähellä olo, syli, silittäminen ja hyväntahtoinen rauhallinen keskustelu ja nauraminen vahvistavat välittämisen tunnetta (Marjamäki ym. 2015, 97, 98; Sajaniemi & Mäkelä 2014, 139).

4.3.6. Ihastelu, mielikuvitus ja taide

Estetiikka, mielikuvitus, kauneus ja ihastelu nousivat teemoina varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa, kun he pohtivat, mihin mielenterveyden osa-alueisiin taidekortit vaikuttavat. Taidekorttien koettiin kututtelevan lasten mielikuvitusta ja auttavan lapsia aistimaan ja kuvittelemaan asioita eri aistikanavin. Taidekorttien koettiin auttavan kauneuden näkemisessä ja löytämisessä. Korttien äärellä oli annettujen vastausten mukaan myös mahdollista yhteiset ihastelun hetket. Vastauksissa tuli myös ilmi, että taidekortit olivat rohkaisseet kokeilemaan, ja toimineet kimmokkeena, lasten itse toteuttamille taideteoksille ja näin osaltaan mielikuvituksen ja luovuuden lähteinä. Taidekorttien äärellä lapset olivat varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten mukaan saaneet myös kokea taiteesta ammennettavaa mielihyvää.

”Mielihyvän saaminen taiteesta.”

”Opitaan etsimään kuvista kauniita ja hyviä asioita.”

”Uskon, että se näkyy lapsen mielenkiinnossa havainnoida ympäristöä, nauttia taiteesta, tuottaa ja ilmaista kuvallisin keinoin, nähdä värejä, aistia tunnelmia – rauhoittua ja kuunnella itseään.”

”Koen, että se näkyy esimerkiksi niin, että taidekortit/ -aukeamat ovat hirmu nättejä, rauhallisia, ajatuksia herättäviä ja mielenkiintoisia, niin lapsen kuin aikuisen silmin. Kuvat auttavat ajattelemaan, niiden avulla voit sanoittaa tunteita ja mieltymyksiä...”

Eilen illalla lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutuksessa taidekortit levitettyämme tuli täysi hiljaisuus.

Itsekin hämmästyin kun kaikki hiljeni.

Hetken kuluttua yksi osallistuja sanoi: ”Tämä on mykistävää. En tiedä, mitä sanoisin. Taide mykistää. Kaunista.”

Sinä ja Eero olette mykistäviä tyyppejä.

#lapsenmieli #mykistävää #taide
#taidekortti #aikuiset #lapset

Tänään aamulla astelin öisten pohdintojeni jäljiltä kaaokseen jääneen pöytäni äärelle. Aamuaurinko nosti esiin hallitusta kaaoksesta taidekuvakortin teoksestasi Riviera.

Miten hehkeältä tuo sininen näyttääkään auringossa.

Mitä lie tapahtunut ja minne sinulla oli kiire matkallasi, kun teos on jäänyt kesken. Vai näitkö rannan valmiina noin? Ehkä juuri tuo keskeneräisyyden tuntu puhuttelee tässä teoksessa minua, niin kuin se puhuttelee lapsiakin.

Keskeneräisyys ruokkii ajatuksia lomasta, levosta ja huolettomuudesta... Tiesitkö Venny, että tämä oli yksi niistä teoksista, joita lapset aina nostivat käsiinsä, kun taidekorttipakan teoksia aloin lasten kanssa haalia kasaan?

”Lapsi saa erilaisia aistimuksia taidekuvien kautta.”

”Kuvat aktivoivat mielikuvitusta ja luovat erilaisia maailmoja lapselle.”

”Luovuus ja kokeileminen herää lapsen käyttäytymisessä. Innostus kasvaa ja mielikuvitus lähtee liikkeelle.”

Kuvittelukyky ja mielikuvitus ovat ominaisuuksia joita voidaan kehittää ja rikastuttaa. Kuvittelukykyä voi ruokkia havainnoilla, kokemuksilla ja elämyksillä. Rikas kuvittelukyky antaa lapselle tärkeitä ajatusrakennelmia ja se mahdollistaa uusien näkökulmien etsimisen ja auttaa arkipäivän ongelmien ratkomisessa. Mitä rikkaampi lasta ympäröivä todellisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuvitteluun ovat. Mielikuvitus auttaa myös kykyyn kuvitella itsensä toisen asemaan. Näin ollen mielikuvitus vahvistaa myös empatiataitoa ja ehkäisee emotionaalista orpoutta (Karppinen & Sintonen 2005, 152).

Taiteen ja leikin äärellä on mahdollisuus nousta arkisen elämän rajoitusten tuolle puolen. Taiteen ja leikin lumous piilee siinä, että se mahdollistaa lapselle maailman luomisen haluamallaan tavalla uudelleen ja uudelleen. Kaikki voi olla ”leikisti totta” ja lapsi voi saada otteen tunteistaan ja harjoitella kohtaamaan joskus elämän kovatkin realiteetit iälleen ja itselleen sopivalla tavalla (Karppinen ym. 2001, 6–7).

Taide ja kulttuuri tukevat monin tavoin hyvinvointia ja edistävät mielenterveyttä. Ilmiö ei kuitenkaan ole yksinkertainen vaan hyvin monisyinen ja kokonaisvaltainen. Vaikuttavuutta hyvinvointiin tulee ainakin seuraavien tekijöiden kautta: elämykset ja taiteen tuottaman nautinto sellaisenaan, yhteisöllisyyden ja verkostojen muodostumisten edistäminen, elinpiirin viihtyvyyden lisääntyminen. Taide antaa myös tilaa ja mahdollisuuden tutkia inhimillistä elämää ja pohtia esimerkiksi kysymyksiä: Kuka minä olen tai miksi minä

olen? Taiteen soveltava käyttö antaa mahdollisuuden katsoa asioita ja elämää etäämmältä ja mahdollisuuden lähestyä näitä ilmiöitä fiktiivisin keinoin, mikä voikin tuoda pohdittavan ilmiön taas turvallisesti lähemmäksi (Lampo & Malte-Collrd 2013, 8–9).

Taide ja kulttuuritoiminta voi tuottaa niin lapsille kuin aikuisillekin läpi elämän erilaisissa elämänvaiheissa hyvinvointia koetun elämyksen kautta; taide- nautintona, merkityksenä ja elämyksenä sellaisenaan ja osana ihmisen tarpeita. Se saa mielen liikkeelle ja herättää tunteita ja kokemuksia. Taiteella ja kulttuuritoiminnalla on yhteyksiä hyvään terveyteen, parempaan työkykyyn ja kokemuksiin hyvästä elämästä (Liikannon 2003, 151–152).

Taiteen ja kulttuurin tiedetään vaikuttavan myönteisesti sekä laaja-alaisesti terveyteen ja mielen hyvinvointiin. Taiteesta saa voimaa, se voi naurattaa tai itkettää ja se voi antaa tilan uusille tai unohdetuille tunteille. Taiteessa on mahdollisuus, että se vahvistaa itsetuntoa ja mahdollistaa kokemuksen myötätun- nosta. Taide voi myös opettaa, kertoa meille tarinoita menneestä ja nykyisestä. Taiteen äärellä saa mahdollisuuden kokea ja tuntea kauneuden ja nauttia mieltä hivelevistä esteettisistä kokemuksista. Taiteessa on voimaa, johon jokaisella lapsella tulee olla oikeus. Oikeus nauttia taiteesta ja kulttuurista sekä taiteen mahdollistamasta hyvinvoinnista ja kasvun voimavaroista (Kosonen 2015, 26).

Elämä ja kasvaminen on niin lapsen kuin aikuisenkin mielestä ajoittain voimia vievää, käsittämätöntä ja jopa sietämätöntä. Taide auttaa kohtaamaan ja kestämään elämän sellaisena kuin se on. Taide voi parhaimmillaan olla mielenterveyden edistäjä ja voimavara. Elämän ilot, törmäykset ja mahdollisuudet on ke- stettävissä taiteen avulla (Pusa 2009, 74).

Lapset kertoivat toistuvasti tämän teoksen kuva käsissään siitä, miten on turvallista ja kivaa, kun on lähellä erilaisia ja eri-ikäisiä aikuisia, että uskaltaa leikkiä ihan itsekseenkin, kun tietää, että tarvittaessa apu ja turva on lähellä. Ja mikä merkitys on sillä, että ollaan vaan yhdessä. Voit vain kuvitella, miten monta lomamuistoa kuulinkin Rivieran äärellä!

Teoksesi kasvoi lasten tarinoiden myötä mielessäni pitkäksi ja loputtomaksi rantaviivaksi. Miten hämmästyntä olinkaan teoksen pienestä koosta, kun pääsin istumaan teoksesi äärelle.

Tietenkin teoksesi täytyi olla ”matkakokoa”, olithan itsekseksi matkassa ja kaikki täytyi itse kantaa- tuttu juttu yksin matkaavalle!

Olet mahtanut olla aikanasikin erikoinen tapaus, kun olet jo arvokkaana ikäladynä matkustellut itsekseksi. Erikoista, kun yksin matkustava nainen on vielä tänäkin päivänä..

Itse en ole koskaan matkustanut teoksesi Rivieralle, mutta useilla muilla rannoilla olen horisonttiin katsonut. Luulen että se mitä teoksestasi välittyy, on matkan määränpäästä paljon merkityksellisempää. Matkaa tehdessä mielentilalla on paljon enemmän merkitystä kuin päämäärällä.

Nautitkohan sinäkin Venny siitä, että olit kenties matkatessasi vain ”joku ihminen jostain”?

Kulma ja tunnelma joka Rivierastasi välittyy, tuntuu tutulta. Voin kuvitella itseni, ja myös sinut, istumassa loitommalla metelistä ja melskeestä. Istumassa varjossa tutkaillen, tunnelmaa aistien ja havaintoja tehden. Mahdollisuus olla läsnä ja olemassa. Ollen silti ei kukaan ja vapaa siitä mitä ympärillä tapahtuu. Ohittavien ja ympärillä olevien kanssa voi vaihtaa hienotunteisia hymyjä ja nyökkäyksiä, antaen tilaa ja aikaa toisillemme. Kunnioittaen ja läsnäollen.

Eikö ole oudon hieno tila ja mahdollisuus?

4.3.7. Kohtaaminen, läsnäolo ja vuorovaikutus

Läpi koottujen varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten kävi ilmi se, että taidekorttityöskentelyn hetket olivat vaatineet mahdollistua pysähtymistä, aitoa, vilpitöntä ja tasa-arvoista kohtaamista ja rauhaa läsnäololle. Samanaikaisesti kun taidekorttityöskentely oli näitä elementtejä vaatinut, toiminta oli myös näitä elementtejä ruokkinut ja tuonut niitä lasten ulottuville. Taidekorttien äärellä ja taidekorttien avulla oli rakennettu vuorovaikutuksellisia tilanteita ja tapoja olla vuorovaikutuksessa niin aikuisten ja lasten välillä kuin lasten ja aikuistenkin kesken. Vuorovaikutuksessa olemisen hetkiin mainittiin liittyvän kosketuksen ja sylin erityisesti pienien lasten kanssa. Hyväksyvä ja rakkaudellinen lapsen mielenterveyden kehitystä tukeva ote kohdata lapsi koostuu juuri näistä elementeistä: rauha, läsnäolo ja kosketus.

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat, että taidekorttityöskentely tuotti lapsen mielenterveydelle keskeisiä peruselementtejä, niihin liittyviä taitoja ja havahdutti myös aikuista tarjoamaan niitä: kohtaamista, läsnäoloa ja vuorovaikutusta. Kuulluksi ja kohdatuksi tuleminen on lapsen oikeus ja se on myös yksi keskeimpiä lapsen mielenterveyden voimavaran lähteitä.

”Kaikilla lapsilla ei ole riittävästi kielitaitoa, lapsilla kielen oppimisen pulmia tai lapsi ei ymmärrä tarpeeksi hyvin puhuttua kieltä. Silloin kuvat tukevat kielen ymmärtämistä, lapsen osallisuutta ja ilmaisua sekä vuorovaikutusta niin kuin aikuisillakin, kun he kertovat asioista toisilleen mielellään kuvien avulla.”

”Osallisuus, ymmärretyksi tuleminen ja vuorovaikutus, oma ilmaisu, monen aistikanavan käytön käyttö näitä asioita auttamaan tukevat varmasti lapsen mielenterveyttä.”

”Pysähtymisen ja rauhassa tutkailu antaa jo puhuville lapsille mahdollisuuden kertoa ja muut taas tulevat kohda-

tuksi miellyttävässä hetkessä. Aikuinen on saatavilla ja läsnä ja pienillä läheisyys on tärkeää. Lapsi tarvitsee katsetta ja huomiota...”

”Taidekokemus auttaa tunnistamaan tunteita. Voidaan jutella asioista. Helpompi alkaa jutella lasten kanssa kun voi katsoa kuvasta ja miettiä siitä.”

”Lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi, hän rauhoittuu/rauhottuessaan, hän on läsnä myös itselleen ja tunteilleen ja tuntemuksilleen. Itsetuntemus lisääntyy.”

”...vuorovaikutustaidot paranevat...”

Vastausten mukaan rauhalliset ja läsnäolon mahdollistavat yhteiset hetket lapsen ja aikuisen välillä mahdollistavat lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemisen, viestin aikuiselta lapselle siitä, että hän on riittävä omana itsenään. Aikuisen pysähtyminen ja sitä kautta herkistyminen lapsen taajuuksille antaa myös tilaa leikkisyydelle. Yhdessä lasten ja aikuisten kesken jaetun läsnäolon hetkiin auttoi myös aikuista pitämään huolta sallivasta keskusteluilmapiiiristä, missä kaikki taidekorttien herättämät tunteet ja ajatukset olivat sallittuja, oikein ja niitä rohkaistiin ilmaisemaan.

”Samaistuminen ja tunnepohjainen ymmärtäminen ovat tärkeitä kokemuksia lapselle. Ymmärretyksi tuleminen ja aikuisen sensitiivinen läsnäolo tuovat turvallisuutta ja luottamusta ihmissuhteisiin. Lapset rauhoittuvat ja vuorovaikutus heidän kanssaan paranee. Läheisyyden tuntu yhteisen ymmärryksen myötä.”

”Ryhmässä käydyt keskustelut kehittävät lisäksi vuorovaikutustaitoja. Myös osallisuus näkyy ryhmäkeskusteluissa. Lapsen vastaus ei ole väärä, jokaisen oma tulkinta otetaan huomioon eikä aikuinen välttämättä anna ”oikeaa” vastausta. Vapaalle keskustelulle annetaan aika ja paikka. Arempikin lapsi rohkaistuu kertomaan ajatuksiaan, kun huomaa, että kaikki mielipiteet ja tulkinnat ovat sallittuja, eikä väärää vastauksia ole.”

Hehkeän ihanasta Riviera -teoksestasi lasten kanssa käytyjen keskustelujen inspiroimana kirjoitin Lapsen mieli -kirjaan seuraavan tekstin:

”Thana aurinkoinen ja lämmin päivä! Mikä heleän sininen meri edessä ja lämmin hiekka varpaiden alla! Tunnetko, miltä ihana lämmin kesätuuli tuntuu iholla? Muistitko laittaa aurinkorasvaa, jotta iho ei pääse palamaan?”

Venny Soldan-Brofeldt matkusti Ranskan Rivieralle ihailemaan nähtävyyksiä ja nauttimaan tällaisista ihanista rannoista. Venny teki matkoillaan myös taidetta. Ranskan Rivieralla Venny maalasi tämän teoksen, jonka nimi on Riviera. Ehkäpä Venny on maala- tessaan tuntenut tuon ihanan vaalean hiekan varpaissaan ja istunut päivänvarjon alla ihan niin kuin teoksessa olevat ihmisetkin.

Teoksen värit ovat raikkaita ja heleitä. Meren sininen ja päivänvarjon keltainen hehkuvat kauniisti. Sininen ja keltainen ovat vastavärejä. Oletko koskaan nähnyt väriympyrää?

Meri on kutsuvan näköinen, ja horisontissa purjehtii laiva. Teoksessa on näkymä rannasta. Tunnelma rannalla vaikuttaa olevan kepeä, eikä kenelläkään tunnu olevan kiire minnekään. Tuntuu, että rannalla on turvallista ja kivaa olla yhdessä. Aikuiset näyttävät istuvan päivänvarjon suojassa, ja lapset leikkivät rantahiekalla. Olisikohan tuolla mukavaa olla mukana? Onkohan vesi niin lämmintä, että siihen voisi mennä uimaan?

Riviera -teos näyttää siltä kuin se olisi vielä kesken. Venny on maalannut teoksen kankaalle öljyväreillä, mutta hän ei ole maalannut koko kangasta täyteen.

Näetkö kohdan, johon ei ole maalattu mitään? Miksihän teos on jäänyt kesken? Onkohan Vennyllä tullut kiire lähteä muiden mukaan rannalle nauttimaan kesäpäivästä vai onko hänelle tullut niin kiire junaan, ettei hän ehtinyt maalata teosta loppuun?"

Lapsen kyky muodostaa omia mielipiteitä ja vuorovaikutustaidot kehittyvät, kun lasta kuunnellaan. Lasta kuuntelemalla myös hänen itsetuntonsa vahvistuu, kun hän saa kokemuksen siitä, että hänen ajatuksensa ja mielipiteensä kuullaan, ne otetaan vakavasti ja niitä pidetään tärkeänä. Näin lapsen rohkeus ilmaista myös muita asioita kasvaa. Aikuisen kyky leikkisyyteen tarjoaa lapselle kokemuksen yhteenkuuluvuudesta ja se kehittää lapsen kykyä hallita emotionaalisesti intensiivisiä hetkiä. Leikkisyys tukee useita tärkeitä lapsen kehityksen osa-alueita (Karppinen 2005, 113; Salo & Mäkelä 2007, 16).

Kohtaavassa ja läsnäolevassa lapsen kuuntelemisessa on dialoginen ja intuitiivinen yhteys. Vastavuoroisessa keskustelussa syntyy yhteys, millä voidaan yhdessä jatkaa eteenpäin. Taidekorttityöskentely, niin kuin muutkin kohtaamista ja vuorovaikutusta tukevat kerrotuttamismenetelmät, mahdollistavat ikään kuin hidastetun dialogin, jossa sekä kuulija että kertoja pakotautuvat kokemaan täydellisen kuuntelemisen kaavan (Karlsson 2006, 44.).

Jotta lapsi tulisi kuulluksi ja kohdatuksi vaatii se usein aikuisen kriittistä suhtautumista toimintamalleihin, ympäristöön ja tapaan ilmaista asioita. Lapsen osallistamisen kautta voidaan saada välineitä kohtaamiseen ja oivalluksia siitä, miten lapsi näkee maailman ja sanoittaa ajatuksiaan.

Lapselle tilan antaminen, mahdollisuus toimia itse ja yhdessä sekä ympäristön järjestäminen osallistamisen mahdollistavaksi on tärkeää. Osallistava toiminta vaatii aikuisilta heittäytymistä lasten kanssa. Aikuisen tulisi olla herkillä kohtaamiseen tässä ja nyt sekä ruokkia aitoa vastavuoroisuutta. Arjessa tämä voi näkyä esimerkiksi yhdessä suunnitteluna ja asioiden yhdessä toteuttamisena. Lapsen kuunteleminen todellisella mielenkiinnolla, lapsen asemaan asettuen, ruokkii osallisuutta sekä herkistää aikuista näkemään ja kuulemaan lapsia. Aitoon lasten osallistavuuteen pyrkiessä aikuisten on usein hyvä myös reflektoida keskenään

lasten osallistamiseen liittyvistä ennakkoluuloistaan ja havainnoistaan (Karlsson 2006, 16).

Lapsen mielenterveydelle on erityisen tärkeää lapsen kuulluksi, nähdyksi ja kohdatuksi tulemisen kokemukset. Lapsi tarvitsee kokemuksen siitä, että hän on hyväksytty, rakastettu ja riittävä juuri sellaisena kuin on, ja että hänellä on mahdollisuus sekä tila tuottaa iloa läheisilleen ja ympäristölleen. Kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemus kantaa läpi elämän mielenterveyttä suojaavana tekijänä. Aikuisten tuella, mallilla ja kannustuksella lapsi oppii rakastamaan ja arvostamaan itseään sekä kunnioittamaan toisia ihmisiä. Lapsella on oikeus ja aikuisilla vastuu siitä, että lapsi saa mielenterveyden kehittymiseen vaadittavan rakastetuksi tulemisen kokemuksen, turvan tunteen ja luottamuksen siitä, että hänestä huolehditaan (Marjamäki ym. 2015, 29).

Taide on oleellinen osa kulttuuria ja sen elementit ovat läsnä kaikessa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Taide on kohtaamispaikka. Yhdessä rinnakkain taiteen kokeminen, kokemuksesta puhuminen, taiteen vastaanottaminen tai taiteen tekeminen mahdollistaa aidon kohtaamisen. Tasavertainen kohtaaminen taiteen äärellä vaatii kaikilta osapuolilta oikeassa olemisesta luopumista ja uteliasta mieltä. Aikuiselta lasten kanssa lasten taiteen äärellä olo vaatii tilan antamista kysymyksille ja ihmettelylelle. Lasta tulee rohkaista kysymään, ihmettelemään ja myös selittämään ajatuksiaan ja näkemiään ilmiöitä. Aikuisen välinpitämättömyys tai jatkuva opettaminen ja oikeiden vastausten tietäminen lasten ihmettelyihin voi johtaa lasten ihmettelyn ja kyselyn tyrehtymiseen. Aikuisen ei tarvitse olla taiteen asiantuntija. Yhdessä ihmettely ja taiteen äärelle pysähtyminen luo mahdollisuuden vuorovaikutukselle, lapsen kuulemiselle, osallisuudelle, toimijuudelle ja lapsen mielenterveyden edistämiseksi (Karppinen, Puurula & Ruokoinen 2001, 6–7; Lipponen 2017, 29–30; Pusa 2009, 75; Pääjoki 2017, 119).

Riviera -teoksesi ja Kaarina Antintytär -teoksesi herättivät lapsissa paljon tunteita.

Sinä et ollut ilmeisesti mikään tunteista puhuja tyyppi etkä ongelmien vatvoja, mutta havaitsit tarkkaan ihmisissä hienovaraisia piirteitä ja tunnetiloja. Tarkat havaintosi välittyvät teoksistasi ja tuovat niihin helposti lähestyttävää inhimillisyyttä.

Uskon, että lapsetkin ihastuivat teoksistasi kykyysi tehdä tarkkoja havaintoja myös lapsille tärkeistä asioista.

Arvostit lapsuutta ja kunnioitit leikkiä. Tämä on varmasti sellaista taikaa, mikä välittyy erityisesti lapsille teoksistasi vielä tämänkin päivän lapsille.

Lasten ja nuorten, ja myös aikuisten, kanssa opettajana ja opinto-ohjaajana toimiessani puhuimme usein ja paljon tunteista.

Tunteet vaikuttavat lähes kaikkeen ja ne ovat kaikkialla. Niistä puhuminen on kuitenkin usein vaikea juttu. Luulen, että ymmärrät tämän hyvin.

Monesti tunteiden sekamelska vie tietään etsiviltä lapsilta ja nuorilta paljon voimia ja siksi yritinkin parhaani mukaan auttaa lapsia ja nuoria löytämään keinoja oivaltaa ja purkaa omia tunteitaan. Välillä onnistuin heidän kanssaan hienosti ja välillä mentiin pusikkoon.

Liikuttavia oivalluksia ja avautumisia on kuitenkin vuosien saatossa tapahtunut niin kannon nokassa istuessa, lumessa kahlatessa, bussipysäkeillä, liukuportaissa, syömisen äärellä, Suvivirren jälkeen ja ennen kaikkea taiteen voimasta ja vaikutuksesta.

Pieniin silmänurkkiin on tarttunut kyyneleitä omien teosten äärellä, musiikki ja tarinat ovat mykistäneet välillä koko lauman ja yhdessä teosten äärelle pysähtyessä sanat ovat menettäneet merkityksensä yhteyden ja yhteisen ymmärryksen löydyttyä.

4.4. Taidekorttityöskentelyn vaikutuksista varhaiskasvatuksen ammattilaisille

Taidekortteja lasten kanssa käyttäneiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten läpileikkaavana teemana, ja hämmennyksen ja ilon aiheenakin oli, miten taidekorttien äärellä lasten ajatukset ja keskustelut olivat olleet syvällisiä, pohtivia ja laajoja. Aineistosta nousee korttien käytön, korttien vaikuttavuuden ja mieleen jääneiden kohtaamisten kautta varhaiskasvatuksen ammattilaisten ääni, paikoitellen hyvin henkilökohtainenkin. Taidekorttityöskentely lasten kanssa oli herättänyt aikuisissa tunteita, ammatillista ”havahdumista” ja hämmästyksiä.

Vastauksista nousi esille se, että yhdessä lasten kanssa taidekorttien äärellä tapahtui liikuttavia kohtaamisia ja mieleen painautuneita hetkiä. Näitä kohtaamisia tapahtui sekä aikuisten ja lasten välillä, että lasten kesken. Niitä voitaneekin pitää hetkinä joissa on ollut vilpittömyyttä ja aitoa läsnäoloa sekä kohtaamista lasten kanssa ja ne ovat tuottaneet onnistuessaan iloa osallistujille.

Taidekorttihakemiseen liittyy vastausten mukaan jaettu- ja sanoittamattomia tunteita ja liikuttumista. Yhteisissä hetkissä on ollut aikuista koskettavia ja tunteita herkistäneitä elementtejä. Aikuisia koskettavaa oli lapsen äänen ja näkökulman kuuleminen, mikä saattoi olla muistutus omasta lapsuudesta. Taidekorttien äärellä lapset ja aikuiset jakoivat yhteisen ja yhdistävän kokemuksen ja muiston koetusta lapsuudesta.

”Lapsuus tuli monelle mieleen. Tunnepitoinen hetki. Osattiin yhdistää kuva omaan tunteeseen/kokemukseen. Hiljainen hetki täynnä voimakasta tunnetta vihasta rakkauteen, surusta iloon.”

Aikuisille taidekorttihakemistä mieleen jääneitä ja merkityksellisiä asioita olivat hetkien rauhallisuus ja lasten kyky rauhoittua kuvien äärelle. Erityisen liikuttavaa aikuisille oli että myös lapset, joille paikallaan

olo ja rauhoittuminen on haastavaa, olivat taidekorttien äärellä rauhoittuneet. Lasten taidot keskustella ja kuunnella muita ja kertoa itse olivat myös liikuttaneet ja pysäyttäneet aikuisia.

”Oli rauhallista ja hiljaista. Kukaan ei villinnyt toista ja jokainen sai olla ja tehdä omat valinnat rauhassa.”

”Siitä ihmetyksestä, kuinka tarkkaan lapset kuuntelevat toisiaan ja kuinka innokkaita he ovat keskustelemaan. Ja se, kun arkakin lapsi suostui osallistumaan keskusteluun muutamana kerran jälkeen.”

Aikuisiin teki vaikutuksen lasten rohkeus, innostus, kiinnostus ja tarkkaavaisuus. Aikuiset tunsivat ja tunnistivat erilaisia tunteita myös itsessään taidekorttityöskentelyn aikana lasten kanssa toimiessa. He kuvasivat vaikuttumisen lisäksi tunteikseen ilon, hämmennyksen ja innostuksen. Merkittäviä ja mieleen jääneitä olivat hetket, joissa lapsi tai lapset, jotka yleensä eivät osallistuneet yhteiseen toimintaa tai keskusteluun, innostuivat osallistumaan ja jakamaan ajatuksiaan. Ammattilaisille olivat jääneet mieleen ja oli tuottanut iloa hetket, jolloin lapsi oli oppinut tai taitojen kehittyminen oli tullut näkyväksi.

”Lasten innostus. Rohkeus kokeilla aivan jotain muuta ”taidetta”. Iloisuus ja oman tuotoksen tekeminen erillä tavalta.”

”Lasten innostus erilaisten pienten yksityiskohtien löytämisessä oli ihmeellistä ja innostavaa ja välillä jopa hämmennävää.”

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksista välittyi liikutus, yhdessä tekeminen ja ilo onnistumisista ja siitä, mitä yhdessä yhteisen asian äärelle pysähtymisen sai aikaan. Taidekorttien äärellä oli toteutunut ja mahdollistunut jotain sellaista, mitä varhaiskasvatuk-

Taidekorttipakan äärellä lasten kanssa tunteista puhuessa he usein kertoivat juttuja Eeron Pilviä-teokseen liittyen.

Erityisesti mieleeni on jäänyt pienen pojan tarina tästä teoksesta. Hän hämmensi ja liikutti kaikki ympärillä olevat kuulijat tarinallaan – erityisesti aikuiset.

Pojalla oli selvästi supervoimana taito olla kaikissa paikoissa yhtä aikaa ja häntä ei oltu totuttu näkemään pohdiskelemassa ja kertomassa tunnoistaan.

Tässä yhteisessä hetkessä tuo päättäväinen poika kuitenkin jakoi pilviä kuvaavasta teoksesta rohkeasti tunteensa. Hän kertoi, miten hän rakastaa pilvien katsomista. Ja hän kertoi siitä, miten hän yrittää löytää hyvää mieltä ja hauskoja kuvia pilvistä, kun oikein ottaa pannuun ja mieli on musta.

Ikään kuin ohimennen, hän jakoi tarinaansa kertoessaan, kanssamme riipaisen otteen pienen pojan elämästä ja näkökulmasta maailmaan. Tarinan jonka mukaan pilvien katselu oli hänet lähes pelastanut.

Tarinan lopuksi Eeron Pilviä-teoksen taidekortti painautui tiukasti kiinni pientä rintakehää vasten.

Eeron Pilviä -teokseen liittyen haluan jakaa sinulle tarinan, minkä kirjoitin lasten kanssa käytyjen keskustelujen ja Eerosta lukemani perusteella. Mitähän sinä sanoisit tästä tekstistä? Keskustelitko sinä koskaan Eeron kanssa siitä, miksi hän piti pilvistä niin paljon?

"Eero piti kovasti pilvistä ja niiden maalaamisesta. Hän maalasi useita teoksia, joissa on pelkkiä pilviä, ja myös useissa hänen maisemateoksissaan näkyy upeita pilviä. Pilvimaalaus voidaan ajatella olevan ikään kuin Eeron omia tunteita ja ajatuksia. Samalla tavalla kuin sarjakuvien hahmoilla on ajatuskuuplia ja erilaisia kuvia, jotka kuvastavat tunteita, niin Eeron ajatukset ja tunteet ovat näkyneet maalauksissa kenties ajatus- ja tunnepilvinä.

sen kiireisessä ja paineisessa arjessa ei kovin usein pääse tapahtumaan ja mikä kuitenkin on sitä ydintä, miksi useat ovat valinneet lasten parissa työskentelyn. Lasten kanssa jaetut onnistumisen kokemukset monella tasolla leimasivat myös ammattilaisten kokemuksia.

"Kokemus levottoman lapsen rauhoittumisesta kuvan äärellä. Lapsen sanallisen ilmaisun kehittyminen."

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat taidekorttityöskentelyistä mieleen jääneitä hetkiä, joissa lapsi oli taidekorttien äärellä peilannut teoskuvan teemaan omia kokemuksiaan ja tunteitaan kertoen taidekortista omaan elämäänsä liittyvän tarinan.

"Kun valittiin surullinen kuva niin 4-vuotias poika selitti kuvan lapsen kaatuneen pyörällä. Ymmärsin pojan kertovan omasta kokemuksestaan."

Taidekorttien äärellä lasten kanssa oli myös käsitelty ja kohdattu elämän kriisien ja surujen hetkiä. Ammattilaisten mieliin oli painuneet hetket, jolloin taidekortit olivat toimineet lapsen kanssa voimavarana ja välineenä vuorovaikutuksen aloittamiselle.

"Lapsi oli viikonlopun jälkeen allapäin ja vetäytyi yksin leikkimään, vein korttipakan hänelle ja vähän aikaa selailin niitä kunnes tuli viereeni sohvalle ja antoi kaksi korttia minulle ja vyyhti alkoi purkautua."

Keskustelut ja kohtaamiset lasten kanssa unelmien, toiveiden ja pelkojen parissa taidekorttien avulla olivat jättäneet muistijälkiä ammattilaisten mieliin.

"Lapset avautuvat kertomaan kuvien kautta pelkojaan, unelmiaan ja toiveitaan yhdessäolon merkityksestä ..."

"Tarinat omista unelmista koskettivat."

Vaikutuksen olivat tehneet myös hetket, jolloin aikuinen oli havahtunut lasten aikuisen nälkään ja turvallisen aikuisen läsnäolon merkitykseen taidekorttien äärellä. Mieliin painuvaa oli ollut, kun aikuinen oli havahtunut siihen, että taidekorttien avulla lapsi rohkaistui kertomaan elämästään sellaisia asioita, joita muuten ei olisi tullut esille.

"Lapsien aikuisen nälkä ja hyvin suunnitellussa optimaalilanteessa pienten jakamisen taito, huomiota kaikille tasapuolisesti."

"Lapset ovat kertoneet asioita, joita muuten ei olisi tullut esille."

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mieliin olivat painuneet myös hetket, jolloin taidekorttityöskentely lasten kanssa oli kääntynyt aikuiselle opettavaiseksi. Lapsen tapa nähdä ja suhtautua asioihin oli pysäyttänyt ja hämmästyttänyt aikuisia.

"Lapsen aitous ja avoimet ihmettelyt/havainnot ovat opettavaisia opettajallekin."

"On mielenkiintoista, miten lapset voivat tulkita kuvia hyvinkin eri tavoilla. Toisen mielestä kuvassa on lapsi, toisen mielestä aikuinen. Toisen mielestä poika nukkuu, toisen mielestä taas on surullinen. Kuvien tapahtumista puhumattakaan. Mielikuvituksella ei ole rajaa, kun keskustellaan siitä, mikä esimerkiksi on aiheuttanut pahan mielen kuvan henkilölle tai mistä hän on suuttunut."

Minkähän vuoksi Eero maalasi pilviä ja piti niistä? Oletko sinä koskaan katsellut pilviä ja niiden muotoja? Usein pilvien katselussa kiehtoo se, että ne liikkuvat ja vaihtavat muotoaan ja väriään, joskus nopeastikin.

Pilvien katselu voi olla hauskaa, ja yhdessä ystävien kanssa voi keksiä, mitä hahmoja pilvissä näkyy.

Eeron pilviä esittävä maalaus on levollinen. Teoksessa on vähän värejä. Mitkä värit erotat teoksesta? Taideteoksissa ei aina täydy olla paljon värejä, jotta ne näyttäisivät iloisilta ja kauniilta. Väreillä voi kuitenkin vaikuttaa paljon siihen, miltä teos näyttää ja millainen tunnelma siitä välittyy. Väreillä voi vaikuttaa siihen, onko teoksen tunnelma iloinen vai surullinen. Mitkä värit tekevät sinut iloiseksi ja mitä taas surulliseksi? Miltä sinun iloinen pilvesi näyttäisi? Entä haikea ja surullinen pilvi?"

Taidekorttihakkeihin osallistuneet lapset johdattivat teoksiisi liittyvällä innoksella ja havainnoillaan sinua kohden.

Yritykseni ymmärtää ja hahmottaa sitä kuka sinä olet, on ollut mosaiikin rakentamista ilman tietoa, millainen kuva on syntymässä. Eikä minulle ole ollut läheskään aina selvää edes se, miksi olen tätä moista mosaiikkia kokoamassa. Hidasta ja pohdiskelua vaativaa hommaa, mikä on välillä vaatinut myös kauempaa katsomista ja pysähtymistä.

Löytämäni kirjoitukset sinua koskien jättävät asioita avoimeksi. Haluaisin tietää esimerkiksi, oletko analysoinut tai määritellyt jotenkin omaa taidettasi tai taidekasvatuksellisia näkemyksiäsi.

Sinun omaa ääntäsi olen kuullut vähän löytämistäni lähteistä. Siksi ehkä päädyin sinulle kirjoittelemaan ja pohtimaan teostesi, tekojesi ja aatteidesi herättämiä ajatuksia ja tunteita.

Hetkittäin on mielessäni tuntunut kuin eri aikakaudet ja kaikki viimeisen viiden vuoden aikana sinusta lukemani olisivat sulautuneet yhdeksi suureksi jatkumoksi sinun näkökulmastasi katsottuna.

Ja välillä taas on tuntunut, että olen ihan pihalla enkä oikein itsekään tajua, mitä ja miksi olen tekemässä.

Pysähtymisten, pohdiskelujen ja pihalla olon ohessa olet, Venny onnistui myös pääsemään ihoni alle herättäen paljon tunteita ihailun, ihmettelyn ja tyrmistyksen tunteisiin

Lasten kanssa koettujen mieleen jääneiden hetkien ja tapahtumien lisäksi vastauksissa tuotiin esille myös työyhteisön kanssa mieleen jääneitä hetkiä. Taidekorttien äärellä aikuisten ammattilaisten kesken oli tapahtunut samankaltaisia kohtaamisia ja kuulluksi tuleminen kokemuksia kuin lasten kanssa kerrottiin tapahtuvan. Taidekortit olivat auttaneet erilaisten aikuisten omien ajatusten ja tunteiden kertomista ja osallistumista ryhmän työskentelyyn. Yhdessä taidekorttien äärellä oli tuottanut yhteisiä oivalluksia liittyen tiimityöskentelyyn, yhteisiin arvoihin, yhteiseen vastuuseen kaikkien hyvinvoinnista sekä jokaisen ammattilaisen hyvinvoinnin vaikutuksista muihin aikuisiin että lapsiin.

”Tuo infopläjäys henkilökunnalle (mieleenpainuvimmat asiat itselle) kerronta koulutuksesta materiaaleineen oli mieleenpainuva ja tuotti sekin mielihyvää.. edisti mun mielen-terveyttä.”

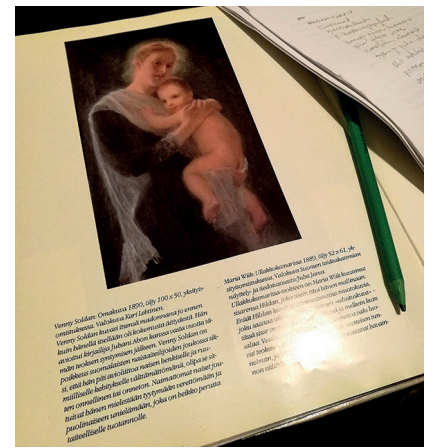
”Työyhteisön kehittämispäivässä kortit olivat aamun ensimmäinen tehtävä (virittäytyminen). Niiden avulla esiteltiin itsemme toisillemme. Jokaisen, myös hiljaisempien ihmisten oli helppo puhua, kun kortti oli apuna. Päivään muodostui lämmin ja keskusteleva ilmapiiri.”

”Tiimin oivallus siitä, millaista jokaisen sen jäsenen on työskennellä yhdessä tässä tiimissä, lisää yhteistä ymmärrystä työhyvinvoinnista ja tiimirooleista. Se vahvisti myös tiimiä näkemään omat vahvuutensa ja se, että oma ja muiden hyvinvointi vaikuttaa meihin kaikkiin.”

Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakan äärellä lapset ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat yhdessä kokeneet ja jakaneet ainutlaatuisia elämyksiä ja jakamisen hetkiä:

”Katsoimme yhdessä kahden lapsen kanssa kuvaa pojista meren äärellä kalliolla. Luin heille kertomuksen, valaistus oli hämärä ja taustalla soi meren äänet ja rauhallinen musiikki. Pojan kätkeyty hahmo herätti lapsissa paljon erilaisia ajatuksia. Kuva ja musiikki herättivät myös vähän pelkoakin ja surullisuutta. Juttua kuvasta tuli todella paljon.”

Taidekortteja työssään käyttäneille varhaiskasvatuksen ammattilaisille oli jäänyt taidekorttien käytöstä lasten kanssa mieliin monen tasoisia muistoja ja toiminta oli tuottanut ammatillisia oivalluksia. Lasten kanssa taidekorttien käyttäminen oli vastausten mukaan koskettanut ammattilaisten tunteita ammatillisissa ja henkilökohtaisissa teemoissa.

Eilen kotiin palatessani pysähdyn kirjastossa. Olivat laittaneet esille naiseen liittyvää kirjallisuutta ja kuinkas olla-kaan, törmäsin jälleen sinuun! Riitta Konttinen (1988) on kirjoittanut teistä 1880-luvun suomalaisista naistaiteilijoista mielenkiintoisen kirjan. Kirjaa selailtuani törmäsin tähän teoksesi kuvan ohessa olevaan tekstiin.

Mistä ihmeestä tällainen ajatuksesi kumpuaa? Miten sinä piippua poltellen housut jalassa omia polkujasi kulkeva nainen näet asian näin?

Että avioliitto olisi naisen kehitykselle välttämätöntä ja että naimattomana eläminen olisi puolinaista unielämää!! Mitä??

Nyt en ymmärrä sinua ollenkaan! Palataan tähän aiheeseen vielä myöhemmin, eikö? Pitää pohtia ja miettiä, että mistä ihmeestä olet saanut päähäsi tällaisen ajatuksen? Mihin tämä liittyy? Mitä tämä ajatus kertoo sinusta? Mitä tämä kertoo ajastasi?

Joka tapauksessa: hyvää naistenpäivää Venny!

#hämmästyks #kummastus #tyrmistyks
#naistaiteilija #taiteilija
#naistenpäivä #mielipide #avioliitto
#naimaton #unielämä #teoskuva
#nainen #mies #omakuva #historia

Erityisen tiiviisti olet ollut viimeisen parin vuoden ajan seuranani tuhansilla reissukilometreillä ja lukuisten teekupposten äärellä. En tiennyt, mitä odottaa, kun lähdin selvittämään, kuka olet.

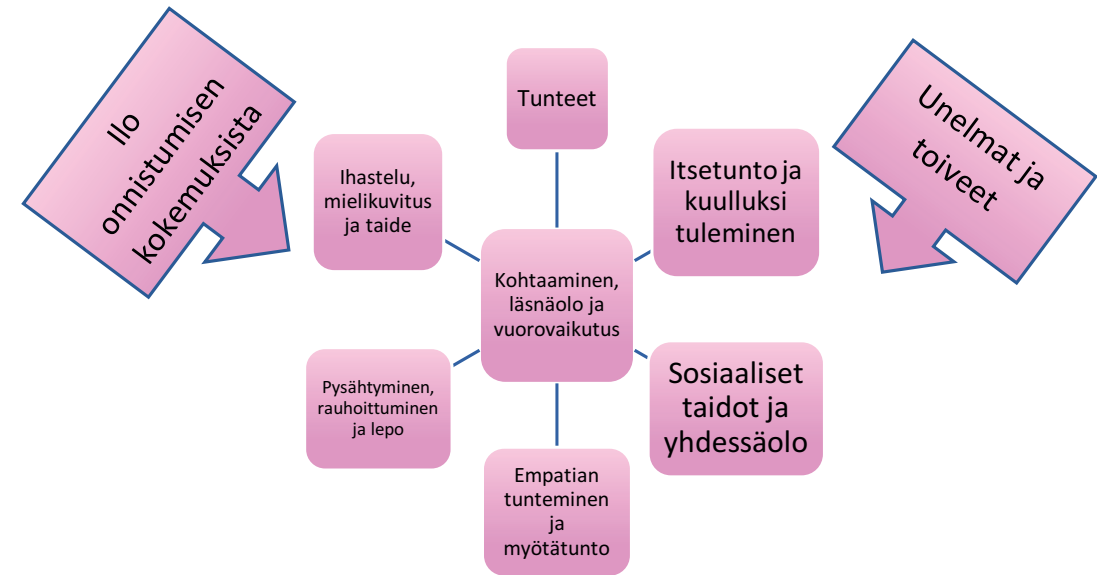
Koen, että meillä on maailmankatsomuksellisesti ja arvopohjaisesti paljon yhteistä – vaikkakin myös jotain virkistäviä karvat nostattavia erojakin löytyy.

5. Johtopäätökset ja pohdintaa

Selvitin tutkielmassani sitä, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat käyttäneet *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa* työssään lasten kanssa ja mitä lapsen mielenterveyden osa-alueita he kokevat taidekorttityöskentelyn edistävän. *Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakkaa* työssään käyttäneiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa esille tulleet käyttökokemukset ja korttien vaikuttavuus lasten mielenterveyttä edistävänä välineenä ylitti odotukseni. Erityisen yllättynyt olin korttien monipuolisesta käytöstä sekä siitä, miten moneen lapsen mielenterveyttä edistävään elementtiin varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat taidekorttityöskentelyn vaikuttavan. Koskettavinta olivat aineistosta nousseet vastaajien kertomukset lapsia ja aikuisia liikuttaneista kohtaamisista taidekorttien äärellä. Näissä kohtaamisissa erityistä oli aikuisen aika olla läsnä ja ainutkertainen hetki, missä lapsilla oli mahdollisuus olla rauhassa ja keskittyä aikuisen läsnäollessa omiin ajatuksiin ja tunteisiin. Ilahduttavaa tuloksissa oli yhteisten taidekorttihankeiden ilon ja onnistumisen arvokkaaksi kokeminen.

Odotusteni mukaisesti taidekorttien käyttäjien osuus vastaajista ei ollut erityisen suuri, mutta aineistoissa esiin nousseet arjen realiteetit ja esteet huomioon ottaen korttien käyttäjien määrä on kuitenkin hyvä. Aineiston mukaan, ne varhaiskasvatuksen ammattilaiset, jotka käyttivät taidekortteja arjessaan, näkivät taidekorttien ”voiman” vahvana ja uskoivat niiden vaikuttavuuteen lapsen mielenterveyden edistäjänä.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten mukaan taidekorttityöskentely lasten kanssa tukee lapsen mielenterveyden edistämisen elementtejä laajasti (kuva A.). Kohtaaminen, läsnäolo ja vuorovaikutus nousevat lasten kanssa toteutettavan taidekorttityöskentelyn ytimiksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokevat taidekorttityöskentelyn mahdollistavan ja edistävän

Kuva A.

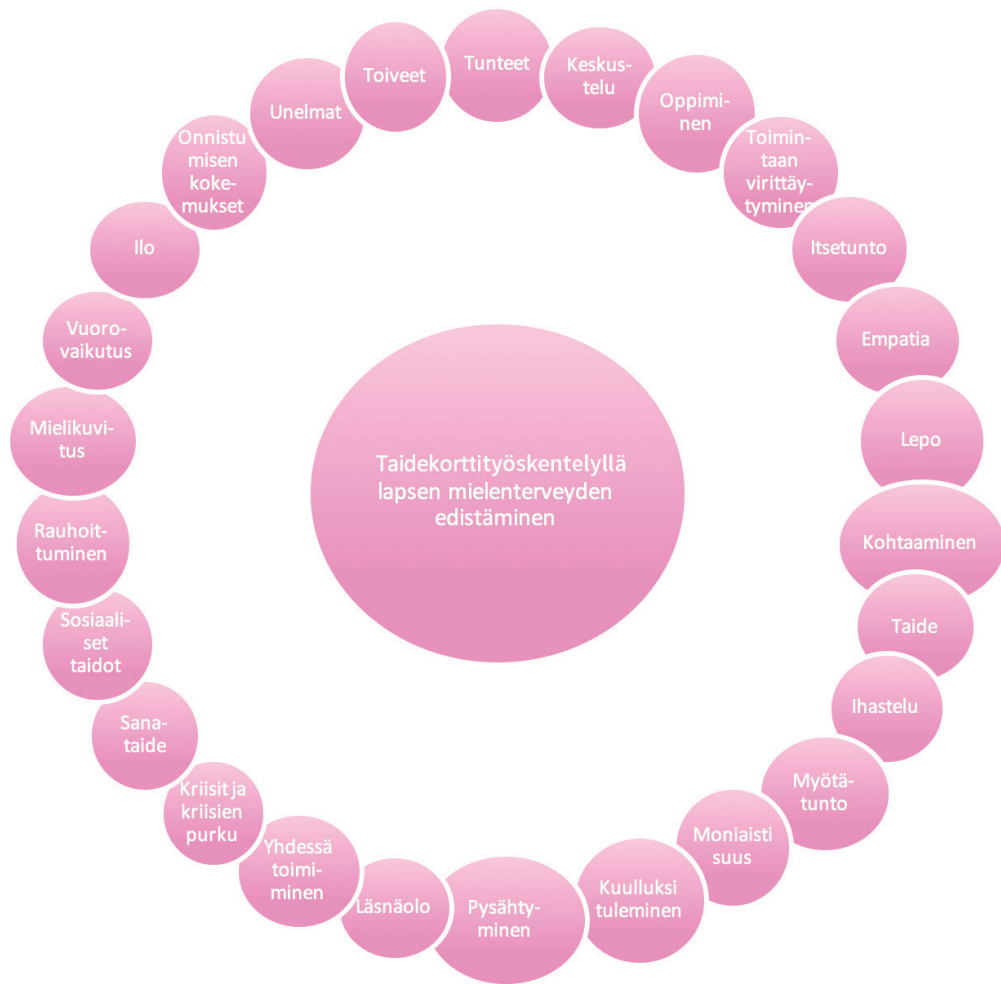
kohtaamista, läsnäoloa ja vuorovaikutuksellisia tilanteita sekä aikuisen ja lapsen välillä, että lasten ja aikuisten kesken.

Ammattilaisten käyttökokemusten mukaan taidekorttityöskentely edistää lasten mielenterveyttä seuraavien osa-alueiden osalta: tunteet, itsetunto ja kuulluksi tuleminen, sosiaaliset taidot ja yhdessäolo, empatian tunteminen ja myötätunto, pysähtyminen, rauhoittuminen ja lepo ja ihastelu, mielikuvitus ja taide. Näiden osa-alueiden lisäksi vastauksista on löydettävissä kaksi teemaa, jotka nousevat ikään kuin taidekorttityöskentelyn ”kaikuna” esiin erityisesti varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa koskien avointa kysymystä, jossa pyysin heitä kertomaan mieleen painuneista taidekorttihankeista. Nämä kaksi teemaa ovat yhdessä jaettu ilo onnistumisen kokemuksista sekä unelmat ja toiveet.

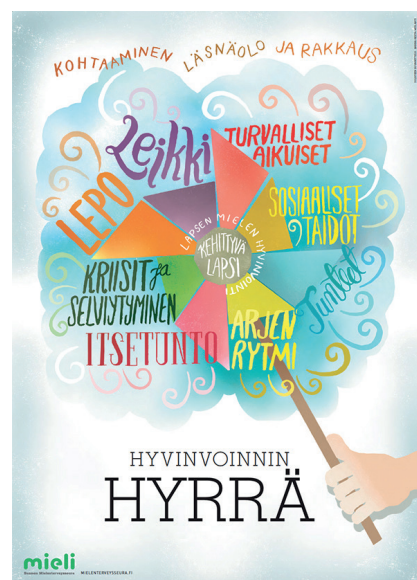
Sykähdyttävää oli löytää tietoja taidekasvatusajatuksistasi ja Taidetta kouluihin -yhdistyksestä. Edelleen tuntuu uskomattomalta, että taidekorttien ja Koskettava taide®-menetelmän taustalla olevilla ajatuksilla ja tavoitteilla on yhteneväisyyksiä sinun ajattelusi ja Taidetta kouluihin - yhdistyksen tavoitteiden kanssa.

Näiden tietojen löytäminen on ollut itselleni merkityksellistä. Teoille ja valinnoille on tullut isompi perspektiivi ja historiallista näkökulmaa.

Kuva B.

Kuva C. Hyvinvoinnin hyrrä -juliste

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastaukset, miten he käyttävät taidekortteja ja mitä lapsen mielenterveyden osa-alueita he kokevat taidekorttityöskentelyn edistävä saadaan vastauksesi varsin laaja mielenterveyden edistämisen kuva, missä nousee taiteen läsnäolo ja taidekorttihakien herkkyyks esille (kuva B.).

Saaduilla tuloksilla on yhteneväisyyksiä *Lapsen mieli-koulutusten* sisältöjen sekä koulutuksissa läpikäytyjen ja osallistujille jaettujen julisteiden kanssa (Liite 1.–6.). Lapsen mielenterveyden elementtejä kuvaavan *Hyvinvoinnin hyrrä-juliste* (Kuva C. Liite 1.) kanssa on nähtävissä paljon yhtäläisyyksiä.

Hyvinvoinnin hyrrä-juliste ja tutkielmani aineistosta saatujen luokkien eroina on se, että aineistostani ei noussut esille omiksi luokikseen lapsen mielenterveyden edistämisen teemoja: arjen rytmi, leikki ja turvalliset aikuiset. Nämä ovat kuitenkin teemoja, mitkä on nähtävissä aineistosta nousseiden luokkien sisällöistä. Aineistosta kokoamistani luokista on nähtävissä taidekorttityöskentelyn käytön nostattamia lapsen mielenterveyden elementtejä, joita *Hyvinvoinnin hyrrässä* ei ole nostettu otsikkotasolle. Nämä elementit ovat: ihastelu, mielikuvitus ja taide, ilo onnistumisen kokemuksista, unelmat ja haaveet, empatian tunteminen ja myötätunto.

Koulutuksen ja julisteiden sisällön sekä varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksista luokiteltujen luokkien yhtäläisyyksien vuoksi päätelen, että lapsen mielenterveyden edistämisen koulutuksilla on ollut vaikutusta varhaiskasvatuksen ammattilaisten taidekorttien käyttöön. Uskon koulutuksen olevan tämän tutkielman tulosten pohjalta avain sille, että lapsen mielenterveyden edistämisen työ ja taidekorttien käyttö on juurtunut osaksi varhaiskasvatuksen arkea ja työotetta tutkimukseen osallistuneiden osalta.

Lapsen mielenterveyden edistäminen vaatii onnistuakseen sen, että aikuinen on ensisijaisesti ja ensin itse oivaltanut mielenterveyden käsitteen ja merkityksen sekä voimavarojensa lähteet elämässään. Nämä oivallukset eivät tapahdu hetkessä. Tiedon matka sydän kautta koukkaukseen ottaa aikansa. Henkilökohtaisen mielenterveyden oivalluksen myötä lapsen mielenterveyden edistäminen siirtyy irtonaisista ja lapsesta etäällä suoritetuista harjoitteista, tehtävistä ja irrallisista projekteista osaksi ammattilaisen ajattelua ja työotetta. Lapsen mielenterveyttä edistävä työote lähtee siitä ymmärryksestä, miten lapsi kohdataan, miten häntä tuetaan ja miten hänessä nähdään hyvä tehden se näkyväksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisen lapsen mielenterveyttä edistävä työote tuottaa hyvinvointia ammattilaisen omalle ja koko yhteisön mielenterveydelle.

On upeaa ymmärtää, miten pitkään Suomessakin on ollut lasten oikeuksien puolestapuhujia ja toimijoita, jotka ovat edistäneet muun muassa lasten oikeutta taiteen läsnäoloon elämässään.

Lapsuuden arvostus ja ymmärrys on kasvanut aikasi ja aikani välillä.

Silti tuntuu uskomattomalta, että edelleen minunkin aikani on pullollaan tekoja ja yhteiskunnallisia päätöksiä, joissa kaikkea lapsuutta koskevaa tietoa ei käytetä oikein ja hyödyksi.

Tiedämme paljon, mutta kaikki tieto ei muutu teoksi. Teot vaativat valintoja, rohkeutta ja tahtoa.

Olen ajoittain, Venny, todella huolissani siitä, onko ajassamme ja yhteiskunnassamme riittävästi rohkeutta asettua pienimpien ja hiljaisimpien puolelle edistäen tasapuolisesti kaikkien hyvinvointia.

Maaailma muuttuu hitaasti. Paljon upeita muutoksia on silti tapahtunut, kun mietin sinun lapsuuttasi 1800-luvun lopulla ja taidekorttien äärellä kohtamiani 2000-luvun lapsia ja heidän lapsuuttaan. Nyt jo laajasti hyväksytään sekin, että taide vaikuttaa hyvinvointiimme ja kaikilla lapsilla on oikeus taiteen läsnäoloon.

En oikein tiedä vieläkään, mitä lähdin etsimään, kun sinun elämäsi ja ajatuksiasi lähdin selvittämään. Tartuin intuitioon ja sydämen äänen viesteihin uteliaana ja jännittäviä kohtauksia toivoen, matkaa tehden päämäärää odottamatta.

Aikamoisen lenkin tein etsien sinua koskevia lähteitä divareista, kirjastoista ja museoista.

Postiluukkuni on käynyt tiuhaan divariostosten vuoksi ja aikaa on kartoittamiseen kulunut paljon.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastausten mukaan taidekorttien tuottamat elämykset ja yhteiset hetket tuottavat mielen hyvinvointia niin lapsille kuin myös taidekortteja käyttäville aikuisille. Taidekorttityöskentely mahdollistaa aikuisille ja lapsille mahdollisuuden ja tilan pysähtymiselle sekä luovalle ajattelulle.

Lasten mielenterveyden edistäminen on herkkyyttä, tilannetaajua sekä, vilpitöntä läsnäoloa ja kohtamista edellyttävää. Mielenterveyttä edistävien ja vahvistavien taitojen ja tietojen opettaminen ja niiden äärelle ohjaamisen vastuu on aikuisilla. Aikuisilla on valta ja vastuu lapsen mielenterveyden edistäjänä. Tämän sisäistäminen ja asian koskettavuuskin tuli esille kyselytuloksissa. Kyselyyni vastanneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset olivat sisäistäneet tämän vastuun ja olivat ottaneet sen työotteeseensa.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kertomien kokemusten perusteella taidekorteilla on paikka lasten ja varhaiskasvatuksen arjessa. Taidekorttityöskentely ja taiteen äärellä olo on tuottanut kertomusten pohjalta lasten kanssa toimimiseen yhteisöllisyyttä ja vahvistanut vuorovaikutusta. Taidekorttityöskentely tuotti yhdessäolon hetkiä, joissa yhdessä ja yksilöinä oli mahdollista kohdata itsensä ja peilata sitä ympäröivään maailmaan. Taidekorttien kanssa pysähtymisen hetket antoivat mahdollisuuden tuntoa, tunnistaa ja nimetä tunteita. Näitä kaikkia elementtejä voidaan pitää mielenterveyden edistämisen elementteinä; hyvän kasvun elementteinä ja voimavaroina, joiden turvin on hyvä varttua. Mielenterveyttä vahvistavilla ja edistäväillä tekijöillä on vaikutusta ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille on merkittävää, että hän tulee kuulluksi, nähdyksi ja että lapsella on oma sisäinen tunne siitä, että hän tuntee itsensä ja on hyväksytty. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten taidekorttien äärellä mieleen jääneiden tapahtumien mukana on kertomuksia siitä, että taidekorttityöskentely

oli tarjonnut lapsille mahdollisuuden tulla nähdyksi ja kuulluksi, toisin keinoin kuin tavallisessa arjessa. Lapset olivat myös rohkaistuneet kertomaan itsestään ja tutkailemaan sitä, miten kaikki lapset ovat erilaisia ajatuksiltaan, mutta ovat silti kaikki tärkeitä ja hyväksytyjä. Taidekorttien äärellä lapset olivat saaneet toteuttaa inhimillistä tarvettaan tulla nähdyksi ja kuulluksi.

Kokoamani aineiston valossa taidekortit ja Koskettava taide®-menetelmä näyttävät lasten kerronnan ja kuulluksi tulemisen välineenä. Yhtenä mahdollisuutena, minkä avulla lapsi voi saada äänensä kuuluviin. Taidekorttien käyttö voi madaltaa kynnyksiä, että aikuinen kuulee ja reagoi lapsen kertomaan ja antaa kenties lapsen äänelle vaikutusvaltaa. Taidekorttityöskentelyn on mahdollista toimia tiedonlähteenä tai välineenä lapsen kuulemiselle. Tarvitsemme välineitä siihen, että aikuiset osaavat kuunnella ja kuulla lasta ja lapsi tarvitsee apuja siihen, että hän kykenee kertomaan ja ilmaisemaan itsensä, niin että me aikuiset ymmärrämme. Taidekortit ovat vuorovaikutuksen, kohtaamisen ja kuulemisen väline.

Olemme irrottamaton osa ympäröivää maailmaamme ja meihin vaikuttavat niin aikakautemme ilmiöt, perimä, ihmissuhteemme kuin eletyn elämän kokemuksetkin. Itsetunto ja minäkuva ovat sisäistä voimaa joiden avulla oppiminen ja kasvu mahdollistuu. Kasvava lapsi tarvitsee turvallisia rakenteita ja aikuisia ympärilleen voidakseen hyvin ja kasvaakseen. Turvallisessa, sallivassa ja vuorovaikutteisessa ympäristössä myös tunteet, niiden ilmaisu sekä empatia saa mahdollisuuden kukoistaa. Näen varhaiskasvatuksen ammattilaisten kertomien vastausten vahvistamana taiteen ja taidekortit yhtenä ihmisenä kasvamisen psyykkisenä voimavarana ja peilinä, mahdollisuutena jonka kautta voimme peilata sisäistä maailmaamme ja minuuttamme ympäröivään maailmaan ja sen ilmiöihin. Niiden avulla voimme harjoitella itsemme ja toistemme kuulemistamme ja saamme nähdyksi ja kuulluksi tulemisen koke-

Vähän ylipitkä matka ei tainnut johtaa kovinkaan kirkkaaseen lopputulokseen. Taisin vain löytää lisää kysymyksiä.

Lopputuloksen sumuisuudesta huolimatta matka oli tärkeä. Koen, että sain kasaan jonkinlaisen ajatuksen siitä, kuka sinä olet ja mitkä eri elementit ovat elämäsi ja näin myös taidekasvatuksellisiin näkemyksiisi vaikuttaneet.

Vaikuttimina on ollut arvoja, historiallisia ja yhteiskunnallisia tapahtumia, ihmissuhdekysymyksiä, taloudellisia realiteetteja, arjen erilaisia rooleja ja vastuita, monet intohimon ja mielenkiinnon kohteesi ja sisäinen palosi.

Kiteytys kuvasta, minkä sinusta sain kokoon tähän mennessä voisi olla jotain tällaista: luulen sinun olleen haaveileva realisti. Realisti, joka päätti rakentaa mökin koska haaveili siitä. Haaveilija, joka halusi avioliiton ja äitiyden sekä taiteilijuuden. Realisti, joka päätti sovittaa nämä kaikki yhteen muokkaamalla, joustamalla ja soveltamalla. Haaveilija joka kiinnostui lasten kanssa lentämisestä. Haaveileva realisti joka kirjoitti lentämisestä kirjan.

Tämä on sitä ydintä, miksi tarinasi kiehtoo minua.

On ehkä vain sattumaa tai jopa joku yhteys sillä, että jo ennen sinuun tutustumistani painatin käyntikortteihini teksti: ”uskalla lähteä lentoon” ja ”Tee työtä, rakasta ja unelmoi”.

Lähteet:

Airaksinen, R., Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P. & Kastu, R., 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2015.

Finlex. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 1948.
<<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>>. Viitattu 14.6.2018

Finlex. Lapsen oikeuksien sopimus, 1989.
<<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>>. Viitattu 14.6.2018

Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Srovalli, I. (2006): Etikkaa ihmistieteille. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki

Heikkinen, L. T. H. 2007. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva. 196-211.

Hurme, V. 2011. Tehdään taidetta 100 vinkkiä lapsiperheen luoviin hetkiin. Minerva. Saarijärven Offset Oy.

Kananen, J. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? 2014. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Karlsson, L. 2006. Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: Lapset kertovat... Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Liisa Karlsson (toim.). Työpapereita 9/2006. Helsinki 2006.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Finn Lectura.

Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. 2005. Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9-12- vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Oy FINN LECTURA Ab.

Karppinen, S. & Sintonen, S. 2005. Mediataidoista kulttuurista voimaa. Teoksesta: Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9-12- vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Oy FINN LECTURA Ab.

Kosonen, S. 2015. Taide mielenterveyden edistäjänä. Teoksessa Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan, 25-26. Kirjapaino Jaarli.

Kosonen, S. 2017. Mielenterveyden huomioiminen ohjauksessa. Teoksessa: Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS-Kustannus. Juva.143-163

Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä. Tammer-Paino Oy. Tampere

Kärkkäinen, R. 2005. Tulkita, kuvitella ja tarinoida. Teoksessa: Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9-12- vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Oy FINN LECTURA Ab.

Lahti, P. 2003. Hyvän mielen mahdollisuudet. Gummerus Kustannus Oy: Ajatus. Helsinki.

Lampo, M. & Malte-Collard, K. 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tampereen yliopisto, Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampere.

Liikanen, H-L. 2003. Taide kohtaa elämän – Arts in Hospital-hake ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa. Helsingin yliopisto, sosiaalityö (Yhteiskuntapolitiikan laitos). Suomen Mielenterveysseura. Helsinki.

Lipponen, L. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen käsikirja. (toim.) Hujala, E. & Turja, L. PS-Kustannus 2017. Bookwell Digital, Juva. 29-37.

Marjamäki, E., Kosonen, S., Törrönen, S. & Hannukkala, M. 2015. Lapsen mieli – Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Kirjapaino Jaarli.

Mäkelä, J. 2011. Vuorovaikutus ja ilo lapsen kehityksen tukena.
<<http://www.julkari.fi/handle/10024/136176>>. Viitattu 9.5.2018.

Mäkelä, J. & Sajaniemi, N. 2013. Vertaissuhteet muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa: Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. (toim.) Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Gaudeamus Oy. HYY Yhtymä. Tallinna Raamatutrukikoda, Tallinna 2013. 37-49

Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Taide varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. (toim.) Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. Yliopistopaino Oy. Helsinki 2009. 71-79.

Pääjoki, T. 2017. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa: Varhaiskasvatuksen käsikirja. (toim.) Hujala, E. & Turja, L. PS-Kustannus 2017. Bookwell Digital, Juva. 109-120.

Riihelä, M. 2006 Lapset kertovat ja luovat erityisvaikeissakin olosuhteissa. Teoksessa: Lapset kertovat... Stakes. Työpapereita 9/2006. Helsinki. 2006.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta. Lasten keskus ja Kirjapaja Oy. Helsinki. Livonia Print, Riika 2014.

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. 2014. Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa: Positiivinen psykologia. (toim.) Lotta Uusitalo-Malmivaara. PS-Kustannus. Bookwell Oy, Juva. 2014. 136-159.

Salo, S. & Mäkelä, J. 2007. MIM-vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja ikävuodet 2-8. Psykologien kustannus Oy. Gummerrus Kirjapaino Oy. Toinen painos.

Toivio, T. & Nordling, E. 2013, Edistävää ja ehkäisevää mielenterveystyötä. Teoksessa: Mielenterveyden psykologia. Edita. Bookwell Oy, Porvoo. 337-262.

Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva. 102-125.

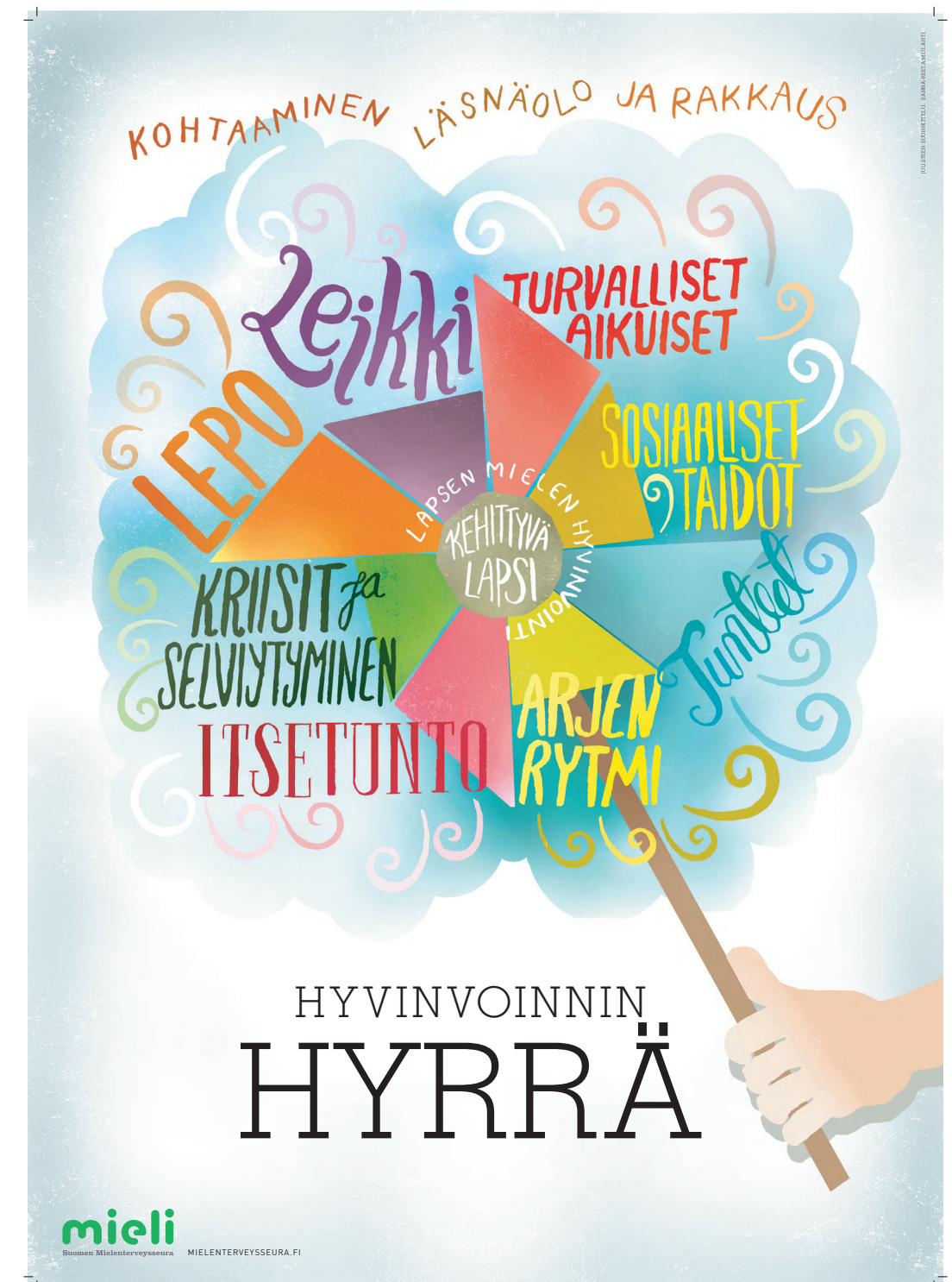
Vastamäki, J. 2007, Kyselylomaketutkimus: tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva. 126-138.

Wahlsten, M. 2017, Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu/HAMK, Turvallisin mielin. Lasten mielenterveyttä tukevan työn merkityksellisyyskokemisen ja työtapojen juurruttaminen järvenpääläiseen varhaiskasvatukseen.

World Health Organization (WHO). Mental health: strengthening our response.
<<http://who.int/mediacentre/factsheets/fs220/en/>>. Viitattu 13.2.2018.

Venny Soldan-Brofeldtiin liittyvät lähteet (marginaalin tekstit):

- Aho, A. J. 1951, Juhani Ahon elämä ja teokset I. WSOY.
- Aho, A. J. 1951, Juhani Ahon elämä ja teokset II. WSOY.
- Konttinen, R. 1991. Taitelijapareja. Kustannusyhtiö Otavan painolaitokset. Keuruu.
- Konttinen, R. 1997. Boheeminelämää, Venny Soldan-Brofeldtin taiteilijantie. Otavan kirjapaino. Keuruu.
- Konttinen, R. 2007. Sadunkuvittajana -Venny Soldan – Brofeldt lasten maailmassa. Teoksessa: Satuja ja myyttejä. Kertomusten kultakausi Akseli Gallen-Kallelasta Martta Wendeliin. Kouvolan taidemuseo. Otava.
- Konttinen, R. 2008. Naistaiteilijat Suomessa keskiajalta modernismin murrokseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Hämeenlinna.
- Konttinen, R. 2010. Naiset taiteen rajoilla. Naistaiteilijat Suomessa 1800-luvulla. Kustannusyhtiö Tammi. Latvia.
- Konttinen, R. 2013. Onnellista asua maalla. Tuusulanjärven taiteilijayhteisö. Kustannusyhtiö Siltala.
- Konttinen, R. 2017. Täältä tullaan! Naistaiteilijat modernin murroksessa. Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Robbin, N. 2009. Taide kantaa. Järvenpään taidemuseon kokoelma. Art-Print Oy. Helsinki.
- Savikko, S. 2007. Opetustaulujen taitelijat. Teoksessa: Koulujen taide. Tammi. 63-210.
- Siivola, A-M. 1988. Pro gradu -tutkielma: Kondtverk till skolan -Taidetta kouluihin yhdistys taidekasvatusliikkeen aatteiden toteuttajana vuosina 1906-1920. Jyväskylän yliopisto. Taidekasvatuksen laitos.
- Tiirakari, L. 2007. Taidetta kouluihin. Teoksessa: Koulujen taide. Tammi. 315-380.

RAVINTO JA RUOKAILU
MITÄ SÖIT PÄIVÄN AIKANA?
MUISTITKO SYÖDÄ VÄLIPALOJA?
KENEN KANSSA SÖIT?
SÖITKÖ RAUHASSA VAI OLIKO KIIRE?

IHMIS-SUHTEET JA TUNTEET
MILLAINEN MIELIALASI OLI PÄIVÄN AIKANA?
KERROITKO JOULLEKIN TUNTEISTASI? KETÄ TARASIT TÄNÄÄN?
MITÄ TEET PERHEEN KANSSA?
MISTÄ OIT ILOINEN TAI SURULLINEN?

Liikunta ja yhdessä liikkuminen
MITEN LIIKUIT PÄIVÄN AIKANA? MILLAINEN LIIKUNTA ON PARASTA?
LIUKUITKO JONKUN KANSSA? MILLAISEN OLOIN LIIKUNTA SAA AIKAAN?

PÄIVÄN ARVOT

MIELI & LEPO
MIHINAIKAAN MENIT NUKKUMAAN?
NUKUITKO HYVIN?
HERÄSITKÖ TARPEEKSI?
PIRTEÄNÄ?
EHDITKÖ REN-TOUTUA JA LEVÄTÄ?
OLIKO PÄIVÄSSÄSI MUKAVIA OLESKELU-HETKİÄ?

LEIKKI JA LUOVUUS
TEITKÖ JOTAIN LUOVAA? MITÄ HAUSKAA?
MIKÄ ON SINUSTA KAUNISTA? MILLAISISTA TEIT?
SAAT MAHTAVAN TUNTEEN?

MIELI
Suomen Mielenterveysseura MIELENTERVEYSSEURA.FI

LOHDUTAN **KIITÄN**
KUUNTELEN **OLEN KAVERI**
PYYDÄN ANTEEKSI **ANNAN ANTEEKSI**
KANNUSTAN **HUOMIOIN TOISET**

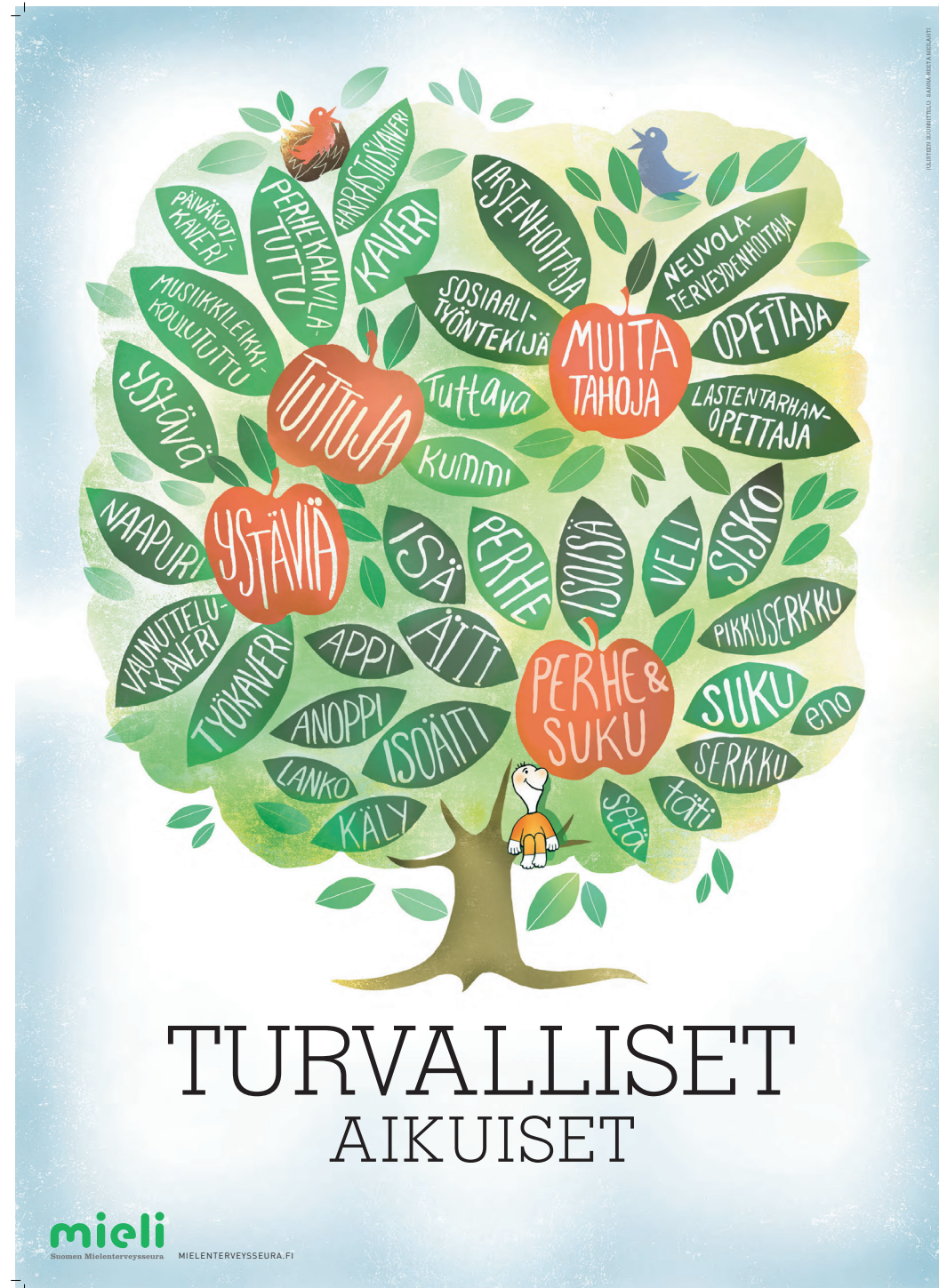
YHDESSÄ-OLOA

mieli
Suomen Mielenterveysseura MIELENTERVEYSSEURA.FI

Tämä Vennyn ja Eeron ihania kuvia! -taidekorttipakka sisältää 40 taidekuvakorttia Järvenpään taidemuseon kokoelmista. Taidekuvakortteja voidaan käyttää monella tapaa virittämään toimintaa tai herättämään keskustelua. Kortit on painettu niin, että ne kestävät hyvin myös lasten leikkejä ja monenlaista tarkastelua ja jopa vähän maistamista.

On tärkeä kokemus päästä näkemään ja kokemaan teoksia paikan päällä, mutta aina se ei ole mahdollista. Taidekortit mahdollistavat taiteen äärelle pääsyn arjen keskellä. Taiteen tulisi olla osa lasten arkea ja lasten ulottuvilla, taide ympäröi meitä ja sitä voi kohdata kaikkialla. Lapsilla on oikeus taiteeseen ja taiteen kokemiseen. Taide tuottaa monella tasolla elämyksiä, ja se tukee lapsen mielen hyvinvointia. Rohkaisemalla ja kannustamalla lapsia taiteen ääreen taiteesta ja taiteen kokemisesta voi tulla yksi läpi elämän kantava selviytymiskeino ja voimavara.

Taidekorttien äärelle voidaan pysähtyä yhdessä aikuisen johdattelemana, lapset voivat leikkiä niillä keskenään tai lapsi voi itsekseen tutkia taidekortteja. Taide ja taidekortit voivat olla toiminnan, oppimisen tai keskustelun lähtökohta tai väline. Ne rohkaisevat usein ilmaisemaan tunteita ja ajatuksia ja vapauttavat ajattelua siitä, että olisi olemassa oikeita ja väärä ajatuksia tai vastauksia. Näin ollen niiden käyttö tuo keskusteluihin ja kohtaamiseen usein uusia näkökulmia. Lapsia voi rohkaista ottamaan taidekortteja leikkeihinsä ja käyttämään niitä luovasti eri käyttötarkoituksiin. Kotileikeissä taidekortit voivat koristaa kodin seiniä, olla lasten oman taidemuseon seinille ripustettuina tai ne voivat olla hyvin pakattuina matkustamassa salaisen agentin mukana kaukasiin maihin.

Taidekuvien käytössä on lukemattomia mahdollisuuksia. Tähän ideavihkoon on koottuna muutamia lasten kanssa käytettäviä ideoita sekä materiaaleja, joita voidaan käyttää taustatietoina lasten kanssa taidekor-teista keskustellessa tai vaikkapa museoretkelle valmistautuessa. Taidekortteja voidaan käyttää myös henkilökunnan tai vanhempien kanssa esimerkiksi kuulumisten kysymiseen tai ajatusten ilmaisuun.

Taidekuvakorteissa on toisella puolella teos ja toisella puolella 40 eri väriä. Kuvakortteja voi käyttää joko kuvapuolelta tai väripuolelta. Jokaisesta kortista löytyy kuvakortin teoksen teostiedot.

Antoisia hetkiä Vennyn ja Eeron ihaniiden taidekuvien parissa!

Sisältö

Kuka on Venny Soldan-Brofeldt?

Kuka on Eero Järnefelt?

Missä taideteoksia on?

Miksi museoissa on säännöt?

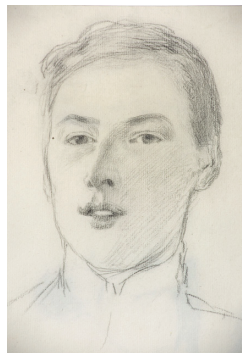
Toimintaa taidekor-teilla

Esimerkki taidekuvahetkestä lapsiryhmän kanssa

Kuvataidekorttien teosluettelo

Kuka on Venny Soldan-Brofeldt?

- Venny Soldan-Brofeldt oli suomalainen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kuvataiteilija ja taidemaalari. Hänen maalustensa aiheet olivat lämminhenkisiä ja usein kuvastivat asioita kodista ja perheestä. Hänellä on useita teoksia lapsiaiheista sekä meri- ja rantamaisemista.
- Wendla "Venny" Irene Soldan-Brofeldt syntyi 2.11.1863 Helsingissä. Hänen äitinsä oli saksalaissyntyinen Marie Müller (1837–1927) ja hänen isänsä oli Suomen Rahapajan johtaja August Fredrik Soldan (1817–1885). Heidän perheeseensä kuului äidin ja isän lisäksi yhteensä kuusi lasta, joista Venny oli toiseksi vanhin. Heidän kotikielinsä olivat ruotsi ja saksa. Vennyn kerrotaan olleen isänsä tyttö, ja hänen ensimmäinen sanansakin oli "pappa".
- Venny opiskeli taidetta Suomen taideyhdistyksen piirustuskoulussa ja ulkomailla Pietarissa sekä Pariisissa. Hän kävi opintomatkoiilla Espanjassa ja Italiassa.
- Venny Soldan ja Juhani Aho, tuolloin vielä Johannes Brofeldt, tutustuivat toisiinsa vuonna 1890 Helsingissä ja rakastuivat. Noin vuoden kulluttua he menivät naimisiin. Venny ja Juhani asuivat useissa paikoissa ulkomailla ja Suomessa, kunnes he saivat esikoisensa Heikki Taavetin 29.10.1895. Tuolloin he asettuivat asumaan Tuusulaan. Heikki Taavetti sai veljen Antti Juhaniin 29.9.1900.
- Vuonna 1907 Juhani Aho muutti nimensä virallisesti Juhani Ahoksi, mutta Venny säilytti nimensä entisellään.
- Vennyn ja hänen perheensä tuttaviiin kuului monia merkittäviä suomalaisia taiteilijoita, kuten Jean Sibelius, Pekka Halonen, Albert ja Eero Järnefelt sekä Axel Gallen-Kallela.
- Venny Soldan-Brofeldtin aviomies Juhani Aho kuoli 8.8.1921, ja Venny oli leskenä noin 20 vuotta. Venny kuoli vähän alle 82-vuotiaana 10.10.1945 Lohjalla, ja hänet on haudattu Helsinkiin Hietaniemen hautausmaalle.

Kuka on Eero Järnefelt?

- Eero Järnefelt oli suomalainen 1800-luvun lopun taidemaalari ja professori. Useimmat hänen teoksensa ovat öljyvärimaalauksia, mutta hän teki myös grafiikkaa.
- Eeroa on kuvattu herkäksi lyyrikoksi, joka ikuisti luonnon yksityiskohtia, mutta maalasi myös jylhiä maisemia. Hän maalasi myös useita pilviaiheisia maalauksia, ja pilvet kiehtoivat häntä läpi elämän. Hän oli erityisen lahjakas muotokuvamaalari.
- Erik (Eero) Nikolai Järnefelt syntyi 8.11.1863 Viipurissa. Hänen isänsä oli kenraaliluutnantti, kuvernööri ja senaattori Alexander Järnefelt ja hänen äitinsä oli vapaaherratar Elisabeth. Heidän perheeseensä kuului äidin ja isän lisäksi yhteensä yhdeksän lasta. Eerolla oli sisarukset: Kasper, Arvid, Ellida, Ellen, Armas, Aino, Hilja ja Sigrid. Eero oli perheen kolmas lapsi.
- Isä kannusti Eeroa ryhtymään taidemaalariksi. Eeron perheessä oli paljon taiteellista lahjakkuutta.
- Eero opiskeli ylioppilaaksi Helsingissä ja maalausta Taideyhdistyksen piirustuskoulussa sekä Pietarissa ja Pariisissa.
- Eero Järnefelt ja näyttelijä Saimi Pia Swan menivät naimisiin vuonna 1890. Heillä oli viisi lasta: Heikki 1891, Leena Birgitta 1897, Sara Emilia 1903, Laura Elisabeth 1904 ja Carl Erik Olai 1906.
- Eero Järnefelt ja hänen perheensä asuivat Tuusulanjärven rannalla Suviranta-nimisessä taiteilijakodissa vuodesta 1901 aina vuoteen 1917 saakka, jolloin he muuttivat Helsinkiin.
- Eeron ja hänen perheensä tuttaviiin kuului useita merkittäviä suomalaisia taiteilijoita, kuten Akseli Gallen-Kallela, Pekka Halonen, Emil Wikström, Juhani Aho, Venny Soldan-Brofeldt, Jean Sibelius. Eero Järnefelt ja Jean Sibelius olivat erityisen läheisiä ystäviä keskenään.
- Eero Järnefelt kuoli 15.11.1937, ja hänet on haudattu Helsingin Hietaniemen hautausmaalle.

Missä taideteoksia on?

Taideteokset voivat olla ihmisten kodeissa tai julkisilla paikoilla (kuten kirjastoissa, sairaaloissa, päiväkodeissa tai puistoissa), mutta monet teokset ovat museoissa tai gallerioissa. Museo on hyvin vartioitu paikka, missä teoksista pidetään hyvää huolta. Museoissa esillä olevat teokset ovat meidän kaikkien nähtävillä, mutta kaikki teokset eivät mahdu olemaan yhtä aikaa esillä. Silloin kun teos ei ole esillä, se on hyvin pakattuna varastossa.

Teoksista pitävät huolta museoissa työskentelevät ihmiset. Jos teokseen on tullut likaa tai jos sitä täytyy korjata, niin museoissa työskentelevät konservattorit korjaavat teoksen. Teokset ovat herkkiä likaantumaan ja voivat helposti ”haavoittua”, siksi teoksiin ei saa koskaan koskea paljain käsin ja vain harvoja teoksia saa valokuvata. Kun teokset pysyvät puhtaina, niillä on sopivan lämpimät olosuhteet eivätkä ne saa liikaa valoa, niin silloin teokset kestävät satoja ja jopa tuhansia vuosia meidän kaikkien ilonamme.

Miksi museoissa on säännöt?

Koska taideteokset ovat herkkiä ja arvokkaita, siksi museoissa vierailville on säännöt siitä, miten siellä tulee käyttäytyä.

- Tiedätkö sinä, mitä sääntöjä museoissa on ja miksi?
- Saako taideteoksiin koskea? Miksi ei saa?
- Saako museoissa juosta?
- Saako museossa nojata seiniin tai istua mihin vaan?
- Saako museoissa jutella ja nauraa?
- Pitääkö kaikista taideteoksista tykätä?

Toimintaa taidekorteilla

Taidekorteista havainnoitavia asioita ja virittäviä kysymyksiä

Lapsia voi ohjata havainnoimaan kortteista erilaisia asioita, ja heitä voi opastaen ohjata löytämään, näkemään ja oivaltamaan asioita kuvista.

Miten taidekorttien kanssa toimitaan?

Kortit voidaan aluksi levittää lattialle tai pöydälle joko kuvapuoli alaspäin tai ylöspäin tai lapset voivat nostaa kortin aikuisen tarjoamasta ”korttiviuhkasta”. Joskus aikuinen voi valita yhden kortin yhteiseen tarkasteluun, tai jokainen lapsi voi vuorotellen valita kuvan. Kuvan tai kuvien äärellä voidaan keksiä yhteinen tarina tai jakaa heränneitä ajatuksia.

Lapset voidaan ohjata valitsemaan oma kortti erilaisten ohjeiden mukaan. Taidekorttien väripuolta voidaan käyttää monipuolisesti ja lapsia voidaan ohjata valitsemaan esimerkiksi värikorteista väri, joka kuvastaa hänen tämänhetkistä tunnettaan, tai valitsemaan väri, joka kuvaa esimerkiksi ystävyyttä, surua tai syksyä. Värikorttien avulla voidaan myös opetella tunnistamaan värejä ja muodostaa esimerkiksi lämpimien ja kylmien värien ryhmiä.

Kuvapuoli ylöspäin levitetyistä kortteista voidaan pyytää valitsemaan esimerkiksi kortti, joka:

- kuvastaa omia tunteita tänään
- on kiinnostavin kuva
- on kaunein kuva
- on rumin kuva
- on kuva jonka haluaisin seinälleni
- jossa on kauniit värit/jossa on lempivärejäni
- muistuttaa sinua jostain kivasta muistosta/tapahtumasta esim. lomasta
- kuva jossa on vähän värejä
- kuva jossa on paljon värejä
- kuva joka ilahduttaa sinua/josta tulee hyvä mieli

Kun jokainen lapsi on valinnut kortin, voidaan antaa jatko-ohjeita kuvan tarkastelulle ja työskentelylle. On tärkeää, että kuvia valitessa ja niistä keskustellessa on salliva ja hyväksyvä ilmapiiri. Jokainen kuvavalinta, näkemys ja perustelu on oikein ja hyvä.

Millaisia tehtäviä kuviin liittyen voi tehdä? Usein on hyvä, että jokainen saa ensin itsekseen tutkia rauhassa valitsemaansa kuvaa, ja jos mieli valitun kuvan kanssa muuttuu, niin kuvan voi myös vaihtaa. Valittuja taidekortteja voidaan myös tutkia yhdessä ryhmänä, tai kuvien perusteella voidaan jakautua erilaisiin ryhmiin tutkimaan kuvia esimerkiksi siten, että kuvat joissa on vettä ovat yksi ryhmä ja kuvat joissa on ihmisiä ovat yksi ryhmä.

Taidekorteista voidaan esimerkiksi miettiä, etsiä ja havainnoida seuraavia asioita:

- Etsi kuvasta värejä. Mitä värejä näet? Näetkö saman värin eri sävyjä teoksessa? Näetkö yllättäviä värejä yllättävissä paikoissa (esim. vihreää henkilön poskessa)? Montako eri väriä näet teoksessa?
- Millaisia ääniä kuvasta tulee mieleesi? Millainen musiikki tulee teoksesta mieleen?

- Mitä kuvassa tapahtuu? Mitä näet kuvassa?
- Mistä pidät kuvassa?
- Mitä muuttaisit teoksessa?
- Mitä kuva tuo mieleesi? Mitä ajatuksia kuvasta herää?
- Minkä nimen antaisit teokselle?
- Millainen liike tulee taidekuvasta mieleen? Onko liike rauhallinen vai nopea? Näytä liike, joka tulee teoksesta mieleen?
- Keksi ja kerro, mitähän on mahtanut tapahtua ennen ja jälkeen sen, mitä kuvassa on nyt nähtävissä?
- Miksihän taiteilija on halunnut maalata tällaisen teoksen?
- Mitä arvelet, miten teos on syntynyt ja miten se on tehty?

Taidekorttityöskentely lähtökohtana pidempikestoiselle tekemiselle
 Taidekorttien äärellä käydyn keskustelun pohjalta voidaan jatkaa esiin nousseita ajatuksia ja ideoita monin eri tavoin. Usein kuvien äärellä syntyy hienoja luovia ajatuksia ja ideoita, joita voi jatkaa vaikka miten isoiksi ja hienoiksi prosesseiksi ja projekteiksi.

Esimerkiksi voidaan:

- tehdä tanssiteos kuvien herättämien liikkeiden pohjalta
- opetella sekoittamaan teoksesta löytyviä värejä
- opetella tunnistamaan ja sanoittamaan omia tunteita taidekorttien kautta ja oppia havainnoimaan sitä, mitkä asiat tuovat minulle hyvää mieltä ja iloa.
- tehdä lasten kanssa oma taidekorttipakka, johon lapset maalaavat itse taidekortit esimerkiksi teemoista, jotka tuovat lapsille hyvää mieltä.
- harjoitella teoskuvan pohjalta piirtämistä, maalaamista tai valokuvaamista.
- järjestää taidenäyttely kuvakorteista. Esimerkiksi jokainen lapsi saa vuorollaan valita ”viikon kuvan”, ja teos laitetaan esille ryhmän omalle ”galleriaseinälle”. Valittuun kuvaan voidaan liittää teksti kuvan valitsemisen perusteista sekä tietoa siitä, kuka teoksen on tehnyt ja kuka on teoksen valinnut. Taiteilijan nimen yhteyteen voidaan liittää tästä vihkosta tai kuvakorteista myös taiteilijan omakuva. Kuvakortin valinneen lapsen nimen oheen voidaan liittää hänen valokuvansa tai itse tekemänsä omakuva. Kaikista viikon taidekuvista voidaan koota näyttely, jossa kaikki ryhmän valitsevat teokset ja ajatukset ovat esillä. Lapset voivat maalata taidekorttien rinnalle myös omat tulkintansa valitsemastaan teoksesta.

Esimerkki taidekuvahetkestä lapsiryhmän kanssa

Osallistujat: aikuinen ja 5–10 lapsen ryhmä

Aika: 30–45min

Aloitus: lapset tulevat istumaan väljästi ympyrän muotoon laitetuille tuoleille. Kuvakortit on levitetty valmiiksi lattialle kuvapuoli ylöspäin. Aikuinen kertoo, mitä nämä kuvat ovat (esim. nämä kuvat ovat oikeista taideteoksista otettuja kuvia, alkuperäiset teokset ovat museossa ja taiteilijoiden nimet).

Aluksi lapset saavat paikaltaan käsin katsella kuvia. Aikuinen kertoo, että jokainen saa valita yhden kuvan, ja antaa ohjeet, millaisen kuvan jokainen valitsee. Tällä kertaa tehtävänä on valita taidekuva, joka tuo hyvää mieltä ja josta tulee jotain mukavaa mieleen.

Lapset lähtevät liikkeelle ja valitsevat kortit. Ohjeeksi annetaan se, että valittua kuvaa ei saa näyttää vielä muille. Joskus kaksi lasta valitsee saman kortin, ja se sopii oikein hyvin. Saman kortin valinneet istuvat kortin kanssa vierekkäin (tuolit laitetaan vierekkäin).

Annetaan jokaiselle hetki tutkia kuvaa itsekseen rauhassa edelleen niin, että kuvaa ei näytetä muille. Jokainen saa pitää vielä oman ”kuvasalaisuutensa”. Aikuinen voi kuvan katselun aikana antaa muutamia katsomisen ohjeita, esimerkiksi: katso kuvaa ja mieti, mikä kuvassa on erityisen mukavaa ja/tai kaunista, onko kuvassa jotain, mikä tuo sinulle mieleen jotain kivoja muistoja. Mistä kuva muistuttaa sinua?

Jokainen lapsi saa vuorotellen kertoa omasta kuvastaan ja havainnoitetaan toisille (edelleen kuva ”piilossa”). Tarvittaessa aikuinen voi auttaa kertomaan apukysymyksillä. Kaikki muut kuuntelevat tarinaa taideteoksesta ja saavat kysyä myös kysymyksiä teokseen liittyen. Kun lapsi on ker-tonut tarinansa kuvasta, hän näyttää teoskuvan muille. Kuvaa katsotaan hetki yhdessä ja voidaan pohtia sitä, miten me kaikki kiinnitämme eri asioihin huomiota kuvissa.

Lopuksi valitut kuvakortit laitetaan seinälle siten, että lapset voivat myöhemmin palata kuvien äärelle ja tarkastella vielä lisää ”omaa” kuvaansa tai toisten valitsemia hyvän mielen taidekuvia.

Taidekorttipakan teokset

Venny Soldan-Brofeldt

1. Kaarina Antintytär, 1933
2. Antti piirtää hiekassa, 1907
3. Nokoset, 1917
4. Pojat luodolla (Porkkalasta), 1898
5. Luonnos Pojat luodolla-maalaukseen, 1989
6. Aholan ateljeessa (neiti Selin), n. 1899
7. Antti, n. 1917
8. Antti Juhani, 1901
9. Alppimaisema, 1930
10. Karnevaalit Firenzessä, 1904
11. Riviera, 1930
12. Kankaankutoja, n. 1884
13. Pikku Kaisu soittaa Aholassa
14. Omakuva, ajoittamaton
15. Lehmiä, ajoittamaton
16. Tyttö tuulijärveltä, 1892
17. Prinsessa jäisellä vuorella, ajoittamaton
18. Helsinkiläinen pyykkitupa, 1890-luku
19. Heikki Taavetti, n. 1898
20. Firenzeläinen poliisi, 1904

Eero Järnefelt

1. Silta, 1890
2. Sara, 1911
3. Sisarukset Ilma ja Nelma, 1890
4. Maisema Kangasalta, 1891
5. Valokuvaaja ja kamera, ajoittamaton
6. Suviranta, ajoittamaton
7. Teepöytä, 1937
8. Poroja, 1932
9. Pilviä, s. 123
10. Leena, 1900-luvun alku
11. Lukeva tyttö, s. 1910
12. Sammakko, ajoittamaton
13. Huivipäinen nainen, ajoittamaton
14. Leena piirtää, 1909
15. Bretagnelainen lapsi, luonnos
16. Jaaloja Seinen rannalla, 1926
17. Metsä, 1898
18. Suviranta talvella, ajoittamaton
19. Kesätuuli, 1924
20. Piippua polttava mies, ajoittamaton

Antoisia hetkiä
Vennyn ja Eeron ihanien
taidekuvien parissa!

mieli
Suomen Mielensterveysseura

Tutkimus Vennyn ja Eeron ihania kuvia -taidekorttipakan ja Lapsen mieli-kirjan taideukeamien käyttämisestä ja vaikuttavuudesta.

1. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Ikä *

- Alle 20-vuotias
- 20–29 -vuotias
- 30–39 -vuotias
- 40–49 -vuotias
- 50–59 -vuotias
- Yli 60 -vuotias

3. Ammatti *

- Lastentarhanopettaja
- Lastenhoitaja
- Perhepäivähoitaja
- Erityislastentarhanopettaja
- Päiväkodin johtaja
- Ohjaaja
- Varhaiskasvatuksen päällikkö
- Neuvolaterveydenhoitaja
- Iltapäiväkerhon ohjaaja
- Avustaja
- Muu, mikä _____
- _____

4. Olen osallistunut "Lapsen mielenterveyden edistäminen" -koulutukseen? *

- En ole osallistunut
- Olen; kevät 2014
- Olen; syksy 2014
- Olen; kevät 2015
- Olen; syksy 2015
- Olen; kevät 2016
- Muu; milloin _____
- _____

5. Olen osallistunut Lapsen mielenterveyden edistäminen -koulutuksen toiminnalliseen taidepajaan. *

- Kyllä
- En

6. Olen osallistunut Taide lapsen mielenterveyden edistäjänä -luennolle? *

- Kyllä
 En

7. Kuinka monta kertaa olet työssäsi käyttänyt Vennyn ja Eeron ihania kuvia -taidekorttipakkaa? *

- 0
 1-4
 5-10
 Yli 10 kertaa

8. Jos vastasit 0 kertaa niin, miksi et ole käyttänyt taidekorttipakkaa?

---

9. Minkä ikäisten kanssa olet käyttänyt taidekorttipakkaa? (voit valita useamman) *

- 0-3
 3-5
 5-6
jokin muu – mikä? (Esim. huoltajat, työyhteisö)
 _____

10. Kuinka monta kertaa olet käyttänyt Lapsen mieli-kirjan taideaukeamia työssäsi? *

- 0
 1-4
 5-10
 Yli 10 kertaa

11. Jos vastasit 0 kertaa niin, miksi et ole käyttänyt taideaukeamia?

---

12. Minkä ikäisten kanssa olet käyttänyt taideaukeamia? (voit valita useamman) *

- 0-3
 3-5
 5-6
Jokin muu – mikä? (Esim. huoltajat tai työyhteisö)
 _____

13. Kerro ja kuvaile miten käytät työssäsi taidekortteja ja/tai taideaukeamia

---

---

14. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Taidekortit auttavat edistämään lapsen mielenterveyttä.	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsen mieli -kirjan taideaukeamat auttavat edistämään lapsen mielenterveyttä.	☐	☐	☐	☐	☐

15. Jos koet, että taidekortit ja/tai taideaukeamien käyttö edistävät lapsen mielenterveyttä, miten ja missä se näkyy?

---

16. Jos koet, että taidekorttien ja/ tai taideaukeamien käyttö EI edistä lapsen mielenterveyttä, miten ja missä se näkyy?

---

17. Kerro mieleesi jääneestä hetkestä, tapahtumasta tai havainnosta taidekorttipakan ja/tai taideaukeamien äärellä?

---

18. Halutessasi voit jättää yhteystietosi (nimi, puhelin, sähköpostiosoite) mahdollista lisähaastattelua ja täydentäviä kysymyksiä varten.
